DEFENSIO
Friderici Staphylii

ADVERSVS

Philippum Melanthonem,
Shvvenck feldianum Longinum,
Andream Musculum,
Mat. Flacc. Illyricum,
Iacobum Andream Shmidelinum,
Aedificatores Babylonicæ turris
Martini Lutheri.

Opus elegans, recens natum atque editum.

PARISIIS

Apud Gulielmum Guillard & Amelium
Varencorium via Iacobæa sub
D. Barbaræ signo.

1560.

MODESTA REFVTATIO EORVM, QVAE PHILIP. *Melanthon, & quidam alij obiiciunt.*

QVOD tardius tibi Philippe Melanthon, cæterisque aduersariis meis, quàm aut personis dignum est vestris, aut multorum de me expectationi par, respondeo, nolim id factum putetis vllo cōtemptu vestri, quos familiares dilexi, aduersarios non odi: Sed partim, quia propter functionis meæ crebra negotia, tantum otij (præsertim hoc toto propemodum anno, cum peregrè abfuerim domo) non est mihi concessum: partim, quia non minus gauisus sum, quàm dolui, contentionem huius causæ in eum, in quo nunc est, locum tandem deuenisse. Lætor enim certè, quòd cùm omnes eluctandi neruos intendistis, interea nihil afferatis, nihil dicatis omnino, quod non allatum dictúque sit prius, quod non ab iis sectariis, quorum tu Melanthon gregalésque tui disciplinam consectamini, agitatum sit olim in omnes partes, varieque controuersum:

vnde ſpem cœpi haud inanẽ, eũdem vobis reſtare exitum, quo omnes alias hæreſes oppreſſas eſſe & concidiſſe videmus. Doleo verò quidem, te hominem doctum, nec malè de bonarũ artium diſciplinis meritum, conſeneſcentem ab ea cauſa non deſiſtere, quæ abs te defenſa, exitium: deſerta, & tibi & multis aliis ſalutem poſſet afferre. Doleo præterea, cũ nullæ apud vos prioris amicitiæ leges valeant, cùm nullum pacatum de ſarcienda concordia probetur conſilium, cùm nulla denique legitima iuris diſceptatio amplius habeat locum, ſed hoſtili ferocia, ſed inſanis clamoribus, ſed tumultuoſis cõcertationibus omnia geratis: nihil modeſtè, nihil ſedatis animi feruoribus. Doleo, inquam, in tãta rerum omnium conuerſione, te, Philippe, impetum in me, nihil in te hoſtili animo molientẽ, facere nunc maluiſſe, quàm in vllos alios, quorum tela adhuc cruenta hærent in perſona tua. Atqui iſtud ſtudium tuũ quanto diligentius expendo, tanto ægrius huc magisq́ue ipſe inuitus trahor abs te in hoc ſcribendi certamen.

Quamobrem ſi per te Philippe, tuiq́ue ſimiles ſuum eſſet ius Eccleſiæ mediocriter ſaluum atque integrum, vt ſaltem eas, quibus me, priuatim, extra cauſam communem opprimere ſtatuiſtis, controuerſias liceret publico iudicio atque ordinario vel componi, ſi ſint ſanabiles: vel legum vindicari pœnis, ſi contumaces: næ, ego

haud-

haudquaquàm in hanc vobiſcum concertandi arenam deſcenderem: in qua idem iudex, qui actor: idẽ reus, qui arbiter: ſed lege agerẽ certa, & vſitato iure, veræ ne ſint recitationes veſtrorum dogmatum, an criminationes falſæ, cũ decreta ea, que vos iam pridem edidiſtis, ſparſiſtis, quæque altas iam egerunt in animis multorum hominum radices, recẽſeo atque edo in lucem. Eamq́ue ob cauſam in hæc comitia diſtuli reſponſionem meam, ſperans fore, vt præſentes de hac, quæ inter nos eſt, lite diſceptaremus, iudice ordinario. Hîc eſſet enim Philippe, legitimus agendi modus, hæc vſitata inueniendę veritatis via. At verò quoniam huc non veniſtis, & iam audacia eſt effectum veſtra, vt receptæ leges conticeſcant, vt oppreſſa langueat authoritas iudiciorum, vt inſtituta Maiorum contemnantur: idcirco fruſtra me id conſueto iure tentaturum intelligo, quod iam pridem iniuria veſtra ſublatum in Germania eſt: quando cauſam habere potiorem hi, quibus deceptę multitudinis parata ſuffragia ſunt, exiſtimantur.

Hæc ſanè legitimi tribunalis euerſio, hic diſceptandi nouus mos, hæc ipſa rerum omnium miſeranda perturbatio cogit me, vt mihi iam neceſſe ſit vobiſcum agere, non more Maiorũ, non iuſtis legibus Eccleſiæ, ſed ex cõmuni hæreticorum & inueterata conſuetudine: qui propterea ſemper quaſi πόῤῥωθεν pugnare malue-

runt, quàm vt, ſi cominus aut σνςάδlω manus conſerant, non aliquando legum vinculis propius conſtricti teneantur. Quæ peſsimi exempli à vobis interducta nouitas me abducit eò, quò præſentem Eccleſiæ ruinam nefarij conatus veſtri impellere cœperunt: eamq́ue nobis legem ponunt, vt nunc eminus cogamur ſcriptis dimicare contra vos, non viua voce coram: neque pręſidente iudicum decuria, neque expreſſę legis vigore: verùm abſente antagoniſta, & iudice & diſceptatore imperito populo: inter cuius obtutũ & veritatis aſpectum (vt Demoſthenes inquit) magnam eſſe caliginem, nouiſtis.

Quin ea quoque, te Philippe & tuos commilitones, oppreſsione Eccleſiaſtici iuris fretos, videmus, nullius pigere flagitij, nullius mendacij pudere aut calumniæ: quippe cum dubitetis rem veſtram poſſe veris documentis defendi, omnes ingenij vires ad maledicendum conuertitis, hac fiducia elati, quòd etſi ipſa ea, quæ inflixeritis vulnera, facilè ſanari poſſe non ignoretis, cicatrices tamen eorum, quæ tolli nõ poſſint, eſſe remanſuras: vnde ſaltem vel liuor aliquis aſperſæ calumniæ appareat, tanquàm veri quædam ſimilitudo. Itaq; iam videre eſt, quàm furioſa in vobis exarſerit, & quàm immanis calumniandi maledicendiq́ue libido, vt etiam flagitia non dubitetis in fraudem comminiſci, quibus honeſtas perſonas, laude vitæ anteactæ vene-

ne-

nerãdas, conamini deformare, cùm doctrinam conuellere non poſsitis. Nec recens iſtà eſt hæreticorum,ſed vetus machinatio : etenim quàm atrocia erãt illa,quæ Arriani in D. Athanaſium confinxerant,facinora? Mulierem ſubornarant coniugatam, quæ ſe vi ab Athanaſio compreſſam quereretur : proferebãt abſciſſum brachiũ, quod Arſenij cuiuſdam eſſe, quem interfeciſſet Athanaſius, criminabantur : ſcientia artis magicæ illum multa patraſſe ſcelera. Vera hęc eſſe, quoad res in iudicium pertracta non fuit, credebantur omninino. At verò, poſtquam cauſa eſt examinata per iudices,innocentia ſancti viri magis effulſit, Arrianorum patefacta malitia eſt.Quid noſtro tẽpore accidit generoſo Principi, Duci Henrico? Deus immortalis,quorum ille facinorum non inſimulatus eſt,cùm ab aliis, tum ab ipſo Luthero? Sed iudices Ducem innocentem compererunt:in Luthero,ſimilibuſque turpiſsimorum mendaciorum reſedit infamia. Ad me verò quantum attinet, calumnias contẽno veſtras,fretus firmitate honeſtæ vitæ meę, quando nullum theatrum virtuti conſcientia maius eſt.Equidẽ vniuerſos vos prouoco,ſi corã aliquis è vobis probrũ ingerere mihi aut crimẽ obiicere ſuſtinebit.Verſor in luce hominũ, in aulis Principũ,maximeq; Auguſti Imperatoris,& Inclyti Ducis Alberti Bauarici:quorũ vtrique, quãuis immeritò,à cõſiliis ſum:hos ego

iudices, magistratusque meos agnosco atque profiteor: apud hos, si ingenuè mauultis, quàm sceleratè agere censeri, actionem iure legum, si quid in vita reprehenditis mea, instituite coràm in consessu legitimi magistratus, non in angulis officinisque chalcographorum: quemadmodũ facere consueuistis. Nam si ex libellis istis vestris, quos in me eiaculari soletis, maledicta, quibus illi referti tumescunt, dempseris: si conuicia in contumeliã conficta, præcipuos vestræ rhetoricæ flosculos, resecueris: quotta remanebit, quæso, pars orationis vestræ? Non ignotum vobis est, homines natura esse propensiores, vt vitia aliorum exagitari malint, quàm prædicari virtutes, audire: quòd hæ, quoniam raræ sint, perpaucis arrideant: illa, quoniam infinita propemodum atque peruulgata, communem vulgi morbum solentur. At mirum profectò te, Melanthon, hominem studiosum maluisse artificium vitiosæ rhetorices ab Aeschine mutuari, criminatore impudico, vt me obrueres calũnia, quàm veras virtutes imitari in Demosthene oratore casto atque ciuili: ne tam errores cogare tuos cognoscere, quàm agnosci veritatem odisse. Sunt, qui tametsi aliâs tibi non malè velint, mirentur tamen, quòd, cùm iuuenis grauitatem senilem æmulatus sis, nunc senex iuuenilem petulantiam imiteris, an, quia senectutis vitio bilem secus concoquere non posis, vel,

quia

quia immoderatus tibi dolor quispiá eas adeò impuras contumeliosasque voces exarserit.

Verùm, vtcunque istud sit, non inquiro: grauibus viris certè & cordatis video istud studiũ tuum minimè probari, cùm non solùm Christianæ charitatis videare, sed ciuilis etiam decori penitus esse oblitus. Atqui nulla alia mentis malæ sibi consciæ in te si essent inditia, vel ista profectò tam furiosa maledicẽdi libido abũdè posset, num Christi sitis, qui mansuetudinẽ nos docuit, an sathanæ, qui arrogãtiæ est author & cõtumeliæ, discipuli. In libello nostro hac me vsum spero modestia, & verborũ lenitate, vos iure vt nullũ posit verbũ offendere. Ipse Christus mihi testis nunc est, qui idẽ mihi deinceps erit iudex, me in hac causa nihil egisse, nec agere vel vllius odio hominis, vel vlla spe priuati emolumẽti, vel vllo (vt maleuoli falso dictitãt) studio ambitionis. Deũ autem deuotè precor, vt lucẽ veritatis in nobis, & charitatis ignẽ accẽdat, ne nos odiũ occæcet, ne aut veritati pertinaces obluctemur, aut patrocinemur errori impudẽtes, néue etiam quid diuini nominis gloria indignũ faciamus, & alienũ ab officio hominis Christiani. Nolim igitur me speretis, oratoriæ facultatis vestræ fore æmulum, cum conuitiorum probra obesse soleánt quàm plurimis, prodesse nemini, nec tam eradicare, quod falsum, quàm quod verũ est, plerumque euertere.

Dicis te, Melanthon, reſpõdere Criminationibus Staphyli, quænã, obſcero, iſtæ ſunt criminationes meæ? Fateor equidem me, quæ illæ & quales ſint, neſcire, niſi dogmata ea, quæ propriè veſtra ſunt, & à me recitata, criminationes velis dicere. Collegi ſentẽtias veſtras, & omnino bona fide collegi: nihil decerpſi, quod ad integritatẽ ſentẽtiæ pertinebat: nihil admiſcui, quod erat alienum: ſed dico, conſtanterque affirmo, veſtra illa eſſe, & veſtris expreſſa atque euulgata libris: atque hoc ita cum dico eſſe, polliceor me vbicũque & quãdo fuerit opus, probaturũ. Quapropter te, Philippe, decuiſſet, non generatim, incerta vt eſſet reſponſio, ſed nominatim, quid propriè veſtrûm eſſe, quid alienũ, agnoſceres, exprimere: vt ſi falſò allegaſſem, falſarij criminis reus damnarer: ſi verò, vt aut rectè illa habere euinceres, aut retractares tanquã ambigua, aut prorſus tãquam errata, quæ in hominem cadere poſſent, abiiceres. At horum tu nihil omnino. Nec mirum: κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς, inquit Euripides. Nam cum non ignores, vniuerſum nouæ inſtitutionis veſtræ corpus, variæ peſtis contagione inflatũ tumere intus, foris ſcatere fœdiſsimis carcinomatum hulceribus: tu igitur, vti nõ tam improuidus, quàm parum felix medicus, ſi quidẽ de ſalute totius corporis deſperes, palliata cura, vt medicorũ verbo vtar, rem aggreſſus es, & cum

cum diffidas vniuersam pestem, quã tibi libellus meus aperuit, tolli posse, tum initio tu fœdissima quæq; pallio obducis, ne queãt cerni: deinde strumis aliquot adhibes scalpellum, ne nihil egisse videare. Itaque insidias tu tegere, clarissimæque luci tenebras offundere vt possis, de industria cõfundis materiam disputationis, ordinem perturbas, ne videlicet queat lector, quid responderis, scire: modò te sciat respondisse.

At enim tibi frõs libri mei fortasse durior visa est, q̃ vt claua rẽ gereres, dentẽ irritati animi tui in caudã partẽque posteriorẽ libelli infigere maluisti à pixide Hesiodeæ Pãdoræ exorsus, q̃ à capite ipsius causæ auspicari negotiũ. Sit hoc rhetorices tuę artificium. Ego verò cùm à sophisticis & animo abhorreã, quia delector apertis: & studio, quia huic ego operã arti dedi nunquam: proinde vagũ istum exultatorię velitationis tuę cursum nõ sequar: sed conuertam me ad ea, quę propriè sunt litis nostrę, quæq; tu in libello culpas meo: cætera autem, quæ tu partim cõuiciandi gratia, partim vt caliginẽ obducas causæ, admiscuisti, pręteribo. Atq; verò ne exordio deesset τηλαυγὲς πρόσωπον, me confestim in theatrum producis, accusasque trãsfugij, flagitij sanè haud leuis, pęsertim in corona tuę cõcionis: credo, vt me tali ornatũ epitheto statim initio cõmendatiorem faceres tuis discipulis: quibus abs te si persuasum esset, me arcem euangelij prodi-

disse, ad castra profugisse Antichristi, ne facilè mihi, qui à vobis transfuga sim declaratus, habituri fidem, si aliquādo enucleatius vestra mysteria retegere conarer, videantur. Ita falsum à nefaria insectatione priuatæ vitæ meæ iter struis ad euersionem doctrinæ Catholicæ, *ὡς δύ' ἐξ ἑνὸς κακὼ συνάπτων*, vt Orestes inquit. Sed vt ꝓpiꝰcollocamur, quę roabs te, Melāthō, vnde demū pofugi? à quibꝰ? ad quos? quoniā me publicè perfidię crimine accusas, iure isthęc abs te mihi quærenda sunt: non, quia tu dixeris, idcirco sit verum continuò, sed quia habeas eius rei certa documenta, quia posſis producere testes minimè irreligiosos. Vrges verò tu me, cogor equidem nunc vitæ meæ rationem reddere publicè, cum id, si necessarium videretur, ad priuati examinis iudicium pertinebat. Vixi sanè diuersis in locis, & ita vixi, vt neq; me vixisse pœniteat, neque eos, quibus cum vixi, tædeat pudeatúe consuetudinis meæ. Adolescens primo Cracouiam profectus fui, deinde Italiam petij studiorum causa, postea Vitebergam me contuli ad vos, mansique istic annis plus decem, vt penitus, quæ Luthero esset aduersus Ecclesiam lis, cognoscerem. Inde verò, Smalcaldicum bellum cum esset cœptum geri, ad meos in Prusſiā reuerti, ducique Alberto, te suasore, & cognatis meis, cum is sæpius me ad se in famulitium accersiuisset, operam condixi, primum vt essem in

A-

Academia professor, sed mox, quoniã huic functioni renuntiabam, vt cõsiliarius. Quas autem hæreses ibi in populo, quas dissensiones inter professores offenderim, quàm diuersa studia voluntatum in cunctis ordinibus, longũ esset commemorare, imprimisq́; in quas me publicas conciones traxerint sectarij, Gnaphæus, Polyphemus, Hakius, & alij. Non ita multum pòst, Norenberga profugus, in Prusiam venit Andreas Osiander. Qui cum in Franconia naufragium Vitenbergensis Theologiæ fecisset, Marcionis scapham arripuit, eaque in Baltici maris oram vectus, diu lógoque tempore sepultam Nestorij atque Manichæorum placita secum asportabat. Me autem initio, vti tu scis Philippe, is seditiosus homo inuasit, traxitque inuitum in illud, quod diu quæsierat, contumeliosum certamen, profectò vlla ratione vel ecclesiastici alicuius muneris, quod nullum vnquam suscepi aut gesi: vel officij academici, quod iam pridẽ reliqueram, sed quòd interrogatus à Principe dixeram, dogmata Osiandri Manicheæ, Nestorianæque hæresibus esse finitima. Id Osiandro cum esset renuntiatum, cœpit ille eam, quæ inde mox secuta est, tragœdiam excitare in Prussia. Qua autem in contentione, quo etiam hortatu tuo, non leniter implicabar, qualem virum te, & quàm constantem præbueris, ego oblitus non sum, meminerũt complures, nec literæ cre-

briores tuæ ſinent obliterari. Sed hæc nihil ad cauſam. Illam verò nactus occaſionem, cum penè inuit' retinerer à Principe, nec vlla ſpes propter nouitatem Oſiandrini dogmatis appareat amplius reſtaurandæ Eccleſiæ, feci, quod Chriſtianum hominē decebat, vt, quia animus à veſtris dogmatis iam abhorreſcebat, corpore etiā, vt abeſſem longe à vobis, dedi id operam. Pruſſiam itaque reliqui, cognatos, affines, familiares deſerui, rem domeſticam magno affectam detrimento neglexi, & in Sileſiā me meoſque trāſtuli, & ad tempus ſedem fixi Niſſæ. Hæc ita facta eſſe, & non ſecus, nemo non nouit, niſi, qui non nouit me. Quid autem in hiſce rebus eſt Philippe, quod vllum habeat ſpeciem fugæ? quod vllam transfugij ſuſpicionem? aut aliquod flagitioſæ defectionis crimen? Vixi equidē (vt antè dictū eſt) diuerſis in locis, vel literarū gratia, vel cōficiēdorū cauſa negotiorū, & vixi honeſtè vixi inculpatè, vixi modeſtè. Eiuſq; anteactę vitæ meæ non ſolū eorū, apud quos cōuerſatus ſum, & qui minus mihi ſunt, quàm vos, irati, honorifica poſſunt teſtimonia proferre, verumetiā & veſtra, & tua, Philippe, imprimis. Toto illo tempore, quo fui Vittēbergæ, an vllæ de me ſunt delatæ quærelę? an accuſauit me quiſquam in iudicio? an ſum vnquam in veſtro cōſpectus conſiſtorio? Denique cum Vittembergam relinquerē, an tum aufugi turpiter, vel diſceſsi honeſtè

neſtè? Tu in hoſpitium veniſti, valedixiſti mihi,& ego tibi viciſcim,itemq́ue alij pariter. Ex Pruſsia quidẽ diſceſsi, inuito propemodũ Principe,& amicis:at neque tibi, neque cæteris Vittenbergenſibus ille diſceſſus meus fuga, ſed religioſa contagioſi pulueris excuſsio videbatur eſſe, quandoquidem Oſiandri venenũ non minus vos deteſtandum exiſtimabatis, quàm ego vtrorumq́ue,hoc eſt,& veſtram,& Oſiãdrinam peſtem deteſtabar. Atque etiamſi Pruſsiã idcirco penitus (non abſque magna iactura aliquot milliũ)deſerui,vt omnis generis hæreſes nõ ſolùm animo, ſicut iampridẽ feceram, verũetiam corporis abſentia,quod iam tũ faciendũ decreuerã,vitare poſſem:nemo tamẽ poterit affirmare,me fugiſſe ex Pruſsia,vnde,ſpõte mea migraui,nõ diſceſsi coactus,ſed retentus potius,ſi modo voluiſſem. Quid tu ad hæc Philippe? Nihil potes,niſi ita factũ fateri:ſunt enim hęc tibi nec ignota,nec dubia: quæ mihi potius laudi ducenda,quàm malè interpretanda iudicaſti:quo pacto igitur ea in trãsfugij crimẽ detorſeris? Nũq̃ voluiſti(inquis)in eccleſiis noſtris docẽdi munus ſuſcipere:Lubecæ vt eſſes vel Auguſtæ,vel Brunſuigiæ ſuperintendens,recuſaſti:ad Duces Megalaburgẽſes, cũ te expetiſſent, ire noluiſti: ad Papiſtas maluiſti,q̃ ad nos migrare,atque ſedem conſtituere.Recte:verũ dicis Philippe. At hinccine iſtæ lachrymę? Quæro autem,cur hoc

mihi non licuerit facere, illud recuſare? Nunquid ego in verba veſtra aut dogmata vnquã iuraui Nũ Sclauus ego veſter, aut mãcipiũ vnquã fui, vt mihi eſſet nefas recuſare, quod nollem, migrare quò vellem? An hanc ob cauſam tibi ſum transfuga, quia Catholicam Eccleſiam ſim amplexus, Synagogam deteſtatus veſtram? Nõ ſit tibi hoc mirũ Philippe: quia iſtam veſtram, non Eccleſiam iudico eſſe, ſed ſentinam omnium hæreſium: illam cõtrà, eſſe columnam baſinque veritatis. Si in hoc transfugij aliquod peccatum eſt, malo equidem hic transfuga dici, vt ſempiterni ſupplicij cruciatum effugiam, quàm iſtic haberi domeſticus, vt per eam vnà vobiſcum. At enim inconſtanſtia eſt, leuitas eſt, aduerſari his, quibus cum ante vixeris familiariter: nã, vt ſtoicis viſum fuit, inſipientis eſt mutare ſententiam, pœnitere præteritorum, ac dicere, Non putaram: contraque ſe falli poſſe, nõ credere: de opinione nõ cedere, ſapientis. Zenonis hæc ſunt hominis non ita indocti, quàm vehementer inhumani: cum errare, decipi, falli aut fallere, ſit quidem hominis non preclarè agentis, ſed hominis tamen non prorſus ſcelerati. Verùm hoc non ſolùm tu, ſed & illi ſolent clam obiicere, qui ſic Athenis vtũtur pallio, vt Romæ liceat eſſe togatis: quique apud Lutheranos cum ſunt, me proditi euangelij inſimulant, cum apud Catholicos, factionis Lutheranæ.

næ. Nimirum quaſi ego, veluti Epicureus quiſpiam, diis ſacrificem foris, cum eoſdem tamen domi negem prorſus exiſtere. Tam procul certè ab vtroq; ſcelere abeſſe volui ſemper, quàm longè lateq́ue vos, cunctoſq́ue alios cupio, ſi corrigi non velitis, à Chriſtiana Rep. exterminatos, vel ſi corrigi, ad gremium Eccleſiæ receptos, cernere. Scio equidẽ, quod receſſus ab Eccleſia eſſe poteſt humani arbitrij, reditus autem non niſi benignitatis diuinę. Cuius rei exẽplum citius poſſum, quàm euidẽtem cauſam afferre. Arceſilaus enim philoſophus quærenti, cur multi ab Academia ad Epicuriõ deficerẽt, vix pauci redirent, reſpondit, ex viris eunuchos gigni poſſe, ex eunuchis autem viros nequaquàm. Sic hæreſin vidimus natã ex verbo Dei, verbum autem Dei natum ex hæreſi nunquàm audimus, nec legimus vſpiam: ſiue quoniã anguſtior via Eccleſiæ eſt & aſperior ad ſalutẽ, ſiue quia ſemitæ hæreſium, propter illecebras, ſunt amœniores ad fraudem: propter communem vulgi curſum, patẽtiores ad interitum. Eamq́ue ob cauſam, credo, fuit ſemper maius gaudium angelis de recuperata vna oue, quæ perierat, quàm de ſeruato vniuerſo grege, qui nuſquàm aberrarat. Impingere quidem ac labi inconſtantis eſt, fateor: reſurgere autem, cum poſsis, nolle, hominis perditi. Atqui verò poteſt fieri, vt D. Auguſtinus cenſet, vt animo quiſpiam ſit

in Ecclesia, corpore foris, vicissimque animo foris, intus corpore. Sed horum iudex Dominus. Inconstantię quidem leuitatisque nota minimè caret, qui deserto veritatis orbe, ad errorum asyla confugit: sed hîc remanere, illuc non reuerti, non solum inconstantis est, verum peruersi hominis etiam. Magna fuit inconstantia, magnumque dedecus deficientis Petri, gloria autem & lætitia maxima reuertentis. Paulus Ecclesiam, dum errabat, persequebatur hostis: eãdem conuersus, mox vt fidelis ciuis tuebatur. Augustinus verò quid? certè quoad Manichęus erat, hæresin propugnabat. Ecclesiæ obluctabatur: cum resipuisset, castam ei fidem præstitit semper. Osius Cordubensis præsul, fraude deceptus Arrianorum, imprudenter subscripsit Syrmiensi Synodo: admonitus autem ab Episcopo Alexandrino, errorem correxit, ad Ecclesiam reuertit. Quanquam verò ingens peccatum est, priuato lapsu publicam causam Ecclesiæ facere deteriorem, at nullo modo profectò tantũ malum putandum est, erroris commissi, quàm dimissi pertinax defensio. Non inficior, me nonnullis vestris circumuentum fuisse, & imbutum opinionibus, communique huius seculi tempestate longius aliquãdo à vero portu Ecclesiæ prouectum: verùm continuò, vt id potui per ætatem sentire, vela verti, in stationẽ recurri, anchoramque fixi eo in loco, vnde me, Dei auxilio,

lio,in poſterum nulli hæreſiū fluctus deturbabunt.Deſinas ergo(Melanthon)mihi perfidioſæ defectiōis ſtigma inurere,cū,ſi mellita venena veſtra nō ſatis cautè vitabā adoleſcēs,ea nūc deteſtor,ea nunc execror, ea nunc fugio homo ætatis maturioris:ſinaſq; ſcholis id licere Chriſtianorum, quod Ariſtotelis Lyceo, hominis ethnici licebat,ne,quod veritatis proprium eſt, amicitiæ tribuamus. Neq; temerè à me hoc,aut prorſus inſcitè dici,vt imperiti ſuſpicantur,neque malitioſè,vt calumniantur non incerti hoſtes, ſed verè atque piè ipſe euentus abūde demonſtrabit aliquando.

Poſtquam verò nomen perſonæ meæ ſat graui oneratū inuidia ac deformatū putaſti, ad libelli mei oppugnationē deflexiſti ſtilum, ac dicis illum eſſe *ἁμάξην βλασφημιῶν*, hæc duo verba ex Demoſthene mutuatus, & quod ille rectè pro ipſius cauſæ ſtatu dixerat, tu in perſonā meam peruerſè cōgeſsiſti. Nam tametſi in *ἀντιγωρίαις* veſtris quædam eſt *κατηγορία* mea,non diffiteor: verùm aio categoriā à lædoria & blaſphemia differre nō parum: quemadmodū ipſe nō incertus eſſe poteſt interpres ſui Demoſthenis *ἐγὼ λοιδορίαν*,inquit, *κατηγορίαν τούτῳ διαφέρειν ἡγοῦμαι τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι, τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνει λέγειν.*Ecquod certius requiris,inter cō-

tumeliam & ipſum cauſæ negotium, diſcrimen? Propoſui ego antilogias veſtras in libro meo, easq́ue à vobis quondam publicè inuulgatas, à me nunc repetitas duntaxat. Quæ antilogiæ ſi noxiæ, ſi pernicioſæ ſunt, & accuſationi illas, & legum pœnis ſubiici neceſſe eſt: ſin minus, abſolui oportebit. Intelligis credo, Melanthon, eã, quæ eſt in libro meo, accuſationem antilogiarum, non lædoriam, ſed categoriam eſſe, multo minus ἁμάξαν βλασφημιῶν, quas ait Demoſthenes hoſtibus iuxta ſuam cuiuſque naturam conuenire, de ſeſe mutuò dicere. Quo fit, vt ipſemet te eius, quo me condemnas peccati, reum non obſcurè renunties. Quid enim? plauſtra ne blaſphemiarum ſunt, ſi quos publicè edidiſtis, libros veſtros legimus, ſi excutimus, ſi ea quoq; ex diametro quæ ſibi repugnant, proponimus concilianda? Si itaque blaſphemi ſunt habendi, qui antilogias veſtras recitant, quo in loco vos haberi debetis, qui eas commenti eſtis, qui eas conſcripſiſtis, qui non dubitaſtis, eas, vti purum expreſſumq́ue Dei verbum, populo venditare? & diſcipulos veſtros in illorũ verba iurare cogere? Addis porrò, & quod more rhetorices tuę ante in genere cœperas, vt definires id ſigillatim, aſſeris me non ſolum tibi, eccleſiiſq́ue veſtris rabioſè (ô VVittenbergenſis Scholæ vrbanitatem & elegantiam) maledicere, ſed libros etiam propheticos & apoſtolicos afficere contumelia.

tumelia. Hæc ista tua legens, Philippe, non tè hercule, sed Patrem tuum in te loqui sum arbitratus, cui nox dies est, & lux tenebræ. Quid autem tibi responderi ad ista debeat, inuentu non tam difficile est, quàm quid piis auribus edisseri, difficillimum. Si te dico turpiter mentiri, rectè quidem tibi responsum est, non enim est secus, sed parum ciuiliter satisfactum piis viris atque modestis. Quapropter ne ego λοιδορίαν ἀντιλοιδορίας, vt Diuus Petrus vetat, aio te omne excutere maluisse, quàm vllũ mordere, frenum. Nam quod dicis me tibi rabiosè tuisque ecclesiis maledicere, esto, quanquàm id non feci, quale id esset, & quàm indignum facinus? si tibi fas est, tanquàm alteri cuipiã Polycrati, maledicere vniuersis, quomodo iniquum, te malè audire vicissim à nonnullis? Sed ego, sicut ante me obstrinxi, non ita quid iuris est, quàm quid benignitatis nostræ, & licentiæ vestrę, sequar in hac respõsione mea. Quamobrem ne cogar id, quod minimè verè dicis, me verbum Dei afficere contumelia, duriori aliquo verbo exequare, peto abs te perquàm humaniter, vt eius rei vllam vocem, aut quæ minor est, vnam literam ex toto libello meo proferas, cui vlla insit, non solùm manifesta contumelia, sed aliqua saltem in Apostolicos aut propheticos sermones contumeliæ suspicio. Ego me non magistrum doctorũ, sed Ecclesiæ orthodoxæ discipulũ pro-

fiteor, Christianumq́; hominẽ,atq; sic omnino edoctũ,vt docuit Ecclesia,esse sermones Prophetarum atque Apostolorum ipsum Dei verbum:quo secundũ Deũ,neque sanctius quicq̃, neque diuinius vsquam reperiatur:cui fidẽ habere firmam debeãt omnes,refragari nemo:cui demi aliquid,quod adesse oporteat, sit scelesti sacrilegij,addi, quod abesse, nefariæ hæreseôs. Ita planè de scripturis sacris sentio, num aliud tu in libro reperisti meo? Non spero. Atque tibi si aliud videtur,tu fac in scriptis meis, quod ego in tuis (hæc enim lex Diuo Augustino æquissima visa est) & propone publicè: adeoq́ue me non offendes,quin vltrò tibi sim gratiã habiturus. Verùm dum id simulas, Philippe,agis longè diuersum,vt,quoniã nimis muliebre putas fortasse illud Grecorum ἀκκίζειν,virilius sit imitari Tiberium Cæsarem,qui, quod maximè cupiebat, simulabat se nolle: & quod nolebat, velle voluit videri. Recitaui ego in Antilogiis non sermones Prophetarum,non Apostolorũ, sed vestros. Atque hos dum commemoro, dum redigo in ordinem,dum legẽdos propono, clamas tu,me sermones diuinos contumelia afficere. Quid obsecro tibi vis Melanthon? Non quidem vis certè videri,at vis profectò penitus scripta ista vestra,& quas ex his collegi, antilogias,tanquam Dei verbum,sermonesq́ue Apostolorum nos adorari,pro non incerto numi-

ne

ne coli debere. Rom. Pop. C. Cæſarem, quòd dicta ſua pro lege haberi volebat, execrabatur: nec iniuria: etenim lex eſt, nō vnius aut alterius libido hominis, ſed prudētum virorum decretum. Quantò iſthæc arrogantia tua execrabilior, qui manifeſtos errores, planeq́ue hæreſes iam olim damnatas, nos tyrannicè iubes habere pro ſermonibus Propheticis & Apoſtolicis, atque pro ipſo Dei verbo? Quid tu aliud, quàm Sathanas, vt proſtrati, te ſermoneſq́ue tuos adoremus? Recenſere tua fœdiſsima errata, quorū nūc te pudet aliquo modo, ſi hoc eſt ſermones Prophetarum & Apoſtolorum afficere contumelia, nunquid errores tuos non exæquas ſcripturis diuinis, atque adeò etiam ipſi Deo? Quā aliam expectamus abominationem in templo Dei ſtantem videre? Nullam profectò: Nam ſigna concurrunt reliqua. An pſeudoprophetæ multi non venerunt? nō multos ſeduxerunt? An aliâs vnquàm plus refrixit charitas, magiſq́ue nequitia, quàm hoc ſeculo noſtro, abundauit? In Ethniciſmo forſitan, in Chriſtianiſmo nunquam magis. De diſſenſionibus autē, quas Chriſtus prędixit, num ſigna dubia ſunt? De fide pugnant filius aduerſus patrem, aduerſus matrem filia, ſoror aduerſus fratrem, & contrà. Quam ob cauſam verò? Quia dum tu tua, alij Prophetæ ſua dogmata eſſe expreſſum Dei verbum aſſeritis, dumq́ue auditorum alij tua amplectun-

tur,repudiant aliorum,vicissimque alij tua abominantur,& præferunt vel Osiandri, vel Caluini,vel Illyrici, vel Suenckfeldij decreta, an mirum est,ex tali opinionum diuersitate & pugnantia non solùm in multis prouinciis ac vrbibus, verumetiam in singulis domibus tantas esse,tamque nefarias de fide contentiones? Hi cum te adorant Idolum suum,illi alios,& singuli diuersos,ea ne demum Schismata miramur euenire? Dicis impios esse clamores meos, qui vociferer esse diuinum sermonem ambiguum, veluti σφιγγὸς ænigmata,ac potius μῆλον ἔριδος. Contumelia quidẽ grauis est,inquit Hippias apud Plutarchum,sed longe grauior Calũnia,quòd hæc legibus coërceri non potest, illa potest nonnunquam. Nũquàm dixi,multò minus vociferatus sum,Philippe, diuinum sermonem esse aut Sphingis ænigmata,aut pomum lítis. Vtrumque est figmentum tuum, non dictũ meum: ac nisi improbus mauis, quàm ingenuus hostis videri,proba,quod asseris: ostende,quod occultas,scilicet vbi nam istud dixerim,scripserim,vociferatus sim,monstra: ego etenim nego: quare,quid te deceat haud ignoraueris. Nec etiam illud, quod dicis me clamare,diuinum sermonem,hoc est,scripturam S. esse per se ambiguã,est ex omni parte verũ. Etenim quis Christianus ita vel insanæ mentis est,vel fidei catholicæ imperitus, qui spiritum sanctum,quem di-

uina

uinarum ſcripturarum authorem prædicamus, arguat ambigui fallaciſq;,veluti Pythium quẽdam Apollinem,oraculi? Oro te , Philippe, ne me,vlloſúe catholicos tam nefarij,tamque blaſphemi flagitij graues inuidia apud populum. Nunquam in mentem mihi vlla venit de certitudine ſcripturarum dubitatio,tantum abeſt,vt iſtud vociferatus ſim alicubi. Quanquam non inficior,S. Patres aliquando obſcuram eſſe & ambiguam ſcripturã dicere:at profectò nequaquam hoc animo,quòd ipſum Dei verbũ exiſtiment per ſe fallax incertumúe eſſe,aut obſcurum,aut ambiguum,(quis enim poſsit lucem tenebras credere?)ſed quoniã non omnibus obtingit æquè excellens mentis lumen ; cùm alij obtuſius,alij acutius rectum ſcripturæ ſenſum queant cernere,fit,vt illis obſcura, his aperta & clara videatur. Si hoc locutionis tropo (quanquàm ego me ita locutum,non memini)nũc vel ego vel alius quiſpiam,veterum authoritate fretus,diceret,S.ſacram ambiguam eſſe,num idcirco diuinum ſermonem contumelia,vt tu cẽſes, affecerit? Erras Philippe, vel potius ſciens volenſq; peccas, odio mei,amore tui. Quid enim? politia Moſis nonne magna ex parte eſt allegoria adumbrata de futura luce Chriſti & Eccleſiæ? ſi omnia quæ aut Moſes nobis,aut,qui hũc ſecuti ſunt,duces,& Prophetæ,ac Reges ſcripta reliquerunt, non niſi ad literam ſeu hiſtoriam

exigi,nec aliud in iis,nisi τὸ ῥητὸν retinendũ putas,quãtam tu syluam infinitæ aperias absurditati?Exempla tibi possem varia referre, si sit opus,quæ ipsemet præsens cognoui.Quid aliud, nisi istud dogma tuum,Philippe,Anabatistas in eum traxit errorem?Regnum Dauidis somniabant:Vxores tot licere,quot libeat,ducere : incesta committi, peccatum esse non putabant exemplo Lot. Nam dum τὸ ῥητὸν solum secuti sunt,catholicum sensum amiserunt, eumque in errorem,te duce,iuerunt præcipites. De Propheticis sermonibus quid opus est lite? si ita aperti sunt,si nil habent abstrusi,si nil obscuritatis,quid attinebat Philippũ Apostolum interpretari Esaiam Eunucho Candaces reginæ familiari? Quid sibi ipse Dominus voluit,cũ parabolarum inuolucris abstrusos sermones suos haberet ad concionem populi? Nec sanè ipse scripturam sacram interpretatus fuisset suis discipulis, nisi illam arcanis refertam mysteriis, varieque posse, atque ambiguè intelligi. Epistolas Pauli forsitan (dices planas esse atque apertas, intellectuque) faciles, vt illas interpretari non sit necessarium, satis de genere sermonis lectorem admonere. Ita tu quidem,Philippe:Verum quid Diuus Petrus?Certè esse δυσνόητα pleraque in Pauli Epistolis dicit,quæ indocti,hominesque instabiles soleant, cum ea non rectè intelligãt,perperàm maleque de-

detorquere in ſuam ipſorum perniciem. Iam verò (multa autem hîc prætereo) ſi ipſamet de ſe ſcriptura ſacra teſtis eſt, quòd ſit abſtruſa, quòd multis recondita myſteriis, idq́ue adeò etiam, vt ambigui ex ſe, pernicioſiq́ue ſenſus queat promi: quid eſt Philippe, quod deſideres amplius? Cauſas autem ſi fortè, cur diuini ſermonis ſæpe abſconditi ſint, requiris? Antiquos conſule ſcriptores, Clementem, Alexandrinum, Epiphanium, Baſilium Magnum, & huius fratrem Gregorium Nazianzenum: & Latinos noſtros, Ambroſium, Auguſtinum, & item alios. Singulorum hîc aſcribi ſententias, longum eſſet: libri eorum extãt, reperies, quod aſſeuero. Et vt ego ex patrum ſententia, meam pronunciem, Deus idcirco medullam diuinorum ſermonum voluit eſſe myſteria, quòd hæc, quia à verbo μύειν, hoc eſt, ab occludẽdo nomen traxit, nõ cuiuis debeant, ſed his, quibus ad ea Sacramenta clauis Eccleſiæ data, certa lege patere, vulgo occludi. Quid igitur Philippe? Negas obſcuros eſſe diuinos ſermones? Ais ita apertos omnino, vt nullum vlli poſsint ambiguum ſenſum præbere? Ita Zaducæi olim, vt Ioſephus recẽſet: ita Arriani, vt Baſilius: Apoſtolici & Dimæritæ, vt Epiphanius. Quid ergo tibi vis, cum eas in Eccleſiã Dei hæreſes reducis? Pro te nunc reſpondebo, quoad reſponderis ipſe. Hoc vis profectò, primum, quia authoritas regni veſtri pen-

det ex applausu seducti populi: proinde huic vt blandiare, vt hunc teneas deuinctum, vt hic sibi altum videatur sapere, persuades faciles intellectu esse scripturas, non ambiguum Dei sermonem, cuiuis sensum illius, & mysteria obuiá occurrere. Credit hoc ita esse illiterata multitudo: Cui tamẽ, si cum Illirico tibi agẽdum, idem ius eripis, quod eidẽ tribuis vicissim, si pugnandum tibi contra nos. Hoc enim Carmẽ, μὴ κρίνειν ἀρετὴν λαοδίκῳ σοφίῃ, in Pontificio certamine improbasti semper, iam idem approbare cœpisti in perduello Illyrico. Deinde quoniam dicitis nihil vos in concionem, nisi nudũ, nisi purum, nisi expressum Dei verbum afferre, scilicet, vt hoc fallaci prætextu credant imperiti homines, commẽta vestra, locos communes tuos, Confessionemq́ue istam Augustanam, esse Dei verbum, esse sermones Apostolorum, esse oracula Prophetarũ. Postremò id denique efficere vis, vt cum illud de nobis persuasum populo est, hoc de vobis etiã habeat persuasum: quasi, cum vos nihil loquamini, nisi scripturam sacram: nos contrà nihil, nisi traditiones humanas hominumq́ue commenta. Non minus in ore, quàm in cauda veneni habet iste serpẽs: falsum est enim, vos nudam scripturam afferre: in Deũ blasphemia est, tuos locos esse Dei verbũ: mendacium quoque, nos Dei verbum abiicere, humana decreta, pro diuinis plebi obtrudere. Sed

hæc

hæc tu fundamenta in nobis ſcelerate cõfingis, vt mendacia in his tua exædificata cum aliqua ſpecie poſsis obũbrare. Amplectimur nos ſcripturas S. Et integras quidem, non (ſicut vos ſoletis) vlla parte mutilas: exoſculamur oracula Prophetarum: ſermones Chriſti, & Apoſtolorum, ſacroſanctos habemus: vniuerſa denique S. Biblia, legem ſcilicet, & Euangelium, recipimus, veneramur, ſequimur, & eadẽ integra quidem, nulla parte ſui truncata. Quod, obſecro, à nobis Dei verbum exigis aliud? At verò, quoniam nõ hoc agis, quaſi id ignotũ ſit tibi, ſed illud, quod ſupra diximus: itaque vt certum huic quæſtioni figamus terminum, aio hunc eſſe ſcopum vniuerſæ litis, non vtri expreſſum Dei verbum habeãt aut allegent, (neutra pars enim hoc in loco ſibi deeſt) ſed vtri verius Dei verbum intelligant, rectius explanent, concinnius interpretentur. Ea cum ſit huius de verbo Dei, controuerſiæ ſumma contentio, vos interea, altera eius parte diſsimulata, vociferamini, traducitiſque nos vulgo, quaſi ſcripturam ſacram nolimus eſſe controuerſæ religionis iudicẽ. An non deteſtanda iſthęc veſtra impudentia eſt? Scribimus, dicimus, teſtamur publicè atque priuatim, nos nullum velle huic liti iudicem, niſi ſolum Dei verbum: at nõ, vti vos, dimidiatum, ſed integrum, hoc eſt, & ipſum ſcripturæ S. Textum, & orthodoxum eius intellectum pariter, τὸ ῥη-

τὴν καὶ τὴν διάνοιαν, τὰ ἔγγραφά τε καὶ τὰ ἄγραφα. Hæc enim duo ad integritatem diuini verbi pertinere, docuit nos D. Paulus, cum ait: State fratres, & tenete traditiones meas, quas edocti estis, siue per sermonē, siue per Epistolā nostram. Eum Pauli locum consensu Catholicæ Ecclesiæ, non secus, atque iam est dictum, intellexit vnquam. Verùm tu vt hæc, quæ copulata sunt, diuellas, Epiphanij dictum profers nunc, protulisti etiam in colloquio Vvormaciensi, ex ea, quam aduersus Catharos habuit, disputationem. ἀλλὰ πάντα τὰ θεῖα ῥήματα οὐκ ἀλληγορίας δεῖται, ἀλλὰ ὡς ἔχει. θεωρίας δὲ δεῖται καὶ αἰσθήσεως, εἰς τὸ εἰδέναι, ἑκάστης ὑποθέσεως τὴν δύναμιν. Hoc Latinè sic verti potest: Non omnia verba diuina egent allegoria, sed prout se habent. Speculatione namque indigent & sensu, vt sciri posit, quæ cuiusque propositionis vis sit aut notatio. Quo ex dicto persuadere niteris, adeò aperta esse & plana scripturarum mysteria: vt quoniam allegoriis nihil habeant inuolutum, opus non sit operosa illa & Catholica S. Patrum interpretatione: & vt vobis sub hoc obtecto velamine, liceat non interpretari modò, sed vestras interpretationes etiā, commentariósque esse purum Dei verbum, asserere. Quàm porrò multiplex vna ista in re fraus tua se occultat Melanthon? Primum quia, ne ista impostura tua queat deprehendi, non

asi-

aſsignaſti, vbi id dixerit, & quo in loco, Epiphanius: deinde dictum Authoris fraudulenter mutilatum produxiſti, poſtremò, diſsimulaſti ſimiles Epiphanij ſententias, è quibus illud dictum potuiſſet rectius intelligi. Dixit Epiphanius, & dixit veriſsime, non omnia ſcripturarum verba allegorica eſſe. Quid hoc ad cauſam? Qualis autem iſta tua eſt, Melanthon, connectio? Quædam verba non ſunt allegorica: ergo tota ſcriptura ſacra non eget Catholica interpretatione. Quàm ſis abſurdus, vide. Eſto: fingamus nullas omnino eſſe in ſcripturis Allegorias: idcircó ne Catholica ſcripturarum interpretatio repudiēda eſt? O quàm hoc in loco tibi palpitat cor tuum, quàm tremit mens, tanti ſceleris ſibi conſcia. D. Epiphanius ſcripturas ſacras neque ſemper ad Allegorias referri oportere, ſed & alios quoſdam explanandi modos docet: videlicet, initio requiri ipſum ſcripturæ textum, deinde & hunc ſpeculatione quadam diſcutiendum eſſe, adhibita methodo ſcientiarum, & ſenſu externo, rerúmque experientia: præterea, ne quis ſua deciperetur theoria aut ſenſu, ſicut facillime fieri poſſet, oſtendit (quòd tu veteratorie obtruncaſti) opus quoque eſſe traditione S. Petri & Eccleſiæ. Sic enim continuò ſubtexuit, δεῖ δὲ καὶ παραδόσει κεχρῆσθαι. οὐ γὰρ πάντα ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς δύναται λαμβάνεσθαι· διὸ τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ

ἐν παραδόσει παρέδωκαν οἱ ἅγιοι, ἀπόστολοι ὥς φησιν ὁ ἅγιος ἀπόστολος, ὡς παρέδωκα ὑμῖν. καὶ ἄλλοθι: οὕτως διδάσκω, καὶ οὕτως παρέδωκα ταῖς ἐκκλησίαις. Latinè ſic forſitan: Oportet etiam traditione vti: non enim omnia poſſunt ex ſacra ſcriptura ſumi. Eaque de cauſa quædam in ſcripturis, quædam in traditione tradiderunt S. Apoſtoli, vt inquit D. Paulus: Sicut tradidi vobis: & alibi, ſic doceo, & ſic tradidi Eccleſiis. Quid magis potuit, quàm hoc ipſum, repugnare aſſertioni tuę? Tu vt doceas ſolã nudamque ſcripturam debere eſſe iudicem controuerſiarum, ſubmoueáſque hoc dubium, ne putetur ſcriptura, propter allegorias, per ſeſe ſola obſcurior eſſe, quàm vt queat à quouis intelligi, authoritatẽ Epiphanij obtẽdis: qui prorſus in te pronunciat cõtrarium, propoſitis duobus interpretandæ ſcripturæ modis, vno per methodum τῶν προτέρων καὶ ὑστέρων, altero per traditiones Apoſtolorum, non ſcriptas in Chartaceo codice, ſed in viuo corde Eccleſiæ. Hunc poſteriorem modum tu furtim ſuppreſsiſti, ſuperiorem clam vſurpas more tuo, ſed vulgo, ne hunc quidem vis in te animaduerti, ne non ſolam ſcripturã videare iudicem velle, quæ adeò ſit plana, pateátq; æquè vniuerſis, vt credat populus interpretatione opus nulla eſſe, cum non omnia allegoriis ſint inuoluta. Cur, ſi ita tibi probatur Epiphanius, non etiam hunc illius locum ſic ſcribentis contra Arrium, produxiſti:

ἄλλ

ὅλη γὰρ ἡ βίβλος παροιμίαι εἰσί. πᾶν δὲ τὸ παροιμιαζόμενον οὐ πάντον ἐπὶ τῇ δυνάμει, ἀλλὰ ἄλλῃ μὲν διηγεῖται, ἄλλῃ δὲ δυνάμει ἀλληγορεῖται. Non ideo hoc contendit egregius Pater, quòd nihil in ſcripturis putet eſſe germano expreſſũ ſenſu, abſit, ſed quod nũſquàm non recondita lateant in ſcripturis arcana Dei myſteria, quæ haud dubiè, vt agnoſcat Eccleſia, ſcripta ſunt & dicata per ſpiritum S. An non te pudet, tædetq; Philippe, eius tam turpis, tamq; manifeſtæ impoſturæ? Ecquid, non eſt hoc diſiuncta confundere, diuellere coniũcta, mutilare ſolida, accumulare aliena? Eius criminis dum me inſimulas falſò, ipſum te eius verè condemnas. In haſce falebras, Philippe, vbi te vides coniectum iri, nec incerto ictu iugulũ peti tuum, ibi tu exclamas, metu perculſus haud inani, tuum gregem eſſe veram Dei Eccleſiam: & continuò, vt quàm iſta Eccleſia verè Dei ſit declares, opem imploras, fidemq; populariũ tuorum: quia enim talis iſta ſit Eccleſia veſtra, in qua vera habitare concordia non poſsit: itaque, cum tot vndique hoſtes irruãt, ſaltem ſyncretiſmo pax domi vt ſimuletur tantiſper, quoad oppreſsis externis hoſtibus, domi ad depoſita arma poſsitis reuerti per ocium. O teſſeram Eccleſiæ nobilem. Nec profectò potuiſſes Philippe, aut perſonæ tuæ quicquam aptius, aut nouæ diſciplinæ veſtræ, quod magis proprium eſſet, exprimere. Sed quid eſt Syncretiſmus?

quid ſibi vult? Vbi in ſcripturis expreſſus? Lege tecum agam tua, nec ſit moleſtum. Paulus ita quidem, ſed ex verſu Epimenidis,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Hoc fundamentum ſyncretiſmi eſt: iam parietes videamus & tectum. Plutarchus meminit, & paſsim referunt hiſtoriæ, Cretas peruerſis domeſticarum rerum ſtudiis deditos fuiſſe ſemper, vnde tam pertinaces extiterint mutuæ inter ipſos contentiones, vt nunquàm nõ inteſtinis laborauerint diſcordiis, nec vlla alia in re conuenerint, niſi cum vicinis vbi bellum gerẽdum, ſolummodo interea pacem vt domi ſimularent, quó robuſtius poſſent exteras gentes inuadere. Ex hac ſanè Cretẽſis populi infamia nomen traxit Syncretiſmus. Quàm autem tu Euãgelicè hoc, dum ſuades ſyncretiſmum tuis, ego neſcio, tu videris. Propheticus ſermo pacẽ non fictè iubet, ſed verè coli: & ſermo Apoſtolicus, corde nos vult mutuo diligi, non lingua, non voce, nõ ſimulatione. Nec ſanè vllum reperio, quod rectè imitari poſsis, exẽplum Syncretiſmi, ſed quod omnino vites, eſt in promptu. Nobilis enim ille Iſraelitarum Dux Samſon (nimirum vt in veteri lege extaret aliqua vmbra, cuius res in noua lege pòſt manifeſtaretur) aliquot vulpium caudas, quaſi vno vinculo conſtrinxit, capita illarum diſſoluta reliquit, dimiſitque ſic vulpes cauda ligatas, capitibus diſiun-

iunctas in segetem Philistæorum, vt hanc incenderent. In hoc vulpium facto imaginem hæreseôs gnauiter expressam, sapientissimi viri iam olim animaduerterunt, Ambrosius, Augustinus, & plerique alij Patres sancti. Nam quemadmodum vulpes capitibus diuersæ, alia aliò tendebat, & omnes tamen caudis in vnum colligatis, quasi ad incendium segetis conspirasse videbantur: ita longo rerum vsu compertum est, sectarios domi discordes esse solere, & in multa ducum diuisos capita, foris caudas viresque coniũgere ad oppugnationem Ecclesię. Sed hæc vmbratilis imago veteris testamẽti est: rem videamus in nouo. Etenim quod typo vulpium præfigurauerat Samson, id reipsa Ioãnes Apostolos expressit in illa bestia: quæ diuersa habuit multáque capita, caudam vnam: capita sibi aduersa erant, cauda adeò concors, vt hæc tertiam è cœlo partem stellarum detrahare potuerit. Quid hæc bestia habet diuersum à Philistæis vulpibus, nisi quòd hæ vmbram hæreseôs expresserint, illa hæresiarchiam omnium sectarum? Nunquid secus hæretici vllo tempore? In cunctis, inquit Augustinus, aliis dogmatibus semper discordes sunt hæretici, in hoc solo cõcordes, vt vnanimes oppugnent Ecclesiã. Cum suades sociis Syncretismũ, Philippe, quid effectum studes? Profectò nihil aliud, quàm in Lutherana bestia vt diuersa capita maneant dis-

ſoluta, cauda colligetur, ac ſit vna, quæ ſuam Cœlo tertiam partem ſyderum poſsit auellere. An non iam penè effeciſtis, quod beſtia feciſſe dicitur? An non tertiam orbi Chriſtiano partem, præſertim in Europa, detraxiſtis? Demoſthenis verò dictum quàm alienum ſit à ſyncretiſmo iſto tuo, ipſemet paſsim abundè ediſſeruit: ſiquidem non hortatur ſuos ciues ad fucatam aliquam concordiæ ſpeciem, ſed iubet exemplo ſuo, ex animo omnes ſimultates inimicitiarumque fibras excidere. Tantum abfuit præſtantis viri atque honeſti conſilium à peruerſo ſyncretiſmo, quantum diſtat vera pax à ſimulatis induciis. Aegrè fers, mihique ſuccenſes vehementer, quòd confeſsionem veſtram Pandorã Heſiodi nominaui: at ſuccenſes prorſus iniquè: etenim cum ſyncretiſmus is, quem ſociis ſuaſiſti, ad viuum exprimat (ſicut ipſe vides) Beſtiam Draconis: quid reſtabat aliud, quin, ſicuti meretricem illam audimus beſtiæ inſidentem, propinare ex aureo poculo venenum gentibus: ita etiam immani iſti beſtiæ tuæ, hoc eſt, Syncretiſmo inſideat veſtra Confeſsio Pandora, propinetque cunctis mortalibus ex Apologiæ pixide multo letalius venenum, quàm vllum cogitari poſſit, quippe omnis generis hæreſes, Schiſmata, ſeditiones, animarum interitus, rerum publicarum euerſiones?

Nec

Nec existimes velim, dum vel hæc scribo, vel antilogias vestras colligo, me id agere, vt vestras vobis exprobrē calamitates: è quibus scio veritatem doctrinæ nos metiri non oportere. Proinde nolim putes me adeò esse petulātis linguæ, animique ab omni humanitate alieni, vt ex tuis, aliorumúe miseriis mea vener gaudia. Nec fuerat opus mihi scelera nostrorum hominum obiicere, cum scias me de vitiis Cleri moribúsque non agere censorem tametsi neutrius partis delicta probem, cum hæc ad abusum rerum pertineant, res ipsæ verò ad stabilitatem doctrinæ. Admodum lōgi temporis præscriptionem opponis admonitionibus nostris, cum iactas te doctrinan iam triginta annós natam profiteri, quasi illa hoc temporis spatio Catholicæ veritatis ius titulúmque adepta, possessionem abundè præscripserit, in litem vocari non debeat. Nonne te pudet tam puerilis stultæque iactantiæ? Ea demum legitimam ætatem ferre disciplina dicitur, ac est, vt Clementis verbo vtar, πολιὸν μάθημα, cuius possessio potest ad omnes prouincias vniuersi Christiani orbis extendi, cuius ætas potest reuolui, continuata, nec vsquam interrupta tot seculorū serie ac successione, ad ipsos Apostolos discipulósque Christi. Quanto igitur tu Ecclesiam ineptius post annos mille & quingētos, mones, quā ego te post annos triginta? Quæris autem quid reprehen-

dam in confeſsione veſtra?Num dubium id eſt? quaſi verò in meretrice Pandora & in eius pixide ſeu poculo abominationis, non ſit quod meritò queat reprehendi? Sedet confeſsionaria iſta Pandora in dorſo Syncretizantis beſtiæ. Quid autem facit? Capita ſectarij regni veſtri disiungit, caudam colligat, eámque in cæli ſtellas extendit, hoc eſt, in Eccleſiam: quippe fœminam illam duodecim ſtellis ornatam, ſolíſq; amictam ſplendore, vaſtat, in eremum expellit, infantémque eius, quem præſentem in Euchariſtia adorabamus, abigit: in cælo illum, non in terris, eſſe vult. Quid præterea? Tantum effudit ex pixide, aureóque illo ſuo poculo veneni, quantum ſatis fuit ad exitialem Chriſtiani orbis peſtem, atque luem Lutheranæ hæreſeos. Quæ dum Sacerdotium non fert amplius, Eccleſiam planè, fœminámque illã, de qua ait Ioannes, in deſertũ propellit ex Germania: dúmq; Chriſtum filium Mariæ non vult eſſe in Eucha riſtia, ſed alligat illum ad certum quendam cæli locum, dúmque tollit incruentum illud Eccleſiæ matris Sacrificium, quid hoc aliud eſt, q̃ quod Ioãnes prædixit, infantem coronatæ Fœminæ prorſus ablegare? Sed obiter hæc de Syncretiſmo veſtro: quẽ alij forſitan penitus rimabuntur. Aliquanto prolixius de priore parte libelli, quàm volebã: de altera agam contractius: nec enim ipſa cauſa hæc poſtulat, cum in meo

libro

libro nihil actum à me ſit,niſi dogmata vt recitarem veſtra.Nam vera illa ſint,an falſa, tum nó diſputabam, cùm ea colligerem,ſatis eſſe ratus, certò nobis vt conſtaret in colloquio, quid de vnaquaque parte cõtrouerſæ religionis vos ſentiretis.Sed eum libelli noſtri ſcopum tu prętervectus, Philippe, ne recta via Lector, ſed ambagibus duceretur, tria genera diſputationum proponis:primum de perſona mea: ſecundum de controuerſis dogmatibus: tertium de Antilogiis veſtris. Sed cum priora duo ad ſtatum libelli mei non pertineant, omittam hæc, & in tertio genere, quod obieciſti, criminans me falſæ allegationis, ad id iam tibi reſpondebo. Nam in meam perſonam, quæ tu cæterique tui ſimiles contumeliæ cauſa confingitis, talia ſunt, vt nemo veſtrûm in faciem ea mihi audeat dicere. Acquieſco igitur his, quæ ſuprà ad defenſionem famæ meæ dixi: quoad mihi detur facultas coràm agendi vobiſcum: quod ſemel dictum ſcitote, ne dicendum ſit ſæpius. Quod ad ipſa dogmata, quæ paſsim aſperſiſti libello tuo (Melanthon) attinet, alibi, ſi vixero, adiuuante Deo, agam tecum, imprimiſque aduerſum ſeditioſum iſtud tuum ſcriptum diſputaturus, quod nuper inuulgaſti cõtra articulos Bauaricæ viſitationis. Nunc verò de his, quæ libri mei, & reſponſionis tuæ propria ſunt, dicam nonnihil. Principio,

negas vos de Matrimonio nunquàm hæc verba vel scripsisse vel dixisse vspiam, Matrimonium non esse Sacramentum diuinitus institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, ignorantia tam rei, quàm verbi abductis. Negas, inquam, hoc dogma (quia nefariũ esse vides) & hæc verba esse vestra, iratusque exclamas: Dic scelerate Sycophanta, vbi vnquam ab vllo in nostris Ecclesiis dictum sit, Matrimonium ab hominibus inuentum esse. Ita ne tu ferοculus es Philippe? Collige te, & da locũ iræ: fulmine enim isto tuo me propemodum exterritum de gradu deieceras. Sed ne tumultuare, pedem siste, inspiciamusque secundum Latinum tomum Lutheri, cui tu prefationem præfixisti: videamusque librum de Captiuitate Babylonica inscriptum, in titulo de Matrimonio, fol. 87. Ecquid nõ ista verba, quæ tu negas esse Lutheri, ego affirmo, sic leguntur? Sit ergo Matrimonium figura Christi & Ecclesiæ, Sacramentũ autem, non diuinitus institutũ, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, ignorãtia tã rei, quàm verbi abductis. De re, inquis, non de nomine est contentio. Quid ais Philippe? Ecquid nõ ipse Lutherus tam rei dicit, quã verbi? Atqui sic illum sensisse, sic docuisse, palam est ea in concione, quam inscripsit, De coniugali vita &, quę publice edita est, Anno M.D. XXII. Sic enim habet: Si qua mulier impotentem nacta virum, neque alij palam nubere

possit,

posſit, neque aliàs inhoneſtè viuere velit, quia hoc in caſu Papa multa teſtimonia aliáque non neceſſaria requìrit, ita maritum conuenito. En me innocentem, Tu me in vitæ, pudicitiæ, animæque diſcrimen adduxiſti, neque coram Deo inter nos cõiugium ratum ſanctumq; eſt. Quare patere vt cum fratre tuo, aut quouis cognatorum, occultum connubium habeam, te nomẽ ferente, ne ad extraneos bona tua deuoluantur, Sine volentem te, & ſcientem falli, ſicut ego inſciens & inuita ſum decepta. Placet maritum hunc aſſentiri ſuaq́ue coniugi ſobolem hac ratione conciliare teneri. Si renuet, clam illi fugere & alibi matrimonium inire licebit.

Hoc quidem meum aliquando cõſilium fuit. At nunc, eiuſmodi operis ſuæ deceptorem acriùs multò & durius tractarem itemq; mulierem (quãquàm id rarius) quæ ad eundẽ modum virum ſefelliſſet. Enimuero fas non eſt in tam grauib. & arduis rebus quæ vitam, bona, decus, & ſalutem attingunt: adeo faciliter quemquàm circumuenire. Ac iterum, Pleraſq; ita peruicaces fœminas & obſtinatas reperire eſt, vt quamuis decies impudicitiæ crimine contaminatum iri maritos ſuos cernant: iis tamen vt obſequantur in animum inducere nolint, licebit hic viro ita dicere Si tu nolis, velit alia, recuſat vxor, veniat ancilla, ita vt ter ea monita rem ad conuẽtum coetumq́ue Chriſtianorum referat, vti om

nib',eius obſtinata peruicacia innoteſcat quod ſi in ea perſiſtit dimiſſa Vaſti Eſtheram accipiat exemplo Regis Aſueri. Hoc dogma cum Lutheri proprium ſit, cumq; tu approbaris cõmendatione tua,vtri quæſo noſtrûm rectius conuenit exclamare,O ſcelerate Sycophanta:tibi ne, qui ſceleratam hæreſin approbaſti, diſſeminaſti,docuiſti antea ſemper,viciſsimq́ue nunc negaſti doceri in veſtris Eccleſiis? An potius mihi,qui exitioſum iſtud virus veſtrum retexi atque patefeci incautis hominibus? Nec eſt,quòd hoc in loco cauilleris, coniuncta à me diuelli, diuulſa coniungi,vel demptũ quippiam, quod adeſſe oportuerit:vel additum,quod abeſſe. At dices,Lutheri iſtas eſſe hyperbolas,non doctrinam tuam. Haud nos feſelleris Melanthon? tuũ iſtud eſt,aut certè tibi cum Luthero commune. Nunquid non in tuis eſt in Paulum annotationibus, cũ ita ſcribis in 1.Cor.11.c.Duo(inquis) ſunt omnino ſigna Sacramentalia,Baptiſmus & Euchariſtia.Reliqua Sacramenta, quæ numerantur,commenta ſunt hominum.Rogas adhuc me,vbi nã illud dictum ſit in Eccleſiis veſtris? Aio in Vvittebergenſi Academia,& dictum eſſe & decantatum,& inculcatum non ſemel, ſed ſæpiſsimè.Quo authore?Primum Martino Luthero,deinde Philippo Melanth.poſtremò horum patrum ſubſecutis filiis. Nonne mihi, Melanthon,hic abs te iuſta data cauſa eſſet diligẽ-

tius

tius discutiendi tua? Esset crede mihi: sed parcam nunc honori tuo. Illud autem silentio non possum præterire, quin te rogem vicissim, cur, cum antea nullum esse Sacramentum nisi solam fidem, duo autem duntaxat signa Sacramentalia posueris, iam in vltima locorum tuorum editione ponas quatuor. Quid vero? Nihil censes referre, siue duos des, cum debeas quatuor: siue quatuor, cum duo tantum? Adeò ne res leuicula est, vel comminisci Sacramenta, quæ non sunt: vel quæ sunt, respuere? Itane nobis licitum est, quemadmodum mercatoribus, calculos commutare, vt, qui modò decem valuit, iam valeat aut centum, aut vnum? & contrà, qui centum, valeat decem: Ita prorsus. Illyricani enim & Gehenenses duo receperũt abs te: Lipsenses tria: Vvittebergæ quatuor ex locis tuis habentur. Et quamuis tibi tria sint quatuor, & hæc vicissim duo: illis tamen non perinde videtur, quando pugnant inter sese, non tanquã res olei ista sit & palestræ, sed capitis instar: quemadmodum criminationes vestræ publicè decertantes, non clam testificantur. De qua dissensione vestra bellè quidam nuper, at dolenter tamen iocatus: cum rogatus esset, cur non haberentur septem Sacramenta in Lutheranicis Ecclesiis, imò haberi septem respondit, & duo insuper. Vvittebergæ enim esse quatuor, Lipsiæ tria, duo Magdeburgi: quæ in

numerum collecta, nouem efficiant. Ita iam vestrates cœperunt non obscurè præ se ferre, quàm regnum istud vestrum non sperent fore diuturnum. Alterum caput, quod tu negas, ego asseuero esse, tuum est, quod scripsi adeò vos nole Ecclesiam alligatam ordinariæ successioni, vt omnino deleatis vocem (Catholicam) in descriptione Ecclesiæ. Hoc cum dixi, locos, vbi id factum à vobis, allegaui. Nec ego primus istius flagitiosi criminis vos arguo: fecerunt alij ante me complures. In ipsa Augustana confessione, Ecclesiam cum tu definis, vocem (Catholica) exclusisti penitus: in Appologia malitiosè deprauasti, cum contendis non ad gentes pertinere, sed ad homines in orbe sparsos: scilicet, quando Ecclesia sit cœtus inuisibilis, vt alibi docuisti, eam doces, non ad successionem ordinarij Sacerdotij, quod visibile est, allegatam esse, sed ad confusionem, hinc inde sparsæ multitudinis. An non hoc est, & re, & nomine, vocem (Catholica) ab Ecclesia tollere? In locis quidem communibus fusè prolixeque de Ecclesia disputas: num vllam eius verbi facis mentionem? Imò cum ordinariam successionem in Episcopis continuandam negas, quid aliud negas, obsecro, quàm velle, ne Ecclesia sit Catholica? Quid dicam de libello, quem ex professo de Ecclesia scripsisti? quid de libro examinis vestri?

ſtri? vtrobique ſanè Eccleſiam ita deſcribis, vt neutrobique vllam velis extare memoriam huius verbi (Catholica) Hoc tuum exemplum complures alij ſecuti in recitatione Symboli, præſertim germanica, pro Catholica, reponunt, Sancta & Chriſtiana. Nimirum cum huc omnes conatus tuos dirigas, omneſq́ue intendas vires, ne aliquando tibi neceſſe ſit, ſubiici Catholici conſenſus iudicio: cumq́ue iſtam mentem tuam ſæpe aliâs, tum nuper in iſto tuo aduerſum me libello abundè declaraſti: quid aliud verbo te facere, quàm re, quod facis, dicere poſſumus? Inepta autem eſt iſta tua ratiocinatio: Petrus Antiochiæ Epiſcopus non errauit: Ergo nec Samoſatenus errat. Cur non potius à toto ad partem, quàm à parte ad totum argumentum duxiſti? Ordinaria ſucceſsio Epiſcoporum, quę poteſt doctrinam, quam profitetur, continuata ſerie reuoluere vſque ad Apoſtolum Petrũ, non errat: Paulus verò Samoſatenus non potuit demonſtrare ſe hoc docere, quod Petri ſucceſſores Epiſcopi, continuata ſerie docuerunt: Errauit igitur. Nec profectò certius aliquid poteſt, vel ad agnitionem veri, vel refutationem falſi, documentum proferri, quàm ſi doctrina, cuius quæris certitudinem, oſtenditur eſſe eiuſcemodi, vt queat perpetuo regreſſu eadem fuiſſe in ſingulis ſucceſ-

ſoribus & vniuerſis, quæ fuerat in primo Apoſtolo, à quo exordium cæpit, demonſtrari. Nec idcirco ſucceſsio Antiochenæ Eccleſiæ interrupta dici poteſt, quod Paulus Samoſatenus diuerſum de filio Dei tradidit quàm vel ab anteceſſoribus acceperat, vel ſucceſſores ad poſteritatem propagauerunt: cum eo ipſo, quòd doctrinam perpetua ſucceſsione traditam in Antiochena Eccleſia, vel non amplexus eſt, vel nō tenuit conſtanter, in errorē lapſus eſt, & in hæreſin: haud eò ruiturus, ſi ſeriem traditæ acceptæque doctrinæ incorruptam conſeruaſſet. Tertium, quod contra libellum meum inficiaris, Caput eſt, de Germanica verſione Bibliorum. De qua ſic me accuſas, veluti ego omnem ſuſtulerim vertendi poteſtatem, cùm nec verbum hac de re ſim effatus. Nam verti ne debeāt S. Biblia, an non, in quæſtionem non traxi, ſed prauam Lutheri tranſlationem eſſe dixi, cùm huic ille multa addiderit de ſuo, multa detraxerit de alieno: ac ita demum reddiderit ſacros illos codices, vt diſcrepent plurimum à fonte ſuo. Proinde quo ſtudio Lutherus S. Biblia, & quo fine verterit, ſignificabam: ne, cū ipſius Lutheri comites & diſcipuli, de verſionis Luthericæ veritate vehementer ambigāt, atque diſceptēt inter ſeſe, nobis vulgi ſtultitia aliquid præiudicaret: quæ eam videtur adepta authoritatē, vt qui Lutheri non veneretur verſionem nouā,

vete-

veterem contemnat, parum existimetur Christianus. Cur autem illud seducti populi iudicium repudiandum duxerim, in libro meo causas non reddidi, hic reddam obiter. Et quanquàm multæ aliorum eadẽ hac de re extant notationes, non minus ad certitudinẽ veritatis cognoscendæ, quàm ad vitãdum erroris delictum perquàm vtiles: vnum tamen ego aut alterũ huc proferam exemplum, vt ex vno agnoscantur reliqua. Diuus Paulus ad Romanos ita scribit: διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Hoc ita vertit interpres Latinus: Per legem enim cognitio peccati, verbum verbo exprimens. Lutherus verò sic: per legem tantummodo peccati noticia prouenit. Addidit is interpres sacro textui hanc voculam, hoc est, solummodo: vel, non nisi: vt scilicet huius vocis adiectione significationẽ sensus ex dimidia parte mutilaret. Nã tametsi antè penitus, quàm Antinomi prodiissent, legem in suo Euãgelio nullam ferret Lutherus: postea tamen odio Islebij, vel solummodo ante iustificationem, vt ostendat peccatum, dixit legem requiri, non quia sint opera legis necessaria ad salutem, sed quia vt lex peccatum monstret, eam non prorsus abiici, vt Antinomi volebãt, oportere. Docuit Lutherus, opera legis inimica esse Euãgelio, & adeò etiam, vt Christianum ab omni legis obligatione liberum renũciaret, legémque ipsam impiis debere, non Christianis pro-

poni. Ita Lutherus nusquam nõ & dixit & scripsit. Arripuit hoc Islebius, & quod confusius à Præceptore narratum viderat, arctius sibi explicandum cum sumpsisset, piguit magistrum se corrigi à discipulo, maluitque alterum legis vsum, vt esset peccati agnitio, recipere, quàm vtrumque (sicut antè fecerat) in gratiam discipuli, repudiasse videri. Huic igitur stomacho Lutheri Bibliorum versionem seruire oportebat. Nam vbi hic Propheta posteriorem legis vsum, quòd opera bona saluti hominis nõ sint necessaria, aboleuisset, vidit, vt priorem retineret, delerat posteriorem: plurimum ponderis huic opinioni suę accessurum, si sacrę scripturę textus dicere videretur, Per legẽ enim, Non nisi cognitio peccati. At quò euasit hæc istius adulterinæ vocis, *Nur* accessio? Certè geminum peperit errorem, in posteriore parte Manichæũ, qui omnia legis opera homini Christiano ademit: in priore Pelagianum, qui legem nõ alia de causa datam censuit, nisi vt sit cognitio peccati. Vtrumque errorem Illyricus defendit: Lutherus, & tu, priorem: cui, nemo nõ videt istam Lutheri peruersam versionem egregiè patrocinari. In Epistolis Pauli passim, vbi Græcus textus habet, δικαιοσύνη θεοῦ, & Latinus, Iustitia Dei, ibi Lutherus vertit vbique ferè, Iustitia quæ apud Deum in prætio est. Nunquid istud argumentum, non mutat sensum scripturæ? Si idem, frustra

frustra attexitur: Si diuersum, flagitiosè deprauat sensum scripturæ. Quia enim negas vllam esse Dei iustitiam, quæ homini inhæreat, quæque Dei posset iudicio opponi: itaque cũ Paulus dicit, vt simus iustitia Dei in Christo, hanc dictionem (Iustitia Dei) affirmatis imputatiuam quandam esse iustitiam, quæ sit in Christo extra hominem, huic solummodo imputata, illi propriè inhærens. Proinde cum ita vobis placuisset, hominem non re, sed verbo iustum fieri, oportuna vobis fuit ista ad textum scripturæ facta adiectio, *Die fur Gott gilt*. At enim quanta hæresis inde consecuta Christianũ orbem perturbarit, referre prolixũ esset, in libello meo capita perstrinxi. Apud eũdem Paulum legimus, cum dicit, μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν. hoc est, Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circunducendi? Lutherus sic transtulit: Habemus ne potestatem mulierem quæ vxoris loco sit, circunducendi. Neque in Latino, neque in Græco textu hæc particula, *Zum*, significata exprimitur. Verùm siquidem nobis peculiare studium fuit, Ecclesiasticis viris vxores copulare, auferre vitam cœlibem, poterat non parum argumenti huic rei afferre, si generale vocabulum, Mulier, restringeretur ad angustius verbũ, vxor, *zum vveibe* germanica phrasi: vt significaretur, cuilibet Sacerdotum licere mulierem vxorem circunducere,

non mulierem ministram. Eundem Pauli locũ sic etiam Iouiniani hæretici quondam, vt nunc Lutherani, verterunt: scilicet, ne sacerdotes sint cœlibes. Sed grauiter hic error taxatur à D. August. in libro de opera Monachorum. Hoc quidem non intelligentes (inquit) non sororẽ mulierem, cum ille diceret, Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circunducendi, sed vxorem interpretati sunt. Fefellit eos verbi Græci ambiguitas, quod & vxor & mulier eodem verbo Græco dicitur: quãquàm hoc ita posuerit Apostolus, vt falli nõ debuerint, quia neque mulierem tantummodo ait, sed sororẽ mulierem: neque ducendi, sed circunducendi: veruntamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas, & mulierem, non vxorem, interpretati sunt. Iliada possem similium corruptelarum ex versione Lutheri producere, si ita tempus postularet. Eaque fuit causa, Melanthõ, quòd ego Lutheri Biblia sic reddita dixi, vt nusquàm non fabulæ seruirent vestræ. Addidi prętere, Tigurinos Theologos in præfatione editionis suæ negare, homines obligari debere ad vllam certam bibliorum versionem: cum vos, Lipsensésque Theologi decreuistis cõtrà, solam Lutheri versionem proponi in Ecclesiis vestris debere, alium non debere. Quamobrem mihi decretum Tridentini concilij ostendi vehemẽter probari, veterem editionem retinendam esse, nouis

non

non assentiendum temerè. Magnum ne hoc, & tam atrox crimen fuit, vt expiari non posſit, niſi iuſſu tuo, ne mulieres veſtræ cœno obruerent; Verùm tua iſtæc Rethorica, Melanthon, non oleũ olet, vt oratio Demoſthenis, ſed oletũ, vt Glauciæ Romani. Hoc certaminis genere lubens patior me abs te vinci: vt paria queam, nõ ſanè connitor admodum. Hoc ego ſcripto tuo, Melanthon, quod contra libellum meum edidiſti, reſpondendũ putaui, confuſè quidẽ, at verè tamen, atque modeſtè: cõfuſè autẽ, quia adeò ἀμέθοδος eſt, & turbata oratio tua, adeoque materies, quæ natura ſua cohærebat, diſtracta atque ipſa rerum ſeries hiulca, variiſque interpolata animi motibus, vt nõ tam ductum aliquem Ciceronis, quàm volatum Papilionis videare ſecutus: idque ſiue de induſtria feceris, ſiue animo, dum iſthæc ſcriberes, peregrinante, tu ſcis, ego non inquiro. Meo quidem iudicio plus lucis negotio attuliſſes, mihi minꝰ laboris, ſi ordinem, qui in libello meo eſt, tenuiſſes, ne ignoraret Lector, quid tandem reſpõdiſſes ſolidè, quæ agnoſceres eſſe tua, quæ aliena: & tua quali in loco habenda, num vera, quia defendas, num falſa, quia retractes: ac denique vt lector diſertè poſsit, de ſingulis quid ſentias, diſſẽtiaſúe: quid probes, aut improbes, euidenter certoque ſtatuere. Errata tu quidem nõnulla agnoſcere tua videris, ſed quæ nam illa ſint, quoniam tu reti-

ces callidè, lector diuinare non potest. Quāobrem, si sic decreuisti, vt appares, velle mecū deinceps concertare: te rogo hortorque expressè vt agas & nominatim, quid in qualibet re proposita definitè sentias: ne inter nubes nebulonū instar, & quasi Andabatarum more dimicemus: tu in genere eminus lacessendo, & ego frustra punctim certando, vterque quasi colludere existimemur ab aliis. Capita errorum vestrorum distinctè proposui, & quæ sint in dogmatib⁹ vestris Antilogiæ ascripsi, & vtrobique, quibus in libris vestris hæ Antilogiæ, & errores reperiantur, notaui nominatim: atque hæc quidem omnia non minus verè, quàm modestè. Nō solùm enim quia boni viri non est, alienis dictis, quæ vera sunt, detrahere: Confingere, quæ falsa: verumetiam quia diuina lex vetat, ne dicas falsum testimonium: quod si in ciuilibus negotiis flagitiosum est, certè in diuinis fuerit flagitiosissimum.

RESPONSIO

RESPONSIO AD TERGIVERSATIONEM SVENKfeldiani Longini.

IS mos fuit quondam, & eſt adhuc, eritque hæreticorũ ſemper, falſa pro veris aſſerere: & quod heri affirmauerint, negare id poſtridie. Ita Epiphanius de Arrio ſcribit: ita de Pelagio Auguſtinus: ita & ipſe Diuus Athanaſius in decretis Epheſinæ Synodi de Arrianis. Sunt homines (inquit) vt Iacobus dixit, duplici animo, inſtabiles in omnibus viis ſuis, nec eandem habentes ſentẽtiam, ſed nunc in hanc, nunc in illam ſeſe vertentes: & nunc quidem probantes, quod dicunt, mox verò vituperantes, quòd paulò antè laudauerant. Hoc (vt Paſtor ille dixit) ex Diabolo prognatum eſt, per quod citius caupones agnoſces eſſe, quàm Doctores. Paucis annis antè C. Suécfeldius, fidem, eſſe particulam ſeu ſcintillam diuinæ eſſentiæ, dixerat: Chriſti humanam naturam eſſe Deum ſimpliciter, quia Deo in omnibus æqualis, in nullis inferior. Iam, idem diſcipuli eius improbant, aliud prætendunt, negantque ita ſentire præceptorem ſuum. At conſtantiam

vide. Suenckfeldius ante annos octo, aut circiter ita scripsit in libro de duplici statu Christi, articulo 17: Iuxta priorem quidem statum caro Christi fuit: in corporali proprietate, & humana infirmitate & ignominia. Iuxta alterũ verò statum, humana eius infirmitas, in virtutem Dei est permutata. Ac iterum in 18. art. In priori quidem statu, in Christo humana natura carnis, in æqualitate quadam respectu diuinæ naturæ verbi (quãquã in personali vnitate) adhuc stetit, quando etiam filius propter exinanitionem, passibilitatem & mortalitatem, adhuc minor patre extitit, de quo Ioannes ait: Pater maior me est. In posteriori verò statu, nulla planè est amplius distãtia seu inequalitas naturarũ in Christo. Nam est filius, etiam iuxta carnem suã, patri in honore, gloria, & vnitate diuinæ naturæ, per omnia planè totus coæqualis, ac modis omnibus similis, Hæbr. 1. Qui splendor gloriæ & character substantiæ eius. Hoc ego doctrinæ genus Eutychianum esse dixi in libello meo, negat Longinus: vtri igitur credendum erit? Nolim autem mihi haberi fidem, nisi sic esse constet: iudice Ecclesia. Legimus in prima actione Synodi Chalcedonensis: Eutyches Presbyter dixit, Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum ante adunationem: post verò adunationem, vnam naturam esse confiteor. Ita Eutyches. Deinde Theodorus Eutychetis discipu-

lus

lus in Conſtantinopolitana 6. Synodo, actione 13. Habemus vtique (inquit) ex his manifeſtis, quæ Dei ſunt omnia, quæ de Chriſto audiuimus & credimus, ſiue diuinæ naturæ congruentia, ſiue humanæ: & ideo vna operatio eſt tam Deitatis eius, quàm humanitatis. Antequã Chriſtus conceptus natuſque eſſet homo, duas fuiſſe naturas, docuit Eutyches: poſtea verò quàm humanam naturam aſſumpſiſſet diuina, ex vtraq; vnam factam eſſe naturam, altera in alterã trãſmutata. Qua ex opinione Theodorus hæreticus conſequi vidit, quòd, ſi ea firmaſſet, & hanc ſtare oporteat, eandem eſſe actionem vtriuſque naturæ, cum vtraque facta ſit vna & eadem. An aliud Suencfeldius? Temporis aliqua eſt diſcretio, mutationis nulla. Nam Eutyches illico hîc in terris eam eſſe factam in naturis Chriſti Metamorphoſin ſtatuebat: Suencfeldius mox vbi in Cœlum aſcendit: vter altero rectius? Prorſus vterque hæreticè, neuter Catholicè. Caro Chriſti (inquit) fuit in corporali proprietate. In qua autem nunc eſt? Humana eius infirmitas (inquit) in Dei virtutem mutata eſt. Quæ porrò iſta infirmitas? Humana natura. Quæ item Dei virtus? In libro, quem de Euangelio Chriſti inſcripſit, aſſerit fidem & iuſtitiam, cæteraque dona Dei, eſſe Deum ipſum. Et cum dicit, nullam eſſe inter humanam Chriſti naturam & diuinam, diſtantiam

nullam inæqualitatem, ſed vtramque alterutri æqualem ſimpliciter ac Deum omnino: quæſo cum hoc dicit Suencfeldius, quid ſibi vult? Profectò aut hoc vult, ſi vnum credit eſſe Deum, ex duabus Chriſti naturis vnam factam eſſentiam. Iam autem, quî duæ diſcretæ naturæ poſſunt vna fieri, niſi alterutra ſit in alteram tranſmutata? Aut ſi hoc non vult, volet, credo, vtrámque naturam Chriſti manſiſſe integram, & per ſeſe ſubſtantiam quãdam, & eiuſmodi quidem, quæ vtraque ſit Deus. Iam iterum quæro, ſi vtraque Chriſti natura Deus eſt, an non neceſſariò ſequi videatur, duos deos poni: quãdoquidem neutra putata eſſe vna eademque eſſentia & natura? Aut denique ſi neque hoc vult, illud ipſũ velle, neceſſe eſt, quippe, patrem genuiſſe duos filios, alterum ab æterno, alterũ ſub finem ſæculi, quorũ vterque Deo Patri ὁμοούσιος ſit, & natura per omnia æqualis. Quin vt & nunc quæram oportet, ſi ſtatuat Suenckfeldius eſſe duas in Chriſto diuinas naturas, quarum neutra ſit in alterã tranſmutata, ſed quælibet per ſe ſit, exiſtatque Deus, an non quaternitatem ponat in diuina eſſentia? O ſacrilegam licentiam gentis noſtræ. Duos eſſe Deos Manichæi fingebãt, multos ethnici: ſed vnum eſſe tantum ſcriptura S. nos docuit. Alius non eſt Deus, niſi vnus, inquit D. Paulus. Quatuor eſſe hypoſtaſes aſſeruit Abbas Ioachimus, at eſſe tres diuinę naturę

hypo-

hypoſtaſes tantum, ſcriptura ſacra abundè expreſsit. Filius meus es tu, ego hodie genui te, dicit æternus Pater ad Filium æternum, & ſpiritus ſanctus, à Patre procedit, ipſe Dominus dixit. Contra mutationem Eutychetis ita quoque per Malachiam ipſe de ſe Deus: Ego Iehoua, non mutor. Quomodo autem non mutatur, ſi humana eius natura cœpit eſſe tempore Augusti Cæſaris, cum antè non fuerit? An poteſt, non ens, vt fiat ens, fieri abſq; motu & mutatione temporis? An humana natura Chriſti, quam in hac vita dicit Suencfeldius eſſe mediũ quiddam inter Creatorem & creaturam, poteſt diuina natura fieri abſque mutatione? Certè aut hanc in illam tranſmutari neceſſe fuit, ſicut Dimæritæ voluerunt: aut illam in hanc, vt Eutychiani: nam vt argentum maneat argentum, cum propriè factum eſt aurum, eſt impoſsibile: niſi tropica locutione quadam, vt theſi ac putatiue argẽtum appellent, quod iam natura ſua ſit aurum. Secundum Philoſophiam, inquis, recte iſta habent: ſecundum Dei verbum, non item. Quis id dicit? Suencfeldius. Qua authoritate eſt verum? Suencfeldij. O præclarum theologum, qui veræ, non inanis philoſophiæ doctrinam, contrariã eſſe docet doctrinæ Euãgelij: cum hæc idcirco data eſt, vt illam inſtauret, non vt peruertat: vt hæc ſit Sara in domo Dei & Domina, illa Agar & ancilla: altera diui-

næ gratię rerúmque cælestium dispensatrix, altera rerum naturalium: vtraque autē in eadem œconomia fidelis operatrix communis salutis. Eam Eutychetis hæresin his verbis damnauit, explositque Chalcidonensis Synodus, actione prima: Confitemur itaque Dominum nostrum Iesum Christum, filiū Dei vnigenitum, Deum perfectum, & hominem perfectum, ex anima rationali & corpore, ante secula quidem ex patre natum secundum diuinitatem, in vltimis autem diebus eūdem propter nos, & propter nostram salutem, de Maria virgine secundum humanitatem, consubstantialem Patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis, secundum humanitatem. Duarum enim naturarum vnitio facta est, non transmutatio. Nec est effugiū, hic fingere Synodū loqui de priori statu Christi, de vtroque enim loquitur. Atqui etiam si de priori loqueretur, contra Suencfeldium decreuit tamen. Nam is propheta carnem Christi negat etiam in secundo statu esse creaturam: cum Synodus affirmet carnem Christi esse carni humanæ, quæ certe creatura est, cō substantialem. Impudens est Suencfeldij propugnator, homo, siue longus ille sit, siue paruus, certe leuis armaturæ veles est: cum non dubitet id negare palam, quod minime obscure ipse author est professus. Quæro abs te, an neges hæc esse verba Suencfeldij? Humana eius īfirmitas in virtutem

tem Dei eſt permutata,hoc eſt,vt ipſe exponit, facta eſt Deus. Itémque in articulo ſequente: In poſteriori verò ſtatu nulla plane eſt amplius diſtantia, ſeu inæqualitas naturarum in Chriſto.Nam eſt filius etiam iuxta carnem ſuam, Patri in honore, gloria, & vnitate diuinæ naturæ per omnia plane totus coæqualis, ac modis omnibus ſimilis? Quæro,inquam,ſunt n'e hæc verba Suencfeldij? Si negas,librum, qui de duplici ſtatu Chriſti,nomine C.Suencfeldij circunfertur,huiuſ authoris non eſſe, euincito: eo enim ex libro ſumpſi ego,quod tu in libro meo legiſti.Sin affirmas,quin,obſecro, non eſt antiquitus damnata hæreſis, aſſerere, Chriſtum eſſe iuxta carnem, Deo per omnia coæqualem? Nullam eſſe in ſecundo ſtatu, hoc eſt, in cœlis, diſtantiam naturarum in Chriſto? Hunc ego errorem dixi eſſe Dimeritarum, quod cum hi diuinam naturam putarint in humanam mutatam: cumque Suencfeldius humanam contra in diuinam tranſiſſe, & vtramque e duabus factam eſſe vnam aſſeueret: quid inter vtroſque intereſt, ſi mutationem ſpectes naturarum? Nihil penitus; niſi quod Dimæritæ ex humana diuinam, & Suencfeldius ex diuina humanam, ſed tamen vnitatem naturarum factam vtrique fateantur. Apud Epiphanium extat prolixa Epiſtola D. Athanaſij aduerſus hanc Eutychianorũ, Dimæritarúmque

errorem scripta: & inter cætera: Vnde vobis, inquit, euenit dicere, o vos hæretici, Consubstantiale esse corpus verbi(τοῦ λόγου)diuinitati?Et paulò pòst: Etenim vel ex hoc absurditatem nobis licet cernere. Si verbum(ὁ λόγος)cor pori, secundum eam, quam ex terra habet naturam, consubstantiale est: quin, cum verbum (ο λόγος) Patri(iuxta Patrum sanctorũ confessionem) consubstantiale est, necesse fuerit, & Patrem corpori esse homousium ex terra procreato. Quid nos aliud contra Suencfeldium aut debemus, aut possumus dicere? Si Caro Christi, Diuinitati coæqualis est, vt ait Suencfeldius, necesse erit, cum diuinitas Christi Patri est coæqualis & ὁμούσιος, carnem Christi etiam esse coæqualem Patri. Sed quid absurdius fingi potest, quid dici in Deum cõtumeliosius? Adeò firma est doctrina Ecclesiæ ex S. literis, harúmque ortodoxo intellectu, quem Nicena synodus, teste D. Athanasio, protulit, vt dubitare de his, sit Eutychianum: contendere, Dimæriticum. Sic igitur cum interpretatur Scripturam S. Nicena Synodus, cum sic Chalcedonense Concilium, cum sic omnes Patres sancti: quid vos, vel te, Longine, siue Suillus sis, siue Opillus, vel ipsum Suencfeldium moramur? Iudicium esto omnibus piis, imò hostibus æque, atque amicis, num rectè tu neges, quæ palam ille affirmauit: num iustè defendas, quæ pra

ue

ue aſſeruit homo non tam natura malus, quàm valde illiteratus. Quod autem argutaris, Longine, ſi humana natura ſit tranſmutatata in diuinam: quo pacto poſsit Suencfeldius, illo poſito, id etiam ponere, Chriſtum habere corpus putatiuum: reſpondeo tibi, ſi tamen myčteriſmus tuus ferre reſponſum poterit. Quia enim cum ſtatuitis, tu, vt diſcipulus, Suencfeldius, vt præceptor, Carnem Chriſti iam eſſe ὁμούσιον diuinitati: oro te, vt ediſſeras nobis (ſiquidem nunc ambæ Chriſti naturæ vna facta ſint) qua ratione corpus illius quæat dici præſens in Cœna Domini? Si adeſt, quî natura diuina, (quemadmodum vultis) poteſt verum corpus dici, cum diuinitas careat corpore? Sin contra, adeſt tanquàm verum corpus: quomodo verum erit, quòd in diuinam naturam ſit tranſmutatum: vel, quòd corpus ſit ipſe Deus? Iſtum tu nobis nodum, Longine, cum expedieris, cauſæ ſtatum ordiemur: interea acquieſcam, & quò te vertas, & quid impie garrias de μεταστοιχειώσει, expectabo: nam alio te hamo capiendum arbitror: nec effugies, crede mihi. Hoc videlicet modo cum Manichæis dixi Suencfeldium facere, quòd, cum is Domini corpus eſſe affirmet diuinã naturam, cumque diuina natura non habeat corpus, & hoc tamen velit præſens adeſſe in Cœna domini, neceſſe fuit ſicut D. Athanaſius ſcribit ad Epictetũ, vt,

θέσει καὶ δοκήσει, id est, putatiuum corpus in Cœna Domini statueret iste, quod, quoniam trãsierit in essentiam diuinam, verè proprieque corpus dici non possit. Iactas autem idem, quod sentiat Suencfeldius, sentire Hilarium, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, cæterosque Patres S. fictum id est, & commentitium, euinci nõ potest, falsò asseritur: cum omnes, diuersum & doceant & sentiãt à dogmatibus vestris. Tertius Manichæus error, quem Suencfeldius hoc tempore, & Osiander resuscitarunt, est, quòd aiunt, hominem iustum esse essentiali Dei iustitia. Ita docere & scribere Suenckfeldium, liber ipsius, quem de Euangelio Christi inscribit, abũdè demonstrat in eo capite, quo imputatiuam Lutheranorum iustitiam refellit, fo.138. Admoniti sunto vti sacram scripturam scrutantes, apud sese perpendant: ánne talis fides & iustitia, potiús censenda sit humana quædam persuasio consuetudine inducta, aut historica cognitio, (quam plærique sine morum vitæque emendatione per se ipsi è verbi diuini auditione sibi parare & cõciliare possunt) quam vera & germana fides, Sancti scilicet Spiritus donum Deique essentialis iustitia. An nõ expressè, an nõ disertè, scribit, iustitiã & fidẽ, esse essentialem iustitiã Dei? Quin & ipse Lõginus, Svencfeldij protector ex Hieremia dictũ allegat, Iehoua, iustitia nostra: quod Osiãder sic interpretatus est, quẽadmodum

admodum & similia loca scripturæ Svencfeldius, scilicet, vt hominem planè velit ea iustitia iustum esse, qua ipse in sua essentia Deus iustus extitit. Eadem disciplina Svencfeldij est de fide, qua credimus Christiani: sic etenim ille in eodem lib. fol. 61. Hinc sine negotio colligi potest, quæ vera sit & iustificã fides. Nẽpe esse eã, in sua origine cõsideratã, donũ essentiæ diuinæ, guttulã cœlestis fontis, radiolũ solis æterni, scentillã vrentis ignis qui quidem Deus est, breuiter diuinæ naturæ communionẽ, & participationẽ quare Paulus fidem substantiam esse definit earum rerum quas speramus, certumque argumentum eorum quæ sub aspectum non cadunt. Quid verò speramus? an non vt Deum vnà cum essentia & vitam sempiternã Christi gratia cõsequamur. Fidẽ (ait) esse guttulã cœlestis fontis, esse radiolũ sempiterni solis, esse scintillã ardẽtis ignis, qui ignis sit ipse Deus. Quid aũt, Lõgine, si cœlestis iste fons, si sol iste sempiternus, ignisq; ille ardẽs est (sicut ait) ipse De⁹, quid aliud guttula eius fontis, quàm particula aquæ fontanæ? Quid scintilla, nisi particula ignis, aut certè (quia Deus nõ diuiditur) ipse De⁹? An nõ hæc Manichæa sit hæresis, Augustinum aduersus eadem Fausti Manichæi deliramenta scribẽtem consule. Idem te quoque sentire, & velle prorsus tua ipsius explicatio arguit. Quid enim tu aliud, cum scribis, Vt hoc sacræ scripturæ te-

ſtimoniis demonſtratus eorumque calumnia, qui ſpiritalia Dei dona, qualitates & creaturas faciunt, refellitur? Si fides, charitas, iuſtitia, & ſimilia Dei dona, non ſunt creaturæ, ſunt certè ipſe creator Deus: medium enim nullum poteſt dari. An non, quod Suencfeldium ſuperius ſentire negaſti, idipſum tu affirmas hic? Et quò tu hoc peruerſius, eò magis ingenium miror tuũ: ſiquidem ad iſtam Suencfeldij ſectã videris acceſsiſſe nouitius, qua docilitate ſenex arcaniores iſtas hæreticorum artes tam citò addiſcere potueris. Solent enim hi, ſed exercitatiores, aliud imperito populo inſtillare, aliud reſpondere aduerſario. Exempla huius artificij, multa Auguſtinus in Pelagianis oſtendit: Epiphanius plurima in diuerſis ſectariis. Sanè id Strateagema ſic perdidiciſti Longine, vt diſcipulus ipſo præceptore inſtructior videare: maximeque, cũ quod ille hactenus abſtinuit, tu maledicentiam miſceas, cum peruerſitate infelicis cauſæ. Nolim verò expectes, vt tecum conuiciando faciã paria: mentem potius tibi ſaniorem optauerim. Reliqua dogmatũ Suencfeldianorũ capita, quę recenſui ego, & tu agnoſcis eſſe veſtra, nõ repetam hic: ſiquidẽ recte illa habeant, an ſecus, nũc ego diſcutiendum mihi non propoſui, alias autem ſi fuerit neceſſarium: Id iam ago, vt, quæ veſtra eſſe ſcripſi, vere veſtra eſſe euincã: quod huic tempori ſatis eſse, iudicaui.

MODESTA RESPONSIO

AD FALSAM INFICIATIONEM & maledicentiam Andreæ Musculi Francofordiensis Prædicantis.

FERTVR Philosophus quidam interrogatus, cũ duo sint capitalia, vitia, calumnia & cõtumelia, vtra capitalior: respondisse, quòd calumnia: cũ hæc veritatem soleat, illa famã hominis oppugnare: atque idcirco licet vtriusque defensio sit necessaria: veritatis tamen semper, quia publicum bonum est, famæ nonnunquã, quia est bonum hominis priuatum, & potest interdum, vt priuatæ iniuriæ vindicta, dissimulari. Edidit hoc anno aduersus me Andreas Musculus, Francofordiẽsis præco, libellum quendam, quem ille calumniane veritatis, an contumelia personæ meæ abundantius referserit, dubium videri potest: cũ vtrobique par studiũ adhibuerit, ne in alterutra author esset ipse sui dissimilis. Sumpsit autem is, quẽ dixi Musculus occasionẽ ex libro meo, sicut & reliqui, post Vuormatiense Colloquiũ edito, quamuis in hunc finem à me minimè scripto, vt nomine meo publicaretur. Sed eo in li-

bro quia diuersorum sectariorum opiniones inserui, & cum locus incidisset de iustificante Christo, an is iustificet genus humanum secundū solam naturam humanā, vt Franciscus Stancarus contendebat, an secundū solam diuinā, vt Andreas Osiander, an denique secundum vtrāque simul, vt plerique omnes: ibi Andreas Musculus adeò Christū esse iustificatorē iuxta vtrāque naturam, vt diuinā illius naturā, in cruce & passam, & mortuam non dubitarit asserere. Eam Musculi sententiam ascripsi etiam suo in loco libri mei. Ne autem ego (cū illa Musculi opinio Noëtianā hæresim oleret) incertus essem, ita ne, an aliter haberet, præterquàm, quòd publicus rumor ita esse increbuisset, ex ea, quæ illi Francfordiæ cum Stancaro publica erat, cōtentione, accedebat quoque cùm fides grauissimorū hominum, qui in Berlinensi aula, magna valent authoritate, tum & scriptū quoddam ab ipso Andrea Musculo Francfordiæ editum, mihi verò missum ab ipsius quidē tum temporis auditore, meo autē seruitore quondā, Ambrosio Stubnero. Quāobrem ego tot diuersis, & idem tamē testificantibus, iudiciis confisus, nouū sanè Musculi dogma, aut certè hęresin antiquā, ascripsi inter reliqua placita confessionistarū. Scriptū autem quo Musculus assertionē suā aduersus Stancarū ꝓbabiliorē fore putabat, hoc modo sub titulo Martini Lutheri typis excusum prodiit Francfordiæ ad Oderam.

INSCRI-

INSCRIPTIO.

RESPONSIO R.P.MARTINI *LVTHERI, AD QVAESTIO*nē,an rectè & verè dicatur, quòd Chriſtus mortuus ſit etiā ſecundum diuinitatem,cum diuinitas non ſit ſubiecta morti,nullaq́ue in eam cadat paſsio.

Bona fide ex ore docentis excepta,& nunc recens impreſſa.

Anno M. D. LIII.

QVæſtio eſt: An rectè dicitur & verè, quòd Chriſtus paſſus & mortuus ſit etiam ſecundū diuinitatem, cum diuinitas non ſit, ſubiecta morti,nullaq́ue in eam cadat paſsio. Cum Petrus dicit,Chriſtū morti traditum eſſe ſecundum carnem, ſed viuificatum ſecundum ſpiritum.

Contra hanc Quæstionem: An etiam Christus passus sit secundum diuinam naturam, omnes pij hoc tempore & Docti Theologi statuunt & dicunt, quòd Christus non sit passus secundum diuinam naturam, sed tantum secundum humanam naturam, secundum illud Irenæi: Christus passus est requienscente verbo, id est, diuina natura in pasione latuit, & non exercuit suas vires. Item Petrus inquit: Christus passus est secundum carnem, & secundum spiritum resurrexit. Petrus non inquit, passus secundum diuinam naturam, sed secundum carnem. Horum sententia latinis verbis proximè antecedit: quare non necesse habui denuò ponere.

Posset obiici.

Si tantum homo,in quantum homo est,passus sit,non satisfactum est pro peccatis.

Responsio Responden.

Verum est,si homo,quales nos sumus,plenus peccati esset passus, non satisfactum esset pro peccatis. Sed Christus fuit sine omni peccato &c. & is satisfecit.

Responsio R. D. Martini Lutheri.

Omnes pij & verè Christiani, seu tota Ecclesia Christi Catholica,sine vlla dubitatione credit, cum statuit id, quod tradit Symbolum, videlicet, quòd Iesus Christus vnicus Dei filius, eiusdem essentiæ, & naturæ diuinæ cum patre, sit verè conceptus, natus,passus,crucifixus,mortuus,sepultus.

Credit igitur, non tantùm humanam naturam, sed etiam diuinam, seu verum Deum pro nobis passum esse & mortuum, quamquam mori sit alienum à natura Dei: tamen quia natura diuina sic induit naturam humanam, vt inseparabiliter coniunctæ sint hæ duæ naturæ, ita, vt Christus sit vna persona, Deus & homo, & quicquid accidit huic personæ, quæ est Chri-

ſtus, hoc accidit Deo & homini. Ideo fit, vt hæ duæ naturæ in Chriſto ſua Idiomata inter ſe communicent, hoc eſt, vt quod vni naturę proprium eſt, hoc communicatur etiam alteri propter inſeparabilem cohærentiam, vt naſci, pati, mori, etſi ſunt noſtræ humanæ Idiomata ſeu proprietates, quarum diuina natura quoque ſit particeps propter inſeparabilem illam, & tamē fide comprehenſibilem cōiunctionem. Itaque non tantum homo, ſed etiā Deus concipitur, & naſcitur ex Maria virgine, patitur, moritur, ſicut teſtatur Paulus Ro. 1. Fili' Dei natus eſt, inquit, ex ſemine Dauid, aſſumpſit humanā naturā, quę propriè naſci dicitur. Et Ioannes inquit: verbum caro factum eſt: Deus homo natus eſt, ita, vt non tātum homo natus ſit, verum etiam vt filius, vt inquit Paulus, ſeu verus deus natus ſit, & Maria ſit non ſolùm mater, verum etiam vera mater dei, quod teſtatur Gabriel Lucæ 1. Paries, inquit, filium, qui vocabitur filius altiſſimi, Itē, vocabitur filius Dei. Et addit: Dabit ei Dominus Deus ſedem patris ſui Dauid. Ecce vn' & idem eſt, verè filius Dei, & filius Dauid. Porrò, quod de communicatione vnius Idiomatis dictum eſt & probatum, vt quod naſci competat diuinæ naturæ per communicationem: Idem quoque intelligi debet de communicatione reliquorum Idiomatū, vt paſsio competit humanæ naturæ, & tamē eam diuina quoque

que

que subiit, secũdum illud Rom.1. Oportet nos conformes fieri imaginis filij dei &c. Item: Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Item alibi: Si illum cognouissent dominũ gloriæ, nõ crucifixissent. Et ad Phillipp. Iesus cum esset in forma dei, quia erat æqualis deo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens Patri vsque ad mortem, mortem autem crucis, &c. Item: Eccles. canit. Vita in cruce moritur, &c. Est ergo certè credendum, omnia illa, quæ humanæ naturæ propriè cõpetunt & accidunt, communicari quoque naturæ diuinæ, ita, vt rectè & verè dicatur deus nasci, lactari, iacere in præsepio, algere, calere, ambulare, vigilare, edere, bibere, pati, mori &c.

Sed est insignis locus ad Hebræos, qui huc maximè pertinet, quem adhuc in hac parte mihi adducam, cap.2. Fecisti autem eum paulò inferiorem ab Angelis, cernimus Iesum, propter cruciatũ mortis, gloria & honore coronatũ, &c. Et dicit pusillũ, id est, donec gustaret mortem. Quid dilucidi⁹ dici potuit? Est, inquit, inferior Angelis, quorum natura non est subiecta morti. Ipse autem cum sit dominus Angelorum, & creator, cumque sit natura deus, tamẽ mortem oppetiit, humiliãs, exinaniens semetipsum. E regione autem sentiendum est, quòd diuinæ naturæ Idiomata in Christo verè communicentur nostræ humanæ, quæ est cum diuina sine ali-

qua ſeparatione coniuncta. Ideo inquit ipſe Chriſtus Iohan.3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo, ſed tamen interim adſtat in terra colloquens cum Nicodemo. Vides ergo homini, ſiue humanæ quoq; tribui, quod diuinę propriè cōpetit. Item apud Mathæum inquit: Vbicunque duo aut tres congregati, &c. Item: Ego ero vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi, &c. In his locis certè loquitur Chriſtus de ſua perſonali præſentia, & cū illa perſona, quę eſt Chriſtus. Sic vbiq; neceſſe eſt quoque hominē ſimul & Deum, ſeu vtrāque naturā coniunctam vbiq; & verè adeſſe, exaudire, operari omnia in omnibus, iuxta illud: Subiecisti omnia ſub pedibus eius, cum tamē nulla mens humana hoc aſſequi aut intelligere ſuo ingenio, aut ſapientia poſsit, debet eis certò aſſentiri fide, quod vbi fecerit, tum demum ſentiet, quantū is articulus conſolationis adfert in omni inuocatione, in omnib⁹ tentationibus, peccati & mortis. Item comperiet, quantum etiā lucis adfert intelligendę ſcripturæ, & omnia in hiſtoria paſsionis dominicæ videbuntur otioſa, & frigida, niſi hic locus teneatur. Hinc facilè intelligi poteſt, Petrum, cum ait, Chriſtum eſſe morti traditum ſecundum carnem, non excludere naturam diuinam à cōmunione mortis & paſsionis. Nam dicit, ſecundum carnem traditum eſſe morti, quia mori propriè

com-

cōpetebat humanę & mortali naturæ. Sed tamē ait, ipſum Chriſtum mortuum eſſe, qui eſt verus Deus & homo. Igitur Deus & homo mortuus eſt. Præterea his cognitis, neminem poteſt offendere Gregorius, qui adorat Chriſtum mortuum in ſepulchro. Cur enim mortuum non adoret, cum in mortuum & ſepultum crederet, qui, quia mortuus eſt & ſepultus, erat non tantùm homo, ſed etiam Deus.

Hoc ſchediaſma ſiue confictum ſit, ſiue exceptum ex ore docentis Lutheri, litem non fecero meam: verū id ipſum à Muſculo euulgatū eſſe, & Muſculū ita docuiſſe publicè, minimè hæſitanter teſtificaturi ſunt ij, qui idē mihi nō dubia fide, cū ipſimet audiuiſſent ita docētem, retulerūt, viri ſcilicet graues atq; celebres. Muſculum decuiſſet, ſi cōpendio voluiſſet vti, vt me leuaret labore, ſe ſuſpicione, Frācfordienſis Academię teſtimoniū publicū, quod illū non obſcurè fruſtra intellexi petiſſe, proferre. Ita demū ſi ab eo loco, in quo res iſta geſta eſt, veritatis euidētia requireretur, fieret omnino, vt nec ego affirmare, ille fruſtra inficiari abſq; certis teſtib⁹, videremur. Quocirca, quandoquidē ipſe inficiādo munus probādi in ſeſe ſpōte ſua recepit, operiar equidē Frācfordiēſis Scholæ, vel in hāc, vel in illā partē, publicatā ſentētiā. Eamq́; vbi videro, proferā & ego nominatim teſtimonia eorū, qui illū id Neotianū dogma innouantem audi-

uerunt, efficiamque non solum, vt crimen falsi in me nó hęreat, sed ne maleuoli animi suspicio quidem. De Francofordiensis Academiæ fide mihi hoc polliceor, vt haud dubitem viros honestos istud amicitiæ priuatæ non daturos esse, quod propriè debetur veritati publicæ. Et hoc satis de calumniis Musculi. De contumeliis strictim: cum probra iniusta conuitiatori potius, quàm conuitiis affecto soleant conflare inuidiam. Ego verò in aliqua parte felicitatis posuerim, quòd me is homo conuitiatur, qui nec ipse purius quàm loquitur, vitam ducere didicit. Beati, inquit D. Petrus, cum maledixerint vobis, scilicet modò ne patiamur vt homicidæ, vt fures, vt malefici, vt Episcopi degeneres. Tametsi quidem infirmitatem meam non dissimulo: mihi enim non solùm, sed aliis multis anteacta vita mea perspecta est & cognita: tamen ita vixi hactenus diuersis in locis, in academiis, in aulis principum, vt neque me, neque meos mei queat pudere: eiusque innocentis vitæ meæ, illorum merui non tantûm, qui mihi sunt beneuoli, sed etiam eorum, qui me nunc oppugnant hostes, præclara testimonia: tãtum abest, vt metuam me alicuius sceleris conuictum iri. Ne etiã aliquãdo, vt ἀλλοτριοεπίσκοπος, iure malè audirem, abstinui equidem magnopere & abhorrui ab omni Lutheranicorum sacrorum initiatione, nec vnquam passus sum vllas obtrudi mihi,

hi, quantumuis magnificæ offerrentur, functiones Ecclesiasticas, ratus præstare, me laboriosam Laicæ vitæ cõditionem subire, vt viuerem obscurus, quàm vt splendidus, aut clarus, sustinerem periculosum aliquod onus Ecclesiastici muneris. Verè hoc à me non falsò recenseri, ipsos VVitembergenses Theologos, multósque alios testes habeo locupletes. Sed enim quò verius hoc à me dicitur, eò impudentior est Musculi & contumeliosior criminatio, dum me insimulat vulgóque traducit, quòd ambitionis causa certatim cum Osiandro, & cum id certamen mihi parum euenisset feliciter, huc ad Pontificios me profugisse, vt hic felicius. Hoc confictum est à Musculo, neutrum factum à me. Non sponte aut vlla ambitionis causa, sed vi quadã, importunitateq; huius sæculi, me in illud duellũ tractum esse atque cõpulsum, cunctæ Prusiæ notum est, nec obscurum doctis hominibus in Germania. Rogatus tanquam Consiliarius ab ipso Principe, qualia mihi dogmata Osiandri viderentur, cum doceret Christum sola diuina natura esse iustificarorem humani generis, affimaretque hominem oportere diuina illa & essentiali Dei iustitia, qua Deus ipse iustus est, iustum fieri: respondi, hoc dogma Manichæum esse, illud Nestorianum, neutrum ab vllis posse Christianis probari, quando vtrũque iam olim sit anathemate percussum.

Quamuis ego hæc non in publica, ſed in priuata conſultatione pro ea, qua obligabar, fide, dixiſſem, compertum eſt tamen, quo in diſcrimine vitæ fortunarumq́ue mearum cõſtitutus fuerim eam ob cauſam. Nec ignotum, quàm trepidè, quàm incertè, quàm hæſitanter Theologi Confeſsionarij, eam controuerſiam primò ſuſceperint, deinde quàm frigidè atque perplexè, quàm vanis & inter ſe pugnantibus ſententiis tractarint, vt plus ipſis inter ſe eſſet, quàm cum Oſiandro contentionis. Ego Oſiandro oppoſui non meum, ſed Catholicæ Eccleſiæ iudiciũ, quo, cum regia Eccleſiæ via commonſtraretur, nõ minus refutationes Confeſsioniſtarũ, quàm aſſertiones Oſiandri, refutabãtur. Aliorum eſto iudicium: ego de me nihil arroganter. Quod verò me ad Principes Catholicos contuli, nullam habet neque transfugij ſpeciem, neque ambitionis: ſponte enim, non coactus, Pruſsiã deſerui, cognatos reliqui & affines, iacturamq́ue aliquot millium marcarũ contempſi (non ignota refero) in ditionem Cæſaris Ferdinandi me contuli, non profectò aliqua adipiſcendi honoris ſpe, ſed ſalutis ſtudio non amittendæ. Verè hoc à medici teſtis eſt lœtalis ille morbus meus, cum Vratiſlauiæ, medicis de vita mea deſperantibus, oſtenderim eo in vitæ meæ diſcrimine nõ fucate me Lutheri religionem deteſtari, ex animo amplecti catholicam. Verùm quid ego hæc?

Nil

Nil enim ad Musculum: quem ego tanto non dignor honore: nam ipse quæ narrat, carent omni testimonio, destituuntur omni probabili documento, argumenta sunt ex Lucianicis deprompta narrationibus. Ita loquitur homo nefarius, vt in ganeo impuri Lenonis non in Schola Ciceronis loqui didicisse videatur. Quæ enim emblemata istius Lenonij Oratoris sunt, nisi quæ manifestò vera esse noscuntur, ea mẽdacia vt dicat esse, & calumnias? A me quæ aut ex Lutheri libris citata sunt, aut ex Melanthonis, aut aliorum, ascripsi librorum nomina & loca. Quod hac in re crimen falsi? quæ calumnia? quod maledicendi studium? Sed somnium istud est ex elephantina istius hominis porta profectum, & oculis orbum, & luce veritatis cassum. Cur Musculus volumina ea, quæ sunt à me allegata, non inspexit, vt probabiliter posset ac verè pronunciare, sit ne ita, vt ego citauerim, vel non sit? Sed ille (sicut mos est sectariorum, quod ipsi faciunt, solent accusare aduersarium in genere garrit, nec, cur quicquàm garriat, aut pronunciet rectéue habeat, legitimis rationibus sibi euinçendum arbitratur. Quid attulit Musculus, dum me inuidia grauat maledicentiæ & calumniarum, nisi procacem quandam & meretriciam calumniandi maledicendique proteruitatem? Suos sectarios laudat, conuitiatur,

Catholicos:ſed quod argumentum,cur hoc vel illud rectè faciat,in medium adduxit? Nullum. Niſi forſitan,quia ipſi homines docti,nos indocti: illi doctores clari, nos obſcuri: illis licet, quòd nuſquàm eſt,aſſerere: quod eſt, inficiari: nobis nō licet. Scholaſticorum doctorum Antilogias,iuriſque Canonici nos Muſculus iubet colligere, quas putat infinitas eſſe, ſuas verò ſuorumque,quaſi nullæ ſint, aut certè nullius momēti,nō attendere. Nolunt iſta nuper exorti euangelij lumina, ætiologias, cur quidquàm aſſeuerent,argumentis teſtimoniiſque euincendum requiri. Verum,vt iſtam ad rem viri graues tardique ſunt, ita veloces pedes habent ad effundendum ſanguinem,vt, vbi veritatis argumentum ſibi intelligunt deeſſe,ibi gladio, Martiniani,ſeu(quod idem eſt) Martialis Euangelij ſupplere queant. Me breui mala morte ac infelice periturum prædixit Francfordienſis Propheta, ſed non ſpiritu Eliæ,aut Elizæi, ſed eius, qui,vt mendax eſt,ita & homicida.Et procax,& inſidioſa beſtiola eſt Muſculus,planeq; μιάςωρ credi poſſet,ſi æquè ei adeſſet facultas,atque voluntas prompta eſt, Sicarios aliquot conduxiſſe:qui ex inſidiis clam mihi necem afferrent.Eo pacto ipſe ſe prophetam haberi poſſe putat, & me eodem iure Iulianum. Vtitur exemplis recentibus eam ad rem hic prophetes Pacæi nimirum,ac laudatiſsimi principis,Epiſcopi Herbipolenſis.

bipolensis. Vides, optime lector, atrocissima latrocinia, tanquàm iusta supplicia collaudant nostri Euangelici. Edidit nuper nescio quis, scriptum quoddam, quo non dubitauit author, quòd alter eorum à crudeli sicario interfectus est, id optimo iure & quidem diuinitus factum asserere. Hinc profectò dubium debet videri nemini, quo spiritu de mala morte mea, quam Deus in ipsius caput auertat, prophetizet Musculus Francofordianus. Me, adiuuante Domino, neque minis paratæ cædis, neque obiecto exemplo siue Iuliani, siue Herosostrati quisquàm auertet à veritate Catholicæ fidei: quam confiteor me amplexum adeò integrè, vt si venulam in corpore meo vllam sentientem cũ sectariis, cognoscerem, excidi illam curarem: tantum abest, vt hæreses queam Lutheri probare: in quas mihi verbis præiri, nunquam sum passus. Precor autem Deum, vt me vasculum aliquod velit esse misericordiæ suæ, ac si res ita postulet, minimè dubitem martyr pro veritate veri Euangelij, contra falsum fictumque Euangelium Lutheri, honestam mortem constanter oppetere.

RESPONSIO AD CONFICTAS DISSENSIONES, QVAS inter Catholicos eſſe falſò criminatur Math. Illyricus.

CVm Mathias Flacius, homo Illyricus, cerneret in Germania paſſim libellos quoſdam contra me editos, tanquàm ferales quaſdam diſcordiarum, furiarũque faces volitare, piguit illum, ne, quando hoc in ludo nunc primas obtineat, frequẽti applauſu populi, poſtremus eſſe exiſtimaretur. Ne etiam vulgato eo, quem ſecuti ſocij ſunt, modo vteretur, aliter ſtatuit hoc dragma producendũ ex ſcena, imitatus nimirùm eius generis mulierem, quæ corpore ſuo quæſtum facit. Eam enim, ſi honeſta matrona hoc, quo vocari conſueuit, nomine appellet: tum illa confeſtim contra in hãc, Et tu talis es: quippe, cum ſe eſſe ſcortum negare non poſsit, eiuſdem criminis macula aſperſam cupit aduerſariam videri, vt paritas exæquatæ turpitudinis, quoquo modo culpam leniat ſcortationis. Sic etiam Illyricus ſe ſuoſq́; gregales purgat. Quia enim ita in libro meo alicubi rationabar, notam hæreſeos eſſe, quod hæ-

retici

retici ſemper inter ſeſe ſoleant eſſe diſcordes de præcipuis Chriſtianæ fidei articulis: cum autem Lutherani furioſé inter ſe dimicēt de ipſo Chriſtianæ religionis fundamento, hæreſeos notam illos non poſſe effugere, ſignificabam. Pronuntiatum alterius largiuntur plerique omnes: poſterius Iacobus Smidelinus infeſtè negat, Illyricus concedit, penſatq́ue crimen, quod ſuum eſſe agnoſcit, alio crimine, quod noſtrum eſſe, nequaquàm agnoſcimus. Itaque ſuo in libro contra me euulgato hunc fixit ſcopum, & quamuis eſſe hæreſes inter Lutheranos, ipſe non modò non inficietur, ſed publicè & ſcribat & proclamet, nos tamen vt refellat, regerit idem crimen, quaſi etiam inter Catholicos ſint horrendæ diſſenſiones. Nos verò illud Illyrici reſponſum, veluti rectè confeſſum, accipimus, eſſe videlicet inter Lutheranos multas hæreſes: hoc aũt quod in nos regerit, conſtanter negamus, iure reiicimus: euinci enim non poteſt vllo modo, etiamſi furiat, mediuſq́ue rumpatur Illyricus. Quapropter id nunc agam, ſed breuiter, vt doceam inter Catholicos (quo ad tamen re ipſa Catholici ſunt) nullas eſſe, nec fuiſſe vnquam diſſenſiones de fundamento & præcipuis Chriſtianæ fidei articulis per Eccleſiam, ex orthodoxa ſcripturarum interpretatione, ritè definitis atque conclufis. Quo autem hoc ego planius faciã & magis perſpicuũ, punctim oportet conſtitui, quod

ſit corpus doctrinæ Chriſtianæ, quæ præcipua membra, qui articuli neceſſarij: quæ demũ particulæ, quibus læſis, corpus tamen integrum maneat, itemq́ue quæ acceſſoria, qui veſtitus, & ſimilia eiuſdem generis. Dubium (credo) eſt nemini, omnem Chriſtianæ doctrinæ conſtitutionem, rectè diuidi ſolere in ius diuinum & humanum: quorum illud nulla authoritate hominum mutari poſsit, hoc poſsit: vtrumque tamen ita inter ſe copulatum, vt alterum abſque altero non queat commodè exiſtere. Hoc adeò planum eſſe & manifeſtum confido, vt qui inficiari audeat, nemo mortalium reperiatur. Ius autem diuinum, id eſt, quod Deus ſiue in lege morali Moſis, ſiue in Prophetiis & Euangeliis Chriſti, ſiue aliàs patefecit ad inſtitutionem, ſalutemq́ue humani generis neſſarium. Huc pertinet non ſolùm ſcriptus ſacrorum Bibliorum textus, ſed verus etiam huius atque Orthodoxus intellectus: qui, ſi Catholicus eſt, & quia Catholicus, falſus eſſe & ſectarius non poteſt: neceſſe eſt, vt planè verus ſit, nec vlli refragabilis mortaliũ. Quo fit ex hoc Catholico ſcripturarum intellectu quicquid concluſum fuerit, & qui hinc per œcumenici Concilij conſenſum ſanciti canones, explicitè ſint iuris diuini, nec minus, quàm ius diuinum implicitè ſcriptum, cum plus vno non poſsit eadem in re eſſe verũ, ſed eandẽ oporteat eſſe tam in textu, quàm

quàm in glossa: tam in τῷ ῥητῷ, quàm ἐν τῇ διανοίᾳ, veritatem: visimque fit, vt quicquid huic Catholico scripturarum intellectui, & sacris Canonibus inde ductis, contrarium innouatur, pertinaciterque contra legitimum Ecclesiæ magistratum defenditur, fit hæresis. Ius positiuum, quia iuris diuini vestitus est, circumstantias cõsiderat, & accidentia, quibus res in genere positæ applicari posint indiuiduis personis ac rebus. Sed hoc ius ante legitimam sanctionem, liberum est atque adiaphorum: postquàm verò sancitum positumque est, à nemine potest nec debet dissolui, nisi ab his, à quibus poni potuit. Et quicquid contra hoc positiuum ius, quando iam positum legitimè & sancitum est, & contra hos canones, qui inde iudicio Catholicæ Ecclesiæ producti sunt, innouatur, pertinaciterque defenditur, schismatis speciem habet, aut certè rebellionis. Eaq́; de causa omnes sancti Patres, cum illud Pauli explanant: State Fratres, & tenete traditiones meas, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: constanter asseuerant vniuersi, quod & scriptum verbum, & non scriptum, traditumque ab Apostolis, vtrũque pari veritatis authoritate habendum sit. Vnde illud Hormisdæ canonib. insertum, vt est in Decretis, conf. 25. q. 1. Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & in cõstitutis patrum nullatenus deuiare. Crasiore ego

hæc quidem Minerua, quam ſolent homines in hoc genere excellentes, ſpero tamen, licet generatim à me dicta ſint, nihil habere abſurditatis.

Membra autē Chriſtianæ doctrinæ, quæ ſummam diuinam iuris complexa eſt, pręcipua ſunt (etiam veſtro iudicio) de Deo vno & trino, de creatione, de prædeſtinatione, de peccato, de libero arbitrio, de lege, de Euangelio, de iuſtificatione, de fide, de operibus, de legis impletione, ſatisfactione, & merito, de pœnitētia, de Redemptoris Chriſti beneficio, de Eccleſia, de Sacramentis, de poteſtate ciuili, & aliis. Hæc (& ſi quæ alia præterea) membra Chriſtianæ doctrinæ in vnum collecta, efficiunt aliquo modo corpus Chriſtianæ & Catholicæ religionis. Viciſſimq́ue eadem iſta membra legitima partitione in ſuas diuiſa partes, Catholicæ fidei articulos conſtituunt. Quocirca omnes illi, qui aut reale membrum aliquod, aut realem articulum fidei, ſiue collidit, ſiue loco commutat ſuo, eumq́ue conatum ſuum aduerſus conſenſum Catholicæ Eccleſiæ defendit, non poteſt non hæreſeos crimen committere. Cedò iam Illyrice, agamus placide, faceſſant affectiones priuatæ, rem videamus. An non, ſi qua diſſenſio eſt, eam neceſſe fuerit, aut de humano iure eſſe, aut de diuino? Credo id largiri te nobis. Si de diuino eſt, neceſſe quoque fuerit, vt ſit aut de principali membro aliquo & articulo tali, quo læſo, corpus

pus integrum nequeat persistere: aut certè de aliqua eiusmodi particula, qua vel ablata, vel læsa, vel relicta in dubio, corpus tamen incolume posit: & integrum remanere. Si iecur lœtaliter læsum est, aut pulmo, aut cor, aut cerebrum, quoniam principalia membra hęc sunt, vt animal intereat, necesse est: si vngulam pedis abscideris, si eliseris costam, si conulseris armum, nō morietur fortasse pecus continuò quidem, at mutilatum tamen articulo, functionis suæ munus cogitur deserere: Sin contra capillarem venam incideris, aut cutim raseris, incolume potest esse, nec idcirco mox integritatem corporis sui amittit. Atque esto, sint etiam nunc, fuerintq́ue olim inter theologos de aliquo fidei articulo nondum per Ecclesiam determinato contentiones: quam istæ habent faciem hæreseos? Nullam penitus, si non fiunt fractis charitatis Christianę repagulis, non contra iudicium legitimi concilij, non contra Ecclesiæ Catholicæ definitam sententiam. Ante annos pene trecentos vehemens fuit disputatio inter theologos, alijs asserentibus per virtutem baptismi paruulis culpam quidem remitti, sed gratiam non conferri, aliis contrà, & culpam illis remitti, & virtutes, &, quæ has informet, gratiam infundi quo ad habitum, licet non confestim, quo ad vsum. Discussa hæc quęstio est inter Patres œcumenici Viennensis cō-

cilij, & approbata aſſertio poſterior eſt, prior reiecta, authoribus tamen huius nequaquàm de hæreſi damnatis. Nam licet ipſa illa aſſertio, hæreſis fuerit per ſe, ſed tamen, quia authores ſui illam, cum Catholicæ Eccleſiæ definitionem intellexerant, non defenderunt errorem pertinaces, hæreſeos damnari non potuerunt. Non modò enim error de S. ſcripturis, ſed & pertinax erroris defenſio, facit hæreticum. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeat, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt, inquit Diuꝰ Paulus: Charitas enim ὀυ περπέρευεται, ὀυ φυσιοῦται, non ſuperbit, non proteruè obſiſtit rectè mouentibus. Idcirco ſua ad Glorium & Elenſium epiſt. Auguſt. ſic non pertinaciter errantem excuſat: Qui ſententiam ſuam, inquit, quamuis falſam atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim, quam audacia ſuæ præſumptionis non pepererint, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquàm ſunt inter hæreticos deputādi. Quærebāt theologi veritatem ante Viennenſe concilium diſputando, poſt concilium veritati per Catholicam Eccleſiam inuentæ ſubſcripſerunt obediendo, nec vlla pertinacia ſententiam ſuā defendentes. De Catholicorum diſputationibus hæc lex viguit ſemper, hæc diſſenſiones hactenus

nus deremit,& si quę adhuc sunt inter Bernhardinos & Dominicanos, inter Sotũ & Catharinum,& similes, dirimet proximo Concilio, cũ Catholica Ecclesia vnum in locũ coierit.Hinc satis manifestum esse, spero,qui in dissensione non sint hæretici:iam collustremus,qui hæretici propriè queant dici. D. August. contra Manichæos scribens,ita hæreticum definit:Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumq́; quid sapiunt,si correcti,vt sanum rectumq́; sapiant,resistunt cõtumaciter, suaq́ue pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt,sed defensare persistunt,hęretici sunt.In eandem sententiã D,Ambrosius etiam,cũ illud D.Pauli exponit,Hæreticũ vita.Hæretici sunt,inquit, qui per verba legis(id est,scripturæ sacræ)legem impugnãt. Propriũ enim sensum,verbis obstruũt legis,vt prauitatẽ suæ legis (id est, suorũ dogmatũ)authoritate scripturæ commendent.Ecquid nõ graphicè vterq; Sãctus Ecclesiæ Episcopus depinxit Lutheranos hæreticos? Nihil aliud hi crepãt,quàm verba legis,hoc est,scripturarũ: & harũ interea orthodoxum intellectũ impugnãt earundem scripturarum verbis, vt expugnato genuino illarum sensu,suum proprium sensum & hæreticum,scripturarum authoritate cõmendent imperito populo.An nõ proprius hic Lutheranorum est, qui Catholico consensui repugnat,dissentitq́ue ipse secũ?An non eum ipsum

dissentientem sensum suum pertinaciter defensant, non superbè excusant, non propagant nefariè in detrimentum Catholicæ Matris Ecclesiæ? Tu hîc cõfer, Illyrice, dissensiones: & istas, quæ inter vos sunt: & has, quæ inter catholicos: atque id tandem nobis edissere, vestræ ne debeant, an nostræ censeri hæreticæ. Dogmata vtriusque partis pensitemus, prius vestra, nostrà deinceps. Membra & articuli Augustanę Confessionis sunt, vt suprà dictum est, de vno & trino Deo, de lapsu Adæ & peccato, de lege & Euangelio, de Christo, de libero arbitrio, de iustificatione, de fide & bonis operibus, de sacramentorum numero, de Baptismo, de Cœna Domini, de pœnitentia, de sacris ordinibus, de Ecclesia, de ritibus Ecclesiæ, de ciuili magistratu & similibus. Hæc membra, &, quos inde colligitis, articulos habet & tractat Confessio Augustana. Atqui opinor te, Illyrice, item fateri nobiscum, & adeò quidem etiam, vt, si quis in his errorem committat, defendátque pertinaciter, illum hæreseos crimine reũ velis esse, quia de fundamento articulisq́ue fidei sit in tali contentione periculum. Credo etiam te non ire inficias, comuni nomine nunc Euangelicos dici, Adiaphoristas, Maioristas, Saxonicas Ecclesias, Zuinglianos, Osiandrinos, Brentianos, Suencfeldianos. Nam si roges horum aliquẽ, cuius religionis sit, mox eorum quilibet, se Euangelicum esse respondebit.

bit. Iam igitur cum illi ſint articuli Euangelicæ fidei veſtræ,& hi greges Euangelici: inueſtigemus ſanè ex ordine articulorum confeſsionis Auguſtanæ,an de articulis fidei veſtræ,& de fundamento diſſentiatis, an de leuibus friuoliſq́ue materiis. Quando igitur tu,Mathia Illyrice,negas(hoc enim ordine percurram articulos) τὸν λόγον in Euangelio Ioãnis,perſonam eſſe, quẽadmodũ epiſtola tua te ſentire conuincit, quid? de articulo fidei ne iſta diſſenſio inter vos eſt, an de lana caprina? Nunquid hæc connectio Ariſtotelica non eſt? Negare, quod ὁ λόγος ſit Deus,eſt Arriana & Samoſatena hæreſis. Illyricani negant illud. Eſt igitur inter Illyricanos Arriana hæreſis. Cum Oſiandrini,homines vel inprimis Euangelici, ſcribunt ac docent,quòd illa imago Dei,quam D.Paulus appellat virum, ſit incarnatum Dei verbum,ipſeq́ue adeò Chriſtus, Dei & Mariæ filius, & quemlibet Chriſtianum eſſe eandem, quæ Filius Dei eſt,imaginem: cumq́ue Melanthon contra aſſerit, eſſe in mente veram notitiam Dei, in voluntate ardentem dilectionẽ: de articulo fidei ne res iſta controuertitur? De peccato originali ſecus intelligunt Euangelium in Heluetia Zuingliani,ſecus Lutherani in Saxonia, hi enim eſſe naturam ream,nec poſſe integrè tolli in hac vita: illi contrà,eſſe naturalem morbum quendam, qui tolli queat radicitus. De fundamento ne fidei eſt iſta

diſ-

diſſenſio? Tu, Saxonéſque tui legem, neque ante, neque poſt iuſtificationem eſſe neceſſariam dicitis: Philippus contrà, ante iuſtificationem requiri, vt ſit agnitio peccati. De fundamento fidei ne, eſt ſcire, quis integer ſit vſus diuinæ legis? Culpas Philippum, quod malè ſentiat de diſcrimine legis & Euangelij: an nec hæc confuſio eſt de fundamento fidei? Oſiandrini docent, Chriſtum ex ſola diuina natura iuſtificare hominem, Stancariani ex ſola humana: vtrique homines Euangelici. Iacobus Smidelinus in Sueuia, & Nicolaus Gallus Ratiſponæ, aſſeuerant Chriſtum quoque in inferno paſſum, atque ſenſiſſe æterni ignis cruciatum. In ciuitatibus Maritimis docetur cõtrà, nullum eſſe infernum, ſed (cùm ſuum cuiuſque ſepulchrũ dici ſoleat Hebraicè infernus) in ſepulchrum, non ad inferos, deſcendiſſe Chriſtum. Qualia hæc diſsidia cenſenda? de articulis fidei ne, an de furfure externæ cutis? De libero arbitrio eſt ne leuis diſceptatio, cum tu negas rectè de beneficio Chriſti poſſe conſtitui, niſi dogma Lutheri de ſeruo arbitrio ſtet incolume? Cũ itaque tu, & Caluinus ſententiã Melanthonis oppugnatis: de aſini vmbra ne vobis lis eſt? Tu ſola fide hominẽ vis eſſe iuſtum: Melanthon & Maior, fide quidẽ principaliter, charitate verò minus principaliter: itémque tu opera negas neceſſaria ad ſalutem, imò obeſſe etiam contendis: Maior omnia in oppo-

oppoſitum. Quin nec iſta quidem fuerint de ſundamento & articulis fidei? Quando alij duas ponunt, alij tres pœnitentiæ partes, adeò ne res leuis eſt, num tres, aut duas partes in re ritè diuidendā ponas? In hæreditaria, & re pecuniaria fas non eſt, in tanto Sacramento erit? Tu ſeptem craſsiſsimos tuorum errores de eòdem hoc Sacramento recenſes, & tamen negantur eſſe in Lutheraniſmo hæreſes. Quanta etiam etiam inter vos eſt de Sacramentorum numero digladiatio? Tu Genæ & in Saxonia duo recepiſti, quod tibi cum Caluino eſt commune: Lipſenſes Theologi tria agnoſcunt, nec plura, nec pauciora: Melanthonij, quatuor eſſe volunt: Sunt, qui vnum admittant duntaxat, reliqua repudient. Perinde ne eſt, ſiue ſtatuas vnum, ſiue duo, ſiue tria, ſiue quatuor? Si hæreſis eſt, Sacramentum Domini violare: penitus tollere, erit & hæreſis, & ſacrilegiū ſimul. Quid Caluiniani & Anglicani Euangelici ſentiāt de baptiſmo, tibi notum eſt: quid tu, tuiq́ue ſimiles, non ignotum nobis: an negas litem eſſe de fundamēto fidei? Tu Eccleſiā eſſe inuiſibilē defendis contra Meniū: Melanthon quondam in apologia idem tutatus eſt contra catholicos: iam, verſa vice, in vltimis locorum cōmunium editionibus, & alibi, eſſe Eccleſiā viſibilē aſſeuerat. Quid autem? Si nihili intereſt, cur antea ſacrilegiū iudicaſtis, ſi quis diuerſum ſentiret?

Cur nunc ſecus,cum illud diſplicet,hoc placet? Cum Lutherus negat eſſe ſuperioritatem , cum ſubditis interdicit,ne præſtent obedientiã principibus,cum in militiam aduerſus Turcam cõtribuere vetat,quid?an ius diuinum non violat, qui reſiſtendum docet magiſtratui? De Cæremoniis verò, aliiſque Eccleſiaſtici iuris negotiis,quia ad ius poſitiuum pertinent, non ſcrupuloſè diſquiram : de dogmatibus autem articuliſq; fidei nunc potiſsimum : qui adeò apud vos in diſſenſionis crimine verſantur, vt nolitis,velitis,non hæreſin,ſed infinitas hæreſes eſſe inter vos(quemadmodum & tu,& Gallus,& ipſi duces Vinarienſes ingenuè faſsi eſtis)fateamini,neceſſe eſt:quandoquidem non ſolum earũ hæreſium,quas contra Catholicos, verumetiã, quas in voſmetipſos, ſocioſque veſtros mutua lite controuertitis,criminoſa nomina extent apud antiquos ſcriptores:id quod me,quoties & quandocunque neceſſarium fuerit, abunde demonſtraturũ polliceor: ſiquidem tu, & Gallus, & Amſdorphius,hic in publica confeſsione ſuę doctrinæ,ille in libro hyppotheſiũ, affirmatis, non eſſe diſſentiones iſtas veſtras verbalia certamina:ſed eſſe de ipſa Euangelij medulla, graues controuerſias, & eiuſmodi contraria, quæ nullo modo poſsint conciliando palliari, ſed cõtradictiones ſimpliciter,quæ alterutrius partis poſtulent condemnationem. Ita enim ſcribit

bit Gallus in ſuis hyppotheſibus vltimo folio: Sunt inter nos non leuib. de reb. diſſenſiones. Sed de lege & Euangelio, de iuſtificatione & bonis operibus, de ſacramentis & vſu ceremoniarum quæ quidem coire ſimulq́ue ſtare haud poſſunt, vt ſunt, lex in templis docenda eſt & non eſt,iuſticia noſtra aut ipſa eſt dei eſſentia, aut ipſius in nobis opus, aut imputatio obediētiæ eius extra nos.Sanguis Chriſti neminem iuſtificat, & aduerſans huic Pauli ſententia.Per ipſius ſanguinem iuſti facti ſumus Rom.5.Nemo ſine bonis operibus ſalutē adeptus eſt huic contrariū bona opera non ſunt neceſſaria ad ſalutem. Denique Chriſtus corporaliter in cœna adeſt & promiſcuè a bonis maliſq́ue ſumitur. Et Chriſtus ſpiritaliter preſens à bonis tantùm percipitur.

Pleni ſunt talium anathematum libri veſtri, quibus aut vos alios damnatis hæreſium,aut alij vos viciſsim. Vinarienſes Principes nouem ſectas, harumq́ue ſingulas multarum hæreſium reas proſcribunt. Quæ quidem ſectæ non modò vos damnant ſingulæ, ſed etiam ſeſe ipſe mutuò hæreticas eſſe proclamant. Quod ſcelerum te,hæreſiumq́ue authorē,oſtendit ſchola Vvittembergenſis? Quòd tu contrà in proximo libro Melanthonem? Prouoco ad ſcripta veſtra de his ludis edita: ac niſi decies crudeliora fuerint in ſeſe,quàm hîc recitantur à me, patiar ma

læ fidei notam mihi inuri:nec,si fortasse,qui vobis est mos, inficiari velitis, desunt vestri complures libri, testes mutuæ inter vos de hæresi damnationis. Aduersus Gœppingensem Smidelinum si quis forte scripturus est,colliget ista de moribus concordiáque vestra suffragia publica. Hoc in loco satis est,certò agnosci, vos non de stipulis au fœno gladios stringere: nec tam de terminis,quàm de possessione dominici agri, de ipsóque possessionis titulo sociale bellum gerere. Sit ergo id nunc à me responsum Illyrico,me vnà cum ipsis sanctè rectéque fateri,esse in Euangelicorum doctrina & societate manifestas hæreses,esse schismata, & ea horrenda(vt ipsorum vtar vocabulo)quidem. Iam id restat,vt doceam dissensiones quidem & esse & fuisse semper in Ecclesia: at quo nam modo? Nimirum aut de subtilibus illis theologorum disputationibus, quas inuestigandæ veritatis causa,Ecclesia non modò non damnat,sed pręmiis ornat etiam: aut de rerum quotidianarum commertiis, vt de iure & possessione Ecclesiasticorum bonorum,de dignitatum gradibus,de collatione sacerdotiorum,aliísque generis eiusdem. Quis autem ita inhumanus,rerúmque est humanarum imperitus, vt postulet ab Ecclesia, ne istis de rebus clerus inter se litiget, aut iure contendat?Licitum enim id per se esse,scriptura S. nos docuit. At si quis idem tamen fraudulenter,

lenter, si quis seditiosè, neglectæ charitatis vitium est, non crimen hæreseos. Quanquam verò vtrũque malum est, sed minus tamen, quod ad priuatos mores pertinet: maius, quod aduersus fidem committitur, quia ad vniuersos quodammodo redundat: eoq́ue fit, vt hoc acriter radicitusq́ue extirpandum sit, illud aliquando tolerandum propter infirmitatem peccantis personæ. Huc spectant, primum lex Christi, vt qui Ecclesiam audire non velit, sit vobis tanquam Ethnicus & publicanus: deinde illud Pauli, Hæreticum vita. Et iterum: Tollite malum è vobis: quia serpit hæresis tanquàm gangræna, ferro est igniq́ue eradicanda. Rectè itaque censet Ecclesia, quando hæresis est violatio diuini iuris, pœnam sequi opportere, vt hæretici igne concrementur, memoriáque eorum vnà deleatur cum cinere. Quamobrem etsi exortæ in Ecclesia hæreses fuerunt semper, attamen, quoniam ab Ecclesia exierunt, de Ecclesia non fuerunt, abscidit illas veluti putrida atque contagiosa membra: non possunt itaque, postquàm damnatæ renunciantur, esse in Ecclesia propriè dici. Quia enim cũ vna fides sit in Ecclesia, & hæresis semper variis inter se discordiis diuisa, impossibile est, eritq́; in æternum Illyrico, cõmonstrare, vel vllã esse nunc, vel quõdam fuisse in Ecclesia hæresin. Quẽadmodum igitur nego vllas hæresium discordias

esse apud nos: ita fateri vos oportet, esse in Ecclesia multa prauorum morum zizania: quæ sæpe de meo & tuo, deque mutuis fraternæ charitatis officiis, non de rectitudine fidei, pariāt graues contentiones: quas tolerari oportet cū, funditus euelli non posſint. Hinc ſanè Mathia Illyricæ reſponſionem in te meam ordiar, primumque id quæro abs te, cum Barnabas diſſentit à Paulo, aut Paulus à Petro, quo de iure id fuerit diſsidium? ſi de diuino? aut de fundamento fuit & aliquo articulo fidei, aut de re leuicula quapiam. Si de iure poſitiuo? nihil ad articulos fidei. Barnabas Marcum voluit ſocium itineris, Paulus non voluit, quid hæc diſſenſio ad articulos fidei? Priuatæ affectionis motus fuit, non commotio in fundamēto fidei. Petrus cum eſſet Iudæus, & viueret ethnicè, volebat ethnicos Iudaicè viuere. Vidit errorem Paulus, reſtititque in faciem Petro. Qua de re fuit concertatio? Non ſanè de iure diuino, ſed de humano, hoc eſt, non de articulis fidei, non de fundamento doctrinæ diſceptabant, verùm de viuendi ritibus, more ne Iudæorum, an Ethnicorum Chriſtianis liceat viuere. Et quoniam de hiſce rebus externis nondum fuerat communi vniuerſæ Eccleſiæ conſenſu ius vllum poſitū, peccauit quidem Petrus, at minus tamen, quàm ſi iam poſitiuū extitiſſet. Quin admonitus de errore Petrus, non diſſoluit vinculum charitatis,

nec cæterorum Apostolorum consensioni relu ctatus est vlterius: vnde manifestò cerni potest, Petrum schismatis rebellioni síue crimē nullum commisisse, multo minus hæreseos. Quòd autē se Cyprianus opposuit piæ admonitioni Romani Pontificis, quo affectu id fecerit S Martyr, soli Deo cognitum est, quo ipsius causæ euentu, tempus patefecit. Errasse Cyprianum certum est, atque, si post declarationē pleni concilij, catholico christiani orbis iudicio non obtemperasset, in hæreseos cēsurā incurrisset proculdubio. De Anabaptizandis his, qui ab hæreticis errant baptizati, dogma Cypriani ne Lutherus probauit quidem, cum rectè damnatum id ab vniuersis viderit. Falsò autem prorsus, moréque suo Illyricus, cum ait Cyprianum disceptasse cū Cornelio de primatu: nā D. Cyprian' multis in locis primariæ dignitatis honorē defert Rom. Ecclesiæ, tanquā sedi Apostolicæ. D. Basilius sua ad Samotanas epistola conqueritur de litigatione Sacerdotum: & ad Clerum Cæsariensem scribens, excusat nouos, quos introduxerat psallēdi modulos: & volumen de sancto spiritu abs se absolutum, concludens, præsentis Ecclesię statum describit, narrátque illarū tempestatum procellas. Quid autem hæ litigationes clericorum de rebus positiuo iuri subiectis, ad excusationem vestrarū hæresium? Olim concertarunt de collatione dignitatum inter se Sa-

cerdotes Samoſateni: ergo hæreticæ diſſenſiones Lutheranorum etiam tolerandæ ſunt: quaſi nos, quid exemplo demonſtretur aliquando patratum, id nobis iure exiſtimemus licere, & quidem in re diſsimilima. Deplorant æquè veteres ac recẽtiores theologi miſeriam Eccleſiæ & afflictiones, damnant malos mores cleri, hæreticorum ſparſa venena execrantur: quid igitur? quoniam fuerunt Eccleſiæ ſemper cruenta certamina cum ſectariis: veſtræ diſcordiæ eam ob cauſam non ſunt hæreticæ? Sic Illyrica dialexis. Ariſtotelica hoc modo: Eccleſia Catholica fundamentum veritatis eſt: Veritatis autem ſundamentum errorem neſcit, hæreſin non tolerat: Iure itaque iampridem vos, veſtráſque diſcordes ſectas damnauit, deuouit, eiecit foras Eccleſia.

De Origenis doctrina, quamuis alij durius cenſerent, alij mitius, & quo genere criminis damnanda fuerit, diſceptatum eſſe, verum eſt, quis refellit? Sed illud non verum, quod ſubindicat Flacius, Chryſoſtomum, quia in Origenis fauorem propenſior fuerit, defendiſſe eius errores, aut ſuſcepiſſe vllo pacto. Litem ſcimus fuiſſe Romanis Pontificibus cum Conſtantinopolitanis Patriarchis, vtra ſedes primaria ſit, vtri altera debeat parere: itemque ſit ne Romanus Pontifex iure diuino ſucceſſor Petri, an humano. Quid (quæſo) hæ quæſtiones ad hæ-

reſes

reſes & diſcordias veſtras? Nemo theologorum vnquàm, nemo iureconſultorum, ita inſaniuit, vt, cum diſceptatur, ſit ne hæc lis vel de humano iure, vel de diuino, hanc ipſam diſceptationem, diceret eſſe hæreſin? Fruſtra itaque, prorſuſque ineptè hæc diſsidiorum exempla, quæ iuris poſitiui Canonibus & iudicata in Eccleſia, & dirēpta ſunt, obtenduntur hæreſium Lutheranicarum extenuationi, in fraudem iuris diuini. Fuit inter Auguſtinum & Hieronymum, non de authoritate ſcripturę S. ſed de verſione, tum Græca tum Latina, diſputatio: dum hic Hebraicæ linguæ peritia confiſus, tranſlationes aliorũ negligere videretur: illeq́ue viciſsim nouitatis ſtudium reprehenderet in Hieronymo, vetuſtam 72. ſeniorũ editionem laudaret, quod hæc nõ incertis miraculis diuinitus agnoſceretur patefacta. Ea inter ad hos tã pręclaros Eccleſiæ doctores, amica velitatio de verſione, ſimilibuſque Eccleſiæ negotiis, num habet vllã hæreticę diſſenſionis ſpeciem? Si omnis diſcordia hæreſis eſt, quæ natio, quæ vrbs, quę domus tandem, aut priuata familia, nõ erit hæretica? At eſt abſurdum hoc, cũ in Catholicæ religionis fide non vrbes modo, ſed regna etiam & gentes plurimæ vnanimes, concordéſque, & ſunt, & erunt ſemper in fide Catholica.

Poſtea verò Illyricus, quàm ſatis ſe firmum ieciſſe cauſæ fundamẽtum putauit, quippe ſi ſi-

miles inter Apoſtolos ſanctoſq; patres, diſcordias,quales inter Lutheranos videt,eſſe perſuadere conatus eſſet, ad rem vult videri propius accedere: trahitque in argumentum, quia ſint non ſolùm ſingulis hominibus, ſed & vrbibus, & prouíciis patroni peculiares, vt ſcilicet Marcus Venetis,ſanctus Staniſlaus Polonis,Boruſis ſanctus Albertus:eáque de cauſa,cum Catholici tam diuerſos ſibi patronos accerſant & tutelares, diſsidere illos in doctrina Chriſtianæ religionis.Bella ne iſthæc ratio eſt? Catholicorũ alij Petrum Caniſium malunt,alij Mathiam Citardum cócionantem audire,cum licet vterque in ſuo genere excellens ſit, neuter tamen docet ab altero diuerſum,nec catholici, qui vel hunc, vel illũ libentius audiũt, idcirco diſcordes cenſebuntur. Alius Patauini medici opere vti mauult, alius Bononienſis, alius Salernitani, alius alterius:idcircò ne medica ars praua eſt, vel penitus ſunt in arte ſua medici diſcordes,vel ægrotantes de medicina diſſentiunt?S.Vlrichum patronum colunt Auguſtani ciues, quia Euangelium Chriſti ea in vrbe inſtaurauit,miraculis illuſtrauit,propagauit aliò etiam. Salisburgenſes contrà,D.Rubertum,quod & ipſe fuit in Alpibus illis primarius Euangelij Apoſtolus. Eadem de aliis ratio & cauſa eſt. Sed quid inde diſsidij colligis, demens Illyrice? Addis præterea iſtis ineptiis,vt vanitatem tuam cum pernicie

nicie religionis Christianæ coniungas, homines omnem salutis suæ fiduciam in Sanctorum Patrociniis collocare, eisque honores diuinos, qui soli Deo debeantur, tribuere. Sed verum istud non est, flagitiosè, falsóque criminaris omnium temporũ Ecclesiã. Quo honoris titulo & iure inuocentur Sanctorum suffragia, aliò spectat, satisque est explicatum ab aliis, ego non disputabo nunc. Hinc tandem accedit homo Sterquilinarius ad examen scilicet canonum, theologus nimirum, qui nullũ vnquàm à quoquàm mortalium, quid Canon sit, audiuit, didicit nõ dicam. Quæ autem ista est, ô stultissime Flaci, arrogantia? quæ supraquàm credi possit, superbia tua? Nulla vllius hominis ætas satis esse potest, vt scientiam Canonum mediocriter, quanta illa sit, queat perspicere: tantum abest, vt meliora eis proferre possit. Tanta est canonum inter ipsos consensio, tanque necessariò cohærens mutuo nexu disciplina, vt tu Illyrice indignus sis, qui, quæ illa, & quanta sit, debeas cognoscere. Contrariæ reperiuntur sanctiones. Ingens peccatum. Quibus autem in rebus? In eis ne, quæ sunt iuris diuini? Auertat Deus: prudentiores enim dedit Deus semper Ecclesiæ suæ œconomos, quàm tale vt flagitium committerent. In illis igitur, quæ iuris positiui? Ita prorsus & rectè quidem. Quia enim dubium non est vlli Christiano, œcumenicum

concilium vniuersæ Ecclesiæ Catholicæ personam quasi repræsentare: cum hæc ipsa Ecclesia sit(magistro spiritu scilicet) legitima fidelisque scripturarũ, iurisque diuini interpres, quia nec addit substantiæ diuini verbi quippiam, quod abesse oporteat, nec subtrahit, quod adesse necessariò:cumque hoc præstet fideliter,nec id solet negligere,quo rectius generales illi ex diuino iure deriuati Canones singulis personis pro diuersitate diuersorum casuum applicari possint,atque dispensari,quinetiam ex circunstantiis, quæ circa substantiam diuini iuris versantur, ius formet positiuum, & ex hoc consimiles sanciat Canones:qui,sicuti communi catholicæ Ecclesiæ consensu sanciti sint atque recepti pro temporum locorumque opportunitate, sic queant eiusdem Catholicæ Ecclesiæ consensu mutari,queant deleri, queant reponi dissimiles atque diuersi. Quid hac in re hæretici dissidij est? Est,inquis,vbi Canones matrimonium concedunt Sacerdotibus, vt dist. 31. Nicæna Synodus:est contrà, vt dist. 32. Seruanda est igitur,vbi adimit penitus. Nunquid contraria hæc non sunt? Diuersa sunt,fateor, & relatiua opposita,non contraria: quoniam matrimonium non opponitur cœlibatui tanquam ignis aquæ: nec priuatiua sunt,quoniã non omnis homo natus est,vt sit coniunx:atque si esset, necessariò, nisi copularetur, eum aliqua parte

sui

ſui priuari opporteret:quod autem cum non eueniat, neceſsitas ducendæ vxoris imponi debet nemini. Quare etiamſi ipſum matrimoniũ: res ſacra eſt, planeq́ue diuini iuris, nec, ne non ſit, vlla hominum authoritas poteſt efficere: certum tamen eſt, coniugium, non ratione ipſius, ſed reſpectu perſonarum, eſſe adiaphorum, vt liceat ducere, qui velit, qui nolit: & hoc liberum eſſe, vt liceat non ducere. Eámque ob cauſam D. Paulus: Dico autem, inquit, cœlibibus (ἀγάμοις) & viduis, ipſis bonum eſt, ſi maneant ſicut & ego. Hoc dat conſilium Paulus, cœlibatum ſuadens: illud contrà non continentibus, Si non continent, inquit, ducant vel nubant: melius enim eſt nubere, quàm vri. Vtrunque eſſe bonum affirmat: ſed alterum tamen altero eſſe melius: quoniam qui ducit, inquit, bene facit: qui non ducit, facit melius. Idcirco & D. Gregorius Nazianzenus cœlibem vitæ ſtatum ſic carmine celebrat.

ὄλβιοι ἀζυγέων μακάρων βίος ἠιθεότητος,
εἰσὶ πέλας καθαρῆς, σάρκ' ἀποστσάμενοι.

Hæc ſanè in vtrãque partem diuinitus conceſſa libertas, ex perſonarum circunſtantiis præbuit neceſsitatem Eccleſiæ, vt vigore iuris poſitiui ſanciret de vtriuſque libertatis cõuenientia certos canones: ſicuti factũ eſſe videmus, &

hac lege prorſus: quia enim in neutro libertatis genere vltimus finis poni debet,ſed medi⁹ quiſpiam ad vltimum qui ducat,videlicet, vt carnali ſoboli procreandæ ſeruiat connubium: ſpiritali,cœlibatus. Hoc ex vſu Eccleſia ponderans circunſtantias locorum, temporum, atque perſonarum, canones diuerſos propoſuit: Græcis Eccleſiis & Orientalibus,propter eius gentis & loci conditionem, conceſsit Nicæna Synodus coniugium,non vt omnes oporteat ducere, ſed vt liceat, cui lubeat: Latinis occidentalibuſque Eccleſiis non conceſsit,quòd hæ & fidei Catholicæ conſtantia,& honeſtate ſanctioris vitæ ſemper Græcis plurimum præcellebant:quòd item ſeſe vltrò obſtrinxerant voto caſti cœlibatus; vnde d.32. Stephanus Papa ait,occidentalis,non Orientalis Eccleſia caſtitatis votum obtulit. Aliter ſe Oriētalium Eccleſiarum traditio habet, aliter huius Romanæ Eccleſiæ. Nam earum Sacerdotes, diaconi, aut ſubdiaconi in matrimonio copulantur. Iſtius autem Eccleſiæ,vel Occidentalium Eccleſiarum, nullus Sacerdotum à ſubdiacono,vſque ad Epiſcopum,licentiam habet,coniugium ſortiēdi,&c. Cuilibet Chriſtianorū, antequàm vouit cœlibis vitæ caſtitatem, licet ducere,ſi vir eſt,ſi fœmina, nubere:poſtea verò, quàm vouit,vt abſtineat,neceſſe eſt. Atqui huius poſitiui iuris Canonē inſinuaſſe videtur D. Paulus,cū ſic quærit: Alligatus vxori es?

Ne

Ne quęras dissolutionem. Solutus ab vxore? Ne quæras vxorem. vtrobique libertatem proposuit D. Paulus, vt, si velis ducere, posſis hoc honestè facere, sin nolis, posſis cœlebs viuere. At verò tum amplius liberum esse non voluit, vt, cum duxeris, licitum sit ab vxore solui: vt, cum cœlibem vitam vouisti, rectè queas à cœlibatu solui, copulari coniugio. Hæc cum ita sint, Illyrice, quàm tu hîc discordiam fingis? quam hæreseos notam aut schismatis inde collegisti? Vides ne, quàm ineptus sis in doctrina Canonũ? quàm temerarius in aliena Republica nouator? quàm strennuus rectè dictorum calumniator? Prius disce, quæso, quàm doceas: prius experire, quàm operire: ne, cum tu idcirco & ineptus sis, & nefarius, quia & doces, quæ nō fecisti, & facis, quæ non didicisti vnquàm: seducta multitudo scurrilem vanitatem secuta tuam in perpetuam ruinam secum trahat has miserabiles Germanię reliquias. Decretum, inquis, quatuor modis censet animas defunctorum liberari, vt est causa 13. q. 2. Non æstimemus, & in præsenti. Contraque, caus. 24. q. 2. Mortuus nec solui posse, nec ligari. Hos canones vult Illyricus contrarios esse, & ea de causa etiam æque esse inter Catholicos, ac inter confesſionistas, hæreticam discordiam. Sacrilegum (quæso) hîc animaduerte decipiendi studium. Tria genera hominum sunt moriẽtium: alij, qui citra moram, vt mortui sunt, cœlo

excipiũtur, vt Apoſtoli, vt Euangeliſtæ, vt martyres, & ſimiles, qui in vera fide per charitatẽ operãte exceſſerũt hac vita: alij, qui in lœtalis culpæ nexu obierũt, quales ſunt ethnici, Iudæi, hæretici, & qui ſine pœnitentia vitã duxerunt flagitioſam, nullis poſſunt officiis iuuari amplius: alij, qui tametſi in fide par charitatẽ operãte migrarunt ex hac vita, tamen quia nõ expiarint tẽporalium pœnarũ ſatisfactiones, illo in ſeculo vt eas pœnas ſatispatiẽdo dependãt, neceſſe eſt, niſi piis precibus iuuentur, & ieiuniis, & elemoſynis Eccleſiæ. De hoc vltimo genere loquitur decretum cauſ. 13. q. 2. de ſecũdo reſpondet Gelaſius Papa, cauſ. 24. q. 2. Nec niſi & oculis cæcutiret corporis & animi Illyricus, in margine gloſſam potuiſſet legere homo peruerſus, niſi ſciens volenſq; omnia peruertere conaretur. Nã quidã hæretici, inquit gloſſa, in ciuitate Conſtantino. poſtulauerũt à Fauſto Apoſtolicæ ſedis legato, vt veniã ſibi concederet: nolebat tamẽ corrigi de errore. Item petebãt, quòd hæretici, qui iam defuncti fuerãt, abſoluerentur. Quare legatus quæſiuit a Gelaſio, vtrũ hoc eſſet faciendũ. Reſpondit, quòd non, quia ſub iſto cœlo nec exẽplum inueniri, vt remanẽtibus in errore venia concedatur. Sic gloſſa: nec verius quicquàm dici aut rectius potuiſſet. Pro his enim, qui vel in hæreſi moriuntur, vel in aliquo manifeſto mortiferoq; flagitio, cuius nõ pœnituerit eos in

hac vita,certum eſt nullas preçes valere:cõtraque pro illis,qui in Catholica fide & vera pœnitentia deceſſerint,valere vehementer, Eccleſia nunquam dubitauit. Iterum ne vides, quàm grandis ſis,& ſtrigoſa beſtia?

Dicit Illyricus,decreto ſancitũ,quòd,qui cõmunicet ſub vna ſpecie,cõmittat ſacrilegium,& hoc ex Põtificio Canone putat ſe ꝓbaturũ, de con.diſt.2.can.Cõperimus.Prçſtigiis illudit nos homo Illyricus.Canonẽ,quẽ citat veterator,nõ de cõmuniõe populari loqui, ſed de peragẽdis diuinis ſacrificiis, & præcedentes & ſequentes Canones,qui ſolũmodo de ſacrificio miſſæ decernũt,teſtificãtur.Ad Gelaſiũ Rom.Pont.ſcripſerãt,Maioricus & Ioãnes Epiſcopi,eſſe ſacer dotes quoſdã,qui inter ſacrificandũ,ſola hoſtia veſcerentur,à Calice abſtinerẽt:reſcripſit Pontifex grãde id eſſe ſacrilegium,ſi,cũ vtraque ſpecies ad planiorẽ Dominicę paſsionis demõſtrationẽ ſit neceſſaria in ſacrificio miſſæ, vnã ſpeciẽ ſumi,alterã repudiari.Quæſo te,ô homo, ſi homo tamen es,qui vel audire poſsis,vel vti ratione,primũ quid iſthæc allegatio ad excuſandas diſcordias veſtras?deinde quæ vnquam fuit Græcis cũ Latinis de vtraque aut de altera ſpecie contentio,ſiquidẽ hi vnam porrigant populo,illi vtramque?Nulla vnquàm, niſi Huſſo & Luthero authoribus. Binas ſpecies ſumit ſacrificans Sacerdos, vnam accipit laicus, integrum

Christum vterque:quid hac in re periculi est? quod discordię venenum?Cur obtendis authoritatem Pont.Gelasij errori tuo,cum hic de missa,nó de communione decretum ferat? Ganeonem terra non tulit hoc Illyrico impuriorem. Alij,inquit,alia habent Breuiaria, alia Missalia, alias Cæremonias.O grande nefas.Diuersi sunt Monachorum órdines. O irreconciliabilis discordia. Vtinam nos Germani expenderemus, quàm admiranda Dei sapiẽtia in hac rerum diuersitate recondita lateat. Potuisset Deus omnes mortales ad vnius certi hominis effigiẽ creare,si voluisset,cum tanta sit, & ingeniorum, & facierum varietas,vt vix inter decem millia inuenias duos,qui facie eadem sint aut ingenio similes. Cur autẽ? Hæc Dei infinitæ virtutis laus est,identitatem seruare in specie, in indiuiduis diuersitatem,vt ex vtriusque commixtione earum,quas creauit,rerum consistat perfectio. Vna scriptura sacra cunctis est Catholicis, vnus etiã illius & Orthodoxus intellectus,vnus magister,vnus mediator homo Iesus Christ⁹. Hac in vnitate,propter varias & locorum & temporum personarũque circunstantias,insignis quædam est diuersitas:quæ sic virtutem matrem colit,vt filias huius ex suggestu templi producat in forum,in curiam,in singulas domos. Et hoc expressit Gregorius Nazianzenus suauissimo versu.

ἄλλης ἀλλοίην ἀρετὴν ἔπι χωρὰν ἀγεύσης,
πολλαὶ γὰρ πολλῶν εἰσὶ μοναὶ βιότων.

Scilicet,vt ex hac diuersitate diuersa emanarẽt iustitiæ pmia,ex illa vnitate cõmunis p Christũ iustificatrix gratia agnosceretur.Sed hoc ei,quẽ tu circũfers Illyrice,spiritui ignotum, & abscõditũ est. Illud dicas velim,quoniã diuersis linguis locuti legũtur Apostoli:ideone discordes? Monachorũ varij quidem ordines sunt,sed idẽ Christus tamen:eadem scriptura, eadem fides, eadem Sacramẽta vniuersis.Alius se hoc modo iugum Christi cõmodius portare posse credit, alius illo,alius isto:cũ omnibus eiusdem vnius ferendi iugi, eadem sit mens, eadem voluntas. Ita quoque statuendum de Cæremoniis, de agendis,de breuiariis:in quibus omnibus vnum est idemq́ue corpus,vestitus diuersus: quem ex consensu capitis pro commoditate sua,& decori totius corporis cuilibet membro,hoc est,cuiuis particulari Ecclesiæ & ordini, peculiarẽ sumere licuit semper. Quare autem, inquis, contendunt hi,quod ordo suus præstet:illi contrà, quod suus? Quia homines sunt,de quibus rectè dici potest,quòd si negent se peccatum habere, veritas in eis non habitet. Luctatur enim & in monachis caro aduersus peccatum, & spiritus aduersus carnem:atque ne succumbat spiritus, vincat caro,mundi illecebras disciplina mona-

ſtica vitare ſtudent: tametſi ſic euitare plerique non poſſunt, quinetiam in id ſuperbiæ malum impingāt nonnunquàm, vt regulam ſui ordinis meliorem eſſe glorientur, deteriorem alterius.

De Scholaſticorum doctorum diſcordiis ſibi cenſuram vēdicat homo ineptus, ſumitque ſibi de tātis viris iudiciū, quos ne legit quidem vnquàm, tantum abeſt, vt quoquo modo rectè intellexerit. Per occaſionē fortuito, opinor, aſpectu, ſi quando voculam arripiunt iſti homūculi, quàm putent non ſic dictam oportuiſſe, mox eam cenſura colliſi cerebri ſui feriunt. Ne autē ego & tempus inutiliter teram, & ineptias ſtulti hominis cogar diſcutere, id ab eo efflagito, nominatim nobis vt enuntiet, num audeat dicere, diſſenſiones eas, quas inter ſe dubio ſenſu exercent Scholaſtici doctores, eſſe de iure diuino, hoc eſt, vel de ſolidis membris Chriſtianæ doctrinæ, vel de ipſis fidei Catholicæ articulis: an verò de capillaribus venis, ſubtilibuſque illis & minutis intricatiſsimarum quæſtionū ſpinis: an de iuris poſitiui emergentibus caſibus. Hiſce poſitis diuini iuris & humani differentiis, quid erit difficultatis porrò, quò minus diſcernere poſsimus, veſtræ ne potius, an ſcholaſticorū doctorum diſceptationes ſint hæreticæ, ſint errorum plenæ, ſint ſeditioſè ciuilium contentionū flāmæ atque faces? Punctim de his, nō eminus velitando, oportebat determinare metas. Ego verò,

rò,ne, quod præcisè constituendum fuit, ambiguè pronunciem, nec quod in specie tractandum, generatim, quasi per transennas, tractasse videar: aio omnes Scholasticorum disceptationes, quasi ipsi inter sese dubio contrarioque sensu controuertunt, esse vel de casibus ad ius positiuũ pertinentibus, vel de minutioribus theologicarum quæstionum spinetis, vel de his denique, de quibus adhuc nulla extent decreta Catholicæ Ecclesiæ: nõ autem de solidis Christianæ doctrinæ membris, non de ipsis fidei nostræ articulis, non de aliis quæstionibus per Ecclesiæ iudicium definitis. Huc prodi Mathia Illyrice: hîc, qui sis vir, ostende: hic, quid valeas, declara: hîc etenim tibi, crede mihi, restabit insignis pro te, sectaq; tua dicendi corona. Atqui verò dicis, Magistrũ sentẽtiarũ lib. 2. dist. 25. & 26. asserere, adeò hominis vires corruptas esse, vt nihil boni queat penitus ex libero arbitrio facere, nisi De⁹ de nouo creet in illo nouũ liberũ arbitriũ. Lutherus, tametsi aliàs iniquus erat & durus cẽsor Petri Longobardi & Scholasticorũ doctorum, haud dubiè tamen si istũ hominẽ Illyricũ talia nugãtẽ audisset, exclamasset, Spectate vt se delirus asin⁹ in Theologia iactat. Ait homo, & sui & honoris publici oblitus, Magistrũ affirmare, adeò corruptã naturã esse, vt prorsus nihil habeat amplius liberi arbitrij, post lapsum: cũ ista vesana Illyrica dementia ne somnianti quidem

Magiſtro vnquàm venerit in mentem. Triplicem ille eodem in loco, quem Illyricus allegauit, recenſet libertatem: vnam à neceſsitate: alteram à peccato: tertiam à miſeria: quarum poſteriores duas amiſſas dicit, primam duntaxat poſt lapſum hominis manſiſſe: nec ab hac Magiſtri ſententia Scholaſtici doctores receſſerunt, ſed affirmant vnanimes, quòd alia ſit libertas naturæ, alia gratiæ, alia gloriæ: primam remāſiſſe, reliquas amiſſas eſſe ac perditas peccato primi hominis. Neque ita ſolùm Magiſter, & , qui hunc frequenter ſecuti ſunt, doctores ſcholaſtici, ſed etiam Auguſtinus, etiam Chryſoſtomus, etiam Bernardus, Patreſq́ue ſancti omnes. Quid igitur nugaris Illyrice? Quis te ſpiritus in eos adegit Manichæos ſcopulos? Cacodæmō certè: qui te, Gallumq́ue tuum docuit, adeò naturam hominis corruptam eſſe, vt exiſtimetis hominem non minus, quid Deus in ipſo agat ſentire: quā incus, quid malleus. Perge Illyrice: habes Stoicos Manichæoſq́ue magiſtros, habes ducem ipſum Sathanam, habes comites Caluinum, Amſdorphium, Gallum: dies vos docebit & ſupplicium, quos Eccleſ. Chriſti nō potuit docere. De opere operato, deq́; bonis operibus quod Scholaſticis doctoribus obiicis, tuum mendacium eſt Illyrice, non dogma illorum. Fingitis tu, tuique ſimiles iſta commēta, nemo Scholaſticorum ita ſcripſit, nemo ita ſenſit, & ſi qui ita ſenſerūt vnquàm,

quàm,dānatos ab Ecclesia scito. Tuum erat nominatim dicta istorum, quos insimulas, asscribere,& quo in loco, & à quibus. At tu horum prorsus nihil,ne vulgo imposturæ pateſiāt tuæ. Authoritas Erasmi nobis, sanctique Martyris Anglici Rofensis opponitur, affirmantium de argutiis Scholasticarum disputationū inter doctores esse lites:id si quis nostrum negaret, forte cauillandi haberet occasionem Illyricus: at verò quis refellit?Hoc quæro,hoc postulo,nobis edisseri abs te Illyrice,nū Erasmus,vel Rofensis Scholasticos doctores affirmet dissentire de solidis Christianæ doctrinæ membris,discordes esse in articulis fidei,de fundamento contēdere,hæreses tueri. Neque Rofensis hoc, neque Erasmus dicit: quo igitur tua ista spectat allegatæ authoritatis vanitas? Nimirum, vt te insignem declares impostorem,illos turpis mendacij tui testes cupias esse. Sunt contentiones inter Scholasticos, sed qua de re?de spinosis quibusdam & obscuris quæstionibus: quæ si explicatæ sint,non parum lucis posſint aliis scripturæ locis afferre: sin minus, maneant sub iudice lites,nec inde quicquam capiet detrimēti Christiana respublica, nihil inde metuendum hæreseos,nihil schismatis:contēditur enim saluo charitatis vinculo,saluis Catholicæ fidei articulis. An apud Lutheranos etiā?Libri horum legātur, conciones audiantur,notentur schismata. Adeò

ipſum Chriſtianæ doctrinæ corpus cõuulſerũt, vt ne vllus quidẽ articulus vlli cohęreat, nec vllum ſuo loco mẽbrum conſiſtat amplius. Quod cum ſit in libello meo euidẽter oſtenſum, nec ipſi obſcurè turpitudinẽ videãt patefieri ſuam, conatus eſt Illyricus idem in re ficta præſtare, quod in vera re mihi præſtare fuit facilimum.

Vt nuſquàm nõ Illyricus ſui ſimilis appareat, neſcio quã, ſuam iactat Confeſsionẽ, negatque tãtũ vel eruditionis in noſtris theologis eſſe, vel nos ita cauſæ fidere, vt auſi ſim⁹ vnquàm aliquã proponere fidei noſtræ cõfeſsionẽ. Si alius quiſpiã iſtud, videlicet homo mediocriter eruditus effutiret, mirãdum eſſet omnino, in tot tamque præclaris doctiſsimorũ theologorũ monumẽtis nõ videre Catholicæ fidei confeſsionẽ: in Illyrico autẽ quid mirum? Potiorẽ ætatis partẽ is excogitãdis conuitiis obtriuit, reliquã conſumpſit partim in defendẽdis antiquis hæreſib⁹, partim in reperiẽdis nouis. Quare nõ huic dementi homini, ſed ſanioribus, ſi qui forte rogẽt, vbinã, & quo authore, integra aliqua extet fidei noſtrę confeſsio: Reſpõdeo primum, extare volumen de doctrina Chriſtiana, authore D. Auguſtino: deinde de Orthodoxa fide, authore Ioãne Damaſceno: præterea quatuor libros ſentẽtiarum, authore Petro Lõgobardo: deniq; S. theologiæ ſummã, authore Diuo Thoma Aquinate. Plures poſſem recenſere, at ſatis iſti, & abũdè ſatis,

atque adeo etiam, vt, si quis integrum Christianæ doctrinæ corpus desideret, is neque perfectius aliquod, si veritatem spectet, neque cócinnius, si methodũ requirat: recteque docẽdi normam, meritò posſit à quoquàm mortalium desiderari. Recentiores dare iubes? Do etiã. Nota est S. Episcopi Rofensis edita in Lutherum refutatio. Celebratũ est Dominici Soti volumẽ de natura & gratia: multis nominibus laudata Confeſsio Polonica, authore Episcopo Osio. Nihil quidẽ ab his scriptum dictumúe est, quod & scriptum & dictum sit ante annis plus mille: sed ita scripserunt illi tamen, vt & legitimã corporis compagem solidè expresserint, & dissolutas istas vestras, nullaq; calce cohærentes nugas fortiter refutarint, prostrauerint, obtriuerint.

Conatur etiam Illyricus ex eo hæreticas esse apud nos dissensiones, demonstrare, quod disceptatum est, sit ne naturæ magis conueniens, si Pontifex Rom. præsit Concilio tanquàm caput, an verò ille huic, tanquàm membrum, debeat subiectus parere. Quæstio sanè, quoniam de capitis est, & corporis harmonia, plurimum habet abstrusæ difficultatis, nec, si, quæ à doctis hominibus in vtranque solent partem afferri, vnquàm â limine audisset homo Illyricus controuerti, nullo modo tam arroganter nobis hoc certamen obiiceret. Sed vtrunque hæc vel grauis disputatio est, non tamen potest

dici de aliquo articulo fidei dissensio. Quapropter siue verum sit, quod asserit Sorbona, Pontificem Concilio subiici oportere, siue contrarium, quod Schola Bononiensis: nihil hæc dubia lis ad certitudinem Catholicæ fidei.

Cum insigni impudẽtia, mentiendi turpitudinẽ coniungit Illyricus, cũ idcirco hæreticas discordias fuisse inter Patres Tridẽtini Concilij asseuerat, quod Ambrosio Catharino, cum Dominico Soto disceptatio fuit de certitudine diuinæ gratiæ. Nam quẽadmodum vestra assertio, quòd sola fide posśit homo certè statuere se esse in gratia Dei, omnino Eunomiana hæresis est: sic contrà, veritas Catholica, quòd nesciat homo, amore ne, an odio dignus sit, cũ nemo scire posśit (speciale priuilegium excipitur, quale Maria habuit & Petrus) an perseueraturus sit ad finem vsque, vel non, an morti prædestinatus, aut vitæ. De vtraque sentẽtia inter Patres Tridentini concilij disputatũ est explicãdæ veritatis causa: estq; prior ista, quoniam impia & Eunomiana hæresis est, concordisśimo iudicio legitimè dãnata, atque reiecta: altera admissa in subtiliorẽ discutiendi modũ. Punctus autẽ huius controuersiæ, quæ inter Sotum & Catharinum est, versatur in eo, quòd hic affirmat, posse hominem se esse in gratia Dei scire ex fide per charitatẽ operãte, non tamen tanta certitudine, quãta est Catholicæ fidei: ille contrà, non posse,

sed

ſed tãtũ queat habere certitudinis, quãtum probabiliter ex eo, quòd diligat, valeat ſtatuere. Illyricus ex hac Dominici Soti Catharinią; lite, putat ſe euincere, inter Catholicos eſſe hæreticas diſſenſiones: at quid theologo indignius, q̃, quale hoc genus diſceptationis ſit, non animaduertere? Inſignem Illyrici impudentiã ſua ipſius prodit cõfeſsio: ſcribit enim Sotũ Scoti viã in ſuis diſputationibus ſequi malle, q̃ antiquorũ Patrum: cũ Sotus ſæpe contra Scotũ, & veteres producat: &, qui horum fidelis collector eſt, S. Thomã Aquinatem: vnde manifeſtò cerni poteſt, Illyricũ nec veteres vnquã, nec recẽtiores, nec legiſſe aut Soti aut Catharini ſcripta, ſed arripuiſſe voces aliquot feruore diſputãtium, animoq; permoto effuſas. Crede mihi, neutri' theologi opera, Catharini Venetiis, Soti Lutetiæ emitti in vulgus proceres cõfeſsiſſent, niſi dubiæ litis rẽ cognouiſſent eſſe. Nihil pœnæ cupio ſuę temeritates luere Illyricũ, niſi, vt ſcripta vtriuſque doctoris legat: at legat (inquam) nõ voluat: & legat hoc pacto, ne tergiuerſetur, ſed alterutrum è duobus faciat: aut, vt polliceatur ſe effecturum, ne vlla remaneat neceſſaria deinceps ea in quæſtione dubitatio: aut, ſi id ſe videat præſtare nõ poſſe, ſinat iſtã inter Catholicos Doctores agitari quæſtionẽ, quoad ex illa diſputationũ colliſione, veritatis ſcintillæ emicent clariores: cum neuter illorum interea neque charita-

tis ſoluat vinculũ,neque præiudicet quicquàm vlli articulo fidei. Sed nefas eſſe duco hæc myſteria à Care exigenda,in quo dubiæ meditationis pharmaca experienda olim prudentes exiſtimauere.

Pro euidentiſsimo argumento ducit Illyricus, quaſi magnæ ſint & hæreticæ contentiones inter Catholicos:quoniam,inquit,iam penè triginta annos conatus eſt Rom.Pont.Concilium cogere œcumenicum,primum Mãtuæ,mox Vicentiæ,deinde Bononiæ,poſtea Ferrariæ,ac deniq; Tridẽti:ſed ait tãta ſemper diſtineri Patres diſcordia, vt coaleſcere nullo pacis vinculo queãt,nullo vnanimitatis cõſilio, cõciliũ inire: diſcordias igitur eſſe hæreticas in Pontificiis. Hoc,credo, eam ob rem nobis recitari ab Illyrico,quemadmodum de Iliẽſibus olim dici ſolebat,quod hi nonnunquam poëtas conducerent,qui recitarent Iliada Homeri,hoc eſt,adulteria Paridis,gentiſque ſuæ patrata ſcelera:vt ſic etiam is homo Lutherani excidij penultimus Tros,aut plus etiam quàm Tros.Cares nimirũ, audiat ex me,quibus artib⁹ hactenus, ne vllum haberetur Cõcilium,impeditum ſit à ſuis ſociis. Vt alia omittã,Tridẽtinũ verò Conciliũ an vlla poteſt hęreticę diſſenſionis ſuſpiciũcula inſimulari,cõuinci non dicã? Contenderunt inter diſputãdum:Num poteſt fieri,cũ(ſicuti in Cõciliis cõſuetum eſt)inter theologos, ſcholarum

more

more, de controuerſis punctis in vtramque partem diſceptatur, veritatis explanandæ gratia, vt non alteri alter opponat, alter argumenta alterius oppugnet? Erant homines docti, cum Lutherani non comparerent, deſignati ad hoc munus, vt argumenta, quibus illi dogmata ſtabiliãt ſua, tuerentur inter diſputãdum. Si quid ergo diſceptationis fuit, hoc fuit: in cæteris optimè cõueniſſe inter Patres, vnanimes illi tot ſanctiſſimi Canones abundè teſtificantur. Cur autem non eſt cõtinuatum? Non profectò, quia Patres diſcordes fuerint, ſed quia, cum VVittenbergẽſes theologi hæreſium ſibi conſcij ſuarum, metuerent ſcelera ſua Chriſtiano orbi detectum iri, armatum ſuũ principem Tridẽtum miſerũt, vt is ferro ignique reſponderet in Concilio pro Philippo Melanth. Norenbergæ ſimulante iter ad Concilium. Eiſdẽ technis cęteri Pontificum conatus, ne vllum Conciliũ fieret, repreſsi ſunt hactenus: eiſdemque impedient Lutherani, credite mihi, & hoc, quod iam ſperamus, futurum. Non metuo, ne, cum hoc legerint Proteſtantes à me eſſe ſcriptum, nunquàm illos in poteſtate œcumenici Concilij futuros, mei refellẽdi cauſa, vt ego mẽtitus videar, vertant ſe, Concilio pareant: nũquàm facient: nõ inuidebũt huic laudi meæ: mallẽt me prudentẽ à Catholicis, q̃ ſe modeſtos exiſtimari. Cumulat multos diuerſarũ rerum abuſus homo curioſus, & his ipſam rerum

naturam destruere machinatur,eoq́; fuco prorsus,ne vulgus vllum videat inter rem,reiq́; abusum,discerniculum.Recēset vigilias,& quę pro defunctis habentur, curas:missas commemorat: fraternitates vituperat : exagerat peregrinationes, indulgētias,reliquias sanctorum.Nulla interim fit mentio,cur in hisce omnibus,& quonā modo,statuat esse hæreticas inter nos discordias:sed ad hanc vnam regulam omnia reducit, Colunt Catholici fraternitates:Sunt igitur hæreticè discordes. Venerātur Sanctorū reliquias, eorum loca inuisunt:Sunt ergo hæreticè discordes.Legunt missas pro defunctis : Dissentiunt ergo S.Patres.Monachi & Sacerdotes vtuntur diuersis Missalibus, diuersis Breuiariis : hæreticè itaque contendunt. Eiusmodi nobis protulit ex Illyria Flaccus analitica: quibus nunc fidem veritati struere docet Illyricus homo Germanos. Admisset etiā historias,de Cusano, de Pio secundo,& plerisque aliis,& vt scelus ponat in scelere,fingit,quæ nusquàm sunt, & quæ sunt, dissimulat fraudulenter:& admiscet ea penitus, quæ ad doctrinam articulosq́ue fidei nihil pertinent:quæ aut morum zizania censeri debent, aut de abstrusis argutiis doctorum certamina: quæ etiam vel hominum inter ipsos,vti fert humana infirmitas,fuerunt priuatæ lites,vel aduersus suum magistratum rebelliones:quæ denique fuerunt disceptationes ad tribunal positiui iuris

reuolu-

reuolutæ atque determinatæ tandē. Nihil equidem hoc in loco ab Illyrico desiderandū iudico, nisi vt probet eas istas inter Catholicos altercationes esse hæreses, esse corruptelas Christianæ doctrinæ, vel eiuscemodi schismata, quæ authoritate summi magistratus non sint vindicata, vel discordias tales, quæ vinculum publicæ pacis, sicut Lutheranę discordiæ faciunt, soluerint.

Postea verò, quàm satis petulanter superiorum temporum scholasticos doctores, qui iampridem pia in pace quiescunt, exagitauit Illyricus, ad recentiores os impurum conuertit. Ne autem nænias istas enumerem vniuersas, præcipua, sicut hactenus feci, capita discutiam. Ait librum eum, quem vulgò vocarunt Interim, dissentire secum: quia doceat gratis iustificari hominem absque meritis operum: & mox contendit tamen bona opera esse necessaria ad salutem. Si is insanus homo, aliqua sana mente, vel hæc duo saltem conferre posset, alterum Christi, cum iubet, vt, qui vitam æternam velit ingredi, seruet mandata: alterum Diui Pauli, qui affirmat vitam æternam esse gratiam: si hæc duo inquam, rectè didicisset ad scripturæ sanctæ analogiam exigere, væsanam ille suam stoliditatem non ita effutiret passim. Legat, si vult, hac de re Diuum Augustinum de spiritu & litera, itémque de fide & bonis operibus: Ac tum cul-

pet denique librum Cæsareũ. Pari fatuitate nugatur de sacrificio Missæ,& aliis ecclesiæ rebus, quarum nec doctrinam vllam habuit vnquàm, verum aliquem vsum multo minus. De Soti & Catharini disputatione supra dictũ est. De monachis verò mendicantibus horrenda bella refert, & magna vulnera, vt ex his probet, quàm exitiales hæreses foueat Rom. Pont. Ac ne quis ipsum vanitatis posset arguere, allegat Catalogum testium feritatis suæ. Pergitque inde ad ea, quæ Latinis Ecclesiis fuerunt olim contra Græcos dissidia. Fatendum quidem est, fuisse inter vtrasque ingẽs certamẽ variis de rebus, de quibus tamen in Florentino Concilio, maxima ex parte concordia inita est. Vtræ autem Ecclesiæ illius Schismatis authores fuerint, nec ipsi Græci dissimularunt: nec ira Dei, vindex iustissima reticuit, vtri parti adiudicarit causam, cum Romanam Ecclesiam hactenus incolumem conseruarit, dissiparit Græcam: quæ (perinde, atque nos Germani nunc) dum Petri Apostoli sedem iudicem non ferebat, iam ferre cogitur Turcicam seruitutem, vindicem rebellantis contumaciæ. Quod itẽ Illyricus ait, Catholicorũ aliquos liberè fateri, varios esse in Ecclesia abusus, mores Cleri turpes, opusque esse magna quadam reformatione, rectè hoc Illyricus: quis vnquàm sanus non idem confessus est? Sunt, inquit, qui negent. Falsum istud est Illyrice, &

abs

abs te confictum: ego Catholicum, qui id malum, non solum non agnosceret in Ecclesia, sed non deploraret etiam, audiui neminem. Tuum erat proferre illos nominatim, qui nam illi sint, ac cum eos ita sentire edocuisses, istud Medeæ obiicere: Video meliora probóque, deteriora sequor. Sed antiquum obtines, manésque constans in proposito, vt crimineris omnia, nihil dicas ingenuè: nec mirum id est, quia nihil facis à sessore tuo alienum. E cuius pharetra etiam isthæc deprompsisti spicula: Papistæ aiunt, inquis, Christum quidem passum pro nobis, & cruci affixum, mortuumq́ue esse: at nos nihilo minus volunt, per bona opera consequi salutem: cum Diuus Paulus planè testetur contrarium, quando, si ex lege iustitia est, Christus frustra sit mortuus. O subtile acumen, & dignum Illyrico. Nullum hic theologus vult esse discrimen inter hoc dictum Diui Pauli: Arbitramur fide hominem iustificari sine operibus legis. Et illud eiusdem: Cum timore & tremore salutem nostram operamini. Non videt acutus Philosophus plurimam interesse inter terminū à quo, & ad quē. Tametsi nihil certius, quàm gratis iustificari hominem absque vllis bonorum operum præcedentibus meritis: ideo tamē nec illud falsum est, iustificatum oportere per eam, quam accepit ex merito Redēptoris gratiā, operando salutem cōsequi.

Nugetur Illyricus atque deliret, quantum volet: nunquam ille isthæc tam aperta scripturarũ ac firma fundamenta suis peruertet glossematis: quæ iam olim, vt alios taceã, vel vnus Augustinus ita obtriuit, inuitis Pelagianis, vt nefas existimem aduersus Carem hominem eadem reuocare in certamen. Simile est, quod cõtinuò subtexit, nugamentum. Papistæ docent, inquit, culpam peccati per absolutionem tolli quidẽ, sed non tamẽ pœnam peccati. Quin & hæc, inquit, contradictio est. Audio Illyrice. Audi tu vicissim. Quin & hæc calumnia tua est. Nemo Catholicorũ eo modo vnquàm, quo tu, isthæc effari solet: sed omnium est eadem hac de re sententia: per absolutionem, & culpam peccati & æternam pœnam tolli, temporalem non æque semper: quemadmodũ Dauidis clades possint nobis esse argumento. Sed hæc crassiora fuerũt: iam argutiora tentat Illyricus. Varia, inquit, ieiunia habẽt Papistę: sunt igitur hæreticè discordes. Et mox ex eodem topico. Vouent monachi castitatem, paupertatẽ, & obedientiam, cum sint luxuriosi, cũ sint diuites, cum sint rebelles: Sunt ergo hæreticè inter sese discordes. Si quis hîc de baculo, aut de angulo mentionem faceret, credo id nõ decere, cum Illyricus Vvittenbergæ in hypocausto suo professus sit analitica Aristotelis. Quo magistro & hæc bellè habet analysis Lutherus dixit, Papistas orare sine intel-

tel-

tellectu, sine affectu, cũ contradictione: Sũt ergo inter Papistas hæreticæ dissensiones. Historiã refert Illyricus, cuius authorẽ fecit S. Vlricũ Episcopũ Augustanũ, de repertis, nescio vbinã, ad monialũ cœnobia infantiũ multis capitib. Similẽ historiã à luthero narratã audiui: in monumentis autẽ S. Vlrici scio nõ reperiri: cũ in Cœnobio eo, in quo corpus eiusdẽ S. Antistitis superest Augustæ, istius historię nulla syllaba extet vsquã, haud dubiè, si alicubi, certè hoc in loco, vbi & vixit, & excessit vita, cæteráque illius omnia reperiũtur, & hoc reperiẽdũ quoq;. Nec causa probabilis vlla est, cur nobis fragmentum cuiusdã Vlrici obtrudatur pro S. Vlrici Episcopi Augustani opere, sed aut esse huius, legitimè probet Illyricus, aut cõmenticiũ hominis ignoti, atq; incerti figmentũ, fateatur esse: quãdo vnde prodierit illa fabula, pro certo sit cõpertum antea nemini, nisi hoc tẽpore, res ista audita: abs te Illyrice, tuiq; similibus inuentũ quoddã esse, potius homines cordati crediderint, quẽadmodũ enucleatè istius historiæ aniles nugas refutauit D. Faber Augustanus: dum ex collatione tẽporis ostẽdit, nec D. Vlricũ vixisse vllius ætate Nicolai Pontificis sicut tu asseuerasti, nec vllum tale cœnobium, quod tu fingis, esse in rerũ natura: sed vel abs te cõfictam fabulam esse, vel ab alio nebulone quopiã. Verùm licet Illyrico in vsum Ecclesiastici operis sui id genus histo-

rias cõminiſci: cũ veritas deſit, vt veri ſimilitudinẽ mẽtiatur cõficta ſpecies veri: qua ſibi perſuadeat, Lutherũ eſſe tertiũ, ſe quatũ Heliã, nobiſque liceat illud viciſsim Ennij occinere.

Quàm ſimilis ſimia eſt, turpiſsima beſtia vobis.

Sed redeamus ad cõtraditiões tuas Illyrice. Papiſtę orãtes dicũt, Pater noſter, & tamẽ dubitare iubẽt de gratia Patris. O os impurum & mẽdax: quis catholicorũ vnquã de dei gratia iuſsit dubitare? Imò cõfidere iubet Chriſt⁹, imò nõ diffidere docet Eccleſia: De inani autẽ hęreticorũ fiducia, quã citra omnẽ charitatis pœnitẽtięq́; necesſitudinẽ ſectari iactitant, nõ Patres S. tãtum, ſed & ipſe D. Paul⁹ diſertè nos monet noſtræ infirmitatis, exhortans, vt, cum timore & tremore operemur ſalutem noſtram, ne cum ſtemus, labamur: ne ſtultè nobis temeréque perſuadeamus de conſtantia, quando incertum eſt, perſeueraturus ne ſis ad finem, an caſurus. Eam Illyricus quęſtionem ſolius mortuæ fidei imaginatione ratam eſſe ſtatuit, atque firmiſsimam, nulla habita ratione ſpei, nulla charitatis, nulla pœnitentiæ, nulla bonorum operum. Et hæc omnia, cum homo (ſeditioſa arrogãtia nobilior, quàm doctrina) non intelligat, ſomniat implicari, neſcio, quam, contradictionem, & huius vocabuli, & illius, de qua potiſsimum agitur, rei ignarus. Vanum quoque ac falſum omnino, nec vnquàm à viris aſſertum Catholicis, hominem, ſi

faciat

faciat quæ in se sunt, Dei mereri gratiam. Pelagianum id esse, non Christianum, hactenus asseruerunt Maiores nostri. Quanquàm hac in re aliquis fortè lapsus Scoti potest esse, cum disputat de merito congrui: at profectò nequaquàm tale meritum iillud voluit esse, quod de condigno queat gratiam eam, qua homo fit Deo amicus, mereri: sed aliud quoddam credidit esse genus meriti, quod tamen in hæreseos crimen arbitror trahi non posse, quandoquidem apertè nihil de eo definiuit Ecclesia. Plerunque hic arator bis repetit, aut sæpius etiam, idem negotium. Satis est supra à me ad eandem rem responsum: non enim æquè, vt illum, me delectat tautologia. Eiusdem generis est, Catholicos affirmare, posse hominem omnia diuinæ legis præcepta ex propriis naturæ viribus perfectè implere quoad substantiam præcepti, non præcipientis. Sciant autem omnes pij & Christiani homines, non Catholicorum eam esse sen tentiam, sed dementiam Illyrici, hominis temerarij, ea, quæ nunquam aut legit, aut didicit, asserentis. Negant theologi simpliciter ex corruptæ naturæ viribus hominẽ posse, etiam quoad substantiam præceptorum, præstare omnia diuinæ legis mandata, sed illum impingere sæpe, nec obseruare omnia. Alia deinceps quæstio est, quantum homo valeat regeneratus diuina adiutus gratia. Verum hæc apud Illyricum

velle ediſſerere,perinde eſt,ac ſi ad harmoniam cantes aſino.De pœnis verò illis,quas,ſi hîc expiatæ nõ ſint,aiunt theologi,reſtare temporales poſt obitũ vitæ, ac poſſe ieiuniis, eleemoſynis, precibúſque noſtris imprimiſque iugi miſſarũ ſacrificio mitigari,eſt hoc dogma ita & ſacris cõ firmatũ literis,& Patrũ S.teſtimoniis defenſum, vt indignus Illyricus meritò iudicãdus, quo cũ vllum verbũ de eo cõmutemus. Nec hercule video, quid hæc iſta coaceruato faciat ad præſens inſtitutũ. Probaturũ ſe recepit Illyricus eſſe in Papatu diſsidia hæretica, eſſe de præcipuis Catholicæ fidei articulis cõtentiones. Ab hoc ille ſcopulo curſum deflectẽs,dogmata recenſet ea, de quibus nulla eſt theologis inter ipſos decertatio. Tandem verò argumentationibus coronidem impoſiturus,ita Syllogizat:Sua cuiuſque deuotio pia mẽte ſuſcepta, eſt verus dei cultus. At quoniã cum ſinguli ſuas quiſq; priuatas habeat deuotiones,& eas planè contrarias:neceſſe eſt cõtrarios eſſe ſibiq́; contradicẽtes cultus diuinos,& tot ſenſus paſsim,quot capita hominũ. Quis ineptias has,pueriléſq; in homine ſene nęnias nõ rideat meritò? Quid obſtat,quo minus poſsint multi eodẽ deuotionis modo deum colere? Quid vetat etiã,cur nõ liceat diuerſo,ſi tamẽ omnes æquè eandẽ obſeruẽt analogiã catholicę fidei?Aliis Baſilio,aliis Auguſtino,aliis Hieronymo, aliis Bernardo placuit vitæ inſtitutis

deuotio-

deuotionem exercere ſuam. Quid? An iſta illa diuerſitas, contradictiones implicat in articulis fidei? Ego verò modum deuotionis meæ, ex aliqua parte, hoc ſtudio metior, vt queam àntilogias veſtras colligere, fraudes veſtras retegere, & quas hæreſes ſiue nouas condidiſtis, ſiue refodiſtis veteres, pro virili mea impugnare, obterere, ac ſi poſsim, extirpare etiam. Num hæc in ſingulis diuerſa ratio, eadem tamen colendi Dei religio, quicquam poteſt vnitati fidei noſtræ præiudicare? Nihil profectò. Alia autem eſt ratio in hęreticis. Nam, ſicut Ariſtoteles docet, qualis quiſque eſt, talia & dicit & operatur. Cum porrò, vos Lutheranos tales oporteat eſſe, qualis doctrina eſt veſtra: cumq́ue hæc è contrariis peſtiferiſq́ue ſit conflata hæreſibus: quid mirum, ſi de contrariis ſemper certetis opinionibus, in nulla concordes: ſi omnia agatis hoſtiliter, nihil pacatè: ſi nec ſacrũ vobis quicquàm eſt, nec amicum, ſed cuncta in mutuam directa perniciem? Qualis Illyricus ſit homo, doctrina, mentis character oſtendit: quid patret, quid machinetur, cuncta deplorat Germania, dolet vniuerſus orbis Chriſtianorum.

Illyricus tandem, vbi effingẽdis Catholicorum diſsidiis omnes colores conſumpſit, ac penicillos fregit, inanéque ſtudium animaduertit ſuum: ibi quemadmodũ magni ſolent artifices, vt aliquãdo manũ de tabula, epilogum adornat

atque fatetur esse quidem in Papatu maiorem,q̈ apud suos concordiã,sed ficticiam illã esse,non veram,cuiusmodi inter Dæmonas sit: horũ enim nullus alteri infestus,cum idẽ malum moliantur vniuersi.Eiusq; simulatæ cõcodiæ adducit tantus orator causas quinque: Quarũ prima est,quòd etiãsi in Papatu quodlibet regnum, & quælibet etiã ciuitas habeat peculiarẽ idololatriã,Sathanas tamen nõ concitet in his filiã aduersus matrem,sicut in vera Ecclesia (Lutheranam intellige) sit necesse fieri.Quasi Christus eã velit veræ Ecclesiæ notã esse,si filia de fide litiget aduersus matrẽ,filius aduersus Patrẽ:& non potius,vbi omnes idem sentiant & loquãtur in Domino:Vbi duo aut tres congregati consentiãt de omni re,de omnibus Catholicæ fidei articulis idem doceãt,idem profiteantur. Atq; talis consensus vbi est,ibi idololatriã ait esse Illyricus,perinde ac soleat Catholicę fidei consensio Idolorũ cultum parere.Illyricus hoc vere quidẽ,quòd sit de doctrina catholicæ fidei cõcordia in Papatu: sed falsò addit, esse fictitiam. Etenim esse inter catholicos verã stabilemq́ue de ipsis christianæ doctrinæ articulis cõsensionem,testatur, vniuersi christiani orbis vnanime iudicium de approbata quatuor Ecclesiæ doctorum Ambrosij,Augustini,Hieronymi,Gregorij doctrina & huius compendio Petri Longobardi. Quæ doctrina (paucis tamen, quas Ca-

Catholicus reiecit, ſententiis exceptis) adeò recepta eſt & approbata vnanimi Catholici orbis conſenſu, vt libri illi, quibus ſummam eius complexus eſt Sanctus Thomas Aquinas, in Græcam conuerſi linguam, & orientis conſenſionem meruerint. De cæremoniis quod doctrinæ genus poſtules magis conſentiens, quàm eſt ius canonicum? Lutherus id combuſsit quidem, ratus idem facturos reliquos: ſed totius catholicæ Eccleſiæ authoritate, & receptum eſt, & viguit hactenus: eiuſdemque defenſione ſtabit incolume, etiam inuitis cunctis Sectariorum gregibus. Secundum affert cauſam Illyricus, cur concordia de doctrina ſit in Papatu, quoniam Epiſcopi non curent doceri populũ, ſolis contenti cæremoniis. Friuolum id eſt, ſi vniuerſos ſpectes, verum ſanè, ſi quoſdam: alij enim, quod dolẽdum quidem, minus ea in parte ſunt, quàm debebant, diligentes Epiſcopi. Sed quid iſtud ad cauſam? Negligunt doctrinam nonnulli: ſunt igitur omnes in doctrina fictè concordes. Ita loqui didicerunt, quibus *κακόσχολοι ηϛ ιδ͂ες, δύσορμοι*. Tertia cauſa eſt (inquit) quod omnes id credũt eſſe verũ, quod Rom. Pontifex verũ eſſe definiuit: planéque ſicut de Carbonario dici conſueuit, qui à Sathana rogatus, quidnam crederet, reſpõdiſſe illum, Quod credit Eccleſia: Ac iteranti Sathanæ, Quid credit Eccleſia, Idem quem quod ego.

Sic(inquit Illyricus)cum homines in Papatu fidem teſtentur ſuam, non poſſunt oriri diſsidia: Eam tuendæ in Catholica Eccleſia conſenſionis ſimplicitatẽ vituperat homo Illyricus, quã nos Germani hactenus tanquàm certiſsimam conſtãtis fidei regulam celebrauimus, moréque Maiorum imitati ſumus. Quartã cauſam ait eſſe, quòd Pont. Roma. eos, qui quoquo modo velint deſciſcere, præmiis retinere in officio ſtudeat, ne ſpargant ſemina diſcordiarum. Studeat ne hoc Pont. aut non, mihi non conſtat: ſed ſi facit, laudandum arbitror, vituperandum nullo modo. Quid enim magis Chriſtiani hominis eſt (Romani Pont. taceo) quàm illis, qui malefacere poſsint, cum deficiant, benefacere, vt maneant conſtantes? Quod autem me ſycophanta nefarius trahit in exemplum, nihil reſpondebo homini impuro, & ad contumeliam humani generis à Demonibus procreato, niſi quòd fruor bona lætáque conſcientia, quòd nitor veritate Catholicæ fidei, quòd doctrinã ſequor ab Apoſtolis traditam, à Maioribus propagatam, quòd hanc ardenti pectore amplector quòd veſtras deteſtor hæreſes, quòd te Illyrice eum eſſe iudico, de quo illud rectè cani poſsit.

οἷα βλέπῃς ὁποῖα λαλέεις, ὡς ἄγροικα παίζεις? ὡς τύφερον λαλέεις, ὡς κότιλα ῥήματα φράζεις?

Sed te Vvittembergenſis ſchola ita depinxit,

opus

opus vt nullo sit,qui hac in re operam nauet suam, Apelle aut Zeuside. Archiepiscòpum verò Salisburgensem (quo quintam causam concludit Illyricus)principẽ imperij haud postremũ, quòd tyrannidis publicè incusat homo priuatus, infimæq́ue fecis Ardelio, non verbo, sed ferro,nec votis,sed rotis vindicandũ erat.Princeps hic est,& præsul doctrina nõ minus,quàm pietate, vitæq́ue sanctimonia præstantissimus: qui non solùm singulari prudẽtia, verùmetiam illustri omnis generis virtutum exemplo feliciter Ecclesiæ suæ præest. Castè ille temperãterq́ue viuit:diuino cultui ita deditus est,ita vacat semper,ita precum suarum pensum absoluit,vt, cum dies nõ sat ocij suppeditet propter alia negotia, noctem adiiciat. Pios omnes amore paterno prosequitur: iuuentutem magnis sumptibus curat rectè institui, multos in diuersis Academiis alit,plurimos ornat dignitate, Ecclesiisq́ue passim præficit: fideles liberaliter remuneratur, lapsos monet paternè, peruicaces punit quidem, sed ita, vt lenitatis exempla multa videas,tyrannidis nulla.Hunc,tu Illyrice,Archiepiscopum fædę immanitatis insimulas,hunc tu accersis iniustæ cædis, hunc tu crudelium suppliciorum audes authorem palam traducere? Quis te harmosten misit in Germaniam? Vnde adeptus eam facultatem, tibi vt liceat de principum gubernatione agere Censorẽ? leges im-

perio alieno præscribere, Sclauus ex gurgustio seruorum nuper profugus in Saxoniam? Si hoc nō est seditiones moliri, dico equidem, quid sit esse seditiosum, me ignorare. Inocētes (inquit) interficiūtur, perpetuis inclusi carceribus misero fœtore pereant. Puniūtur verum est, sed quinam? facinorosi, rebelles, seditiosi, sectarij pertinaces, Anabaptistæ, Arriani, Eutychiani, & vestrum similes. Puniuntur (inquam) sed adhibito prius omni studio, in viam an possint reduci: atque si hoc infructuosum est, nihil supra, multum autē infra seueritatem scriptæ legis, pœnas moderari semper iubet, ne etiam in iustitia, sua clemētia deesse videatur. Quis autem nostrum vestris magistratibus legem præfigit, qua huius debeant alteriusue sectæ flagitia vlcisci? An Comitiorum recessus te voluerunt visitatorem esse aut Melāthonem in Bauaria, me in Thuringia? Te quis misit? Nemo: ipse autem currebas sponte tua: Me, quia nemo misit, nemo facultatem potuit dare, abstinui, nec Ecclesiasticis negotiis me vnquàm admiscui, Synagogas autem vestras execratus sum, regere illas nec volui, nec volam, quoad vixero. Quid igitur te compulit huc, vt id summorum Magistratuum tibi munus sumeres, quod dedit nemo? vt te efferres supra Archiepiscopi dignitatem, qui lupum te, non ouem agnoscit, multo minus pastorem suum? Quis enim tu es? quis es, inquam? Christianus?

ſtianus? obedi Præpoſitis tuis, vt te iubet Diuus Paulus. Ethnicus? Ad Turcas té, & Tartaros recipe: nihil Germanis eſt tecum commune. Propheta? Dic à Turcis ne potius debeat veſtrum Euangelium defendi, an iuſtius hæreſes ſupprimi à Cæſare? Si à Cæſare? quæro abs te Illyrice, rectè ne habeat illa proſcriptio ea, qua Cæſarem Vvittenbergenſes cœlitus Bannitum declarauerunt, ſicut tu refers? ſin à Turca? piè ne & Euangelicè ſolicitatus eſt Solemannus pro defenſione Euangelij veſtri, contra veterem Chriſtiani orbis conſenſum? Num in poſtremo iſto tumultu, quo Cæſar Oenipóte oppugnabatur, Turca Euangelicè euocatus eſt, vt, dum hi Cæſarem in Germania, Budenſis Baſſa Ferdinandum in Pannoniis inuaderet? Nolim à me teſtes hiſtoriarum depoſcas, Sleidanus notauit: literæ illius machinationis repertæ ſunt: fraus negari non poteſt. Pudeat te Illyrice tam impudentis arrogantiæ, pœniteat tot tantorumque facinorum. Si Andreæ Aurifabro, quem Cynoſophum Caninumque medicum appellas, non vis Eccleſiam committi, cur tibi grammatices profeſſori, idem ius vſurpas. Qua in re ſuperas tu illum? Eſt doctrina ſuperior te, artificio par, dignitate officij nequaquam inferior, nec deſunt ei artes cæteræ eam ad rem neceſſariæ. Vrgeo te, voloque audire, quid reſpondeas.

Si illè tibi non est Ecclesiastes, quo iure fueris tu ei theologus? Hipocratem ille professus est: Tu verò quid?Grammaticā Munsteri. Ecquod non robustum argumenti vinculum, cur Illyrico liceat sibi vniuersæ Ecclesiæ cēsuram sumere, And. Aurífabro non liceat. Sed frustra ego hæc: ad Maioris Meniique aculeos auritū illud & Illyricum iumētum remittamus: ego ruitum eius pecoris non exigo ad spolium leonis. Plutarchus refert, legibus cautum, Illyricum hominem nō scribi Ciuem in republica Græcorum. Idem ius adhuc pasṡim obseruatur in Saxonia de Sclauis: credo, non quia vllam putarint nationem non sua dignam laude, cum Croatas viderim homines generosos & honestos: sed quia indignum arbitrabantur, planéque non ex Repub. fore, homines & moribus, & ritibus diuersos, recipi facilè oportere. Turcicam superstitionem ab Ariana hærese natam fatētur omnes viri sapientes. Iam autem cum Mathias Flacius Illyricus Arianam hæresin, teste Vvitembergēsi schola, in Germania disseminet, cū item istius theologi cognatio & gens Turcis vicina sit, & Illyricus ipse iam cœperit cum Turcis & dicere & facere, quæso per Deum Immortalem, quid eo in homine absconditum latere existimamus? An insidias eius non pertimescimus? cur non propius excutimus tremulum illud & suspitiosum pectus Illyrici, hominis aduenæ?
Socij

Socij illum ſui,cõfeſsioniſtæ,palã accuſant furti,proditionis accerſunt,multarũ hæreſiũ authorẽ,proclamãt,& prope conuincũt etiã. Huic ne peruerſo nebuloni vniuerſus Chriſtianus orbis poteſtatẽ permittet,vt Catholicam de Orthodoxæ fidei articulis conſenſionẽ, eſſe ethnicam idololatriã,eſſe Tartaricã conſpirationem , eſſe Turcicam Tyrannidẽ appellet atq; renuntiet? Fuimus,fuimus quondã viri nos Germani, fuimus Catholicæ fidei aſſertores,hęreſiũ extirpatores,fuimus vnitatis præ multis aliis gentibus, concordiæq́; cultores tam ſtudioſi, vt aliqui putarint hinc nobis,cũ Theutones ſimus, vt Germani vocaremur, nomẽ obtigiſſe.Creditote mihi,nullę ſunt in doctrina Catholicę fidei noſtrę diſſenſiones, nullæ articulorũ fidei luxationes, nullæ neq; hæreſes occultæ,neque Schiſmata aperta. Fingit hæc Illyricus in fraudẽ humanæ ſalutis,in ſuũ ipſius exitiũ,in pręſens cunctæ Germaniæ diſcrimẽ.Si virũ ſe honeſtum putari volet is homo,perhiberi non dico, colligat antilogias noſtras,ſiue ex doctrina fidei, ſiue ex iure Canonico:exigatq́;,ſi quas reperierit in doctrina fidei,ad ius diuinũ,& ad articulos fidæi Catholicæ:ſi quas in cęremoniis,aliiſq; rerum perſonarumq́; circunſtãtiis,ad canones poſitiui iuris: atque ita demũ,cum hic Schiſmata deprehẽderit,illic hæreſes,quæ vel nõ ſint iam legitimè damnatæ, vel certè non primo quoq; Concilio

dānādæ,tum esse in Papatu hæreticas dissensiones vociferetur:Sin autē se id dubitat perficere posse,taceat Illirica mulier in ecclesia, Rombū sibi vsurpet, si Biblia relinquat alijs, redeatq́ue vnde prorepsit,in latebras illas, & ad pastoritiā gentis suę sodalitatē,hæresiumq́; suarum diribitores:principibus prouincias permittat gubernare,Cæsari Germaniā,Ecclesiā Episcopis. Atqui ne in eo muneris vestri officio, O prīcipes, homo Illyricus,aduena ignotus,in aliena Rep. clamosus,in sua mutus, vos impediat, nos perturbet,populū seditiosè cōmoueat,maturè prouidere:ne,cum is patriæ suæ desertor,nostræ inuasor, magnaq́ue moliri existimetur, citius excitet incendium, quàm nos tempestiuè restinguere posſitis.

BREVIS RESPONSIO AD IACOBI ANDREAE SMIDELINI cauillationes.

ADuersus Mathiam Flacium Illyricū hac subitaria quidē lucubratione respōdēdum putaui,sed, vt spero satis euidenter,vt, quæ hominem phrenesis verset, queat intelligi & quo spiritu agitetur. Restat barbarorū Philosophorū penultimus, IacobusSmidelinus,Præco Gœppingensis,Thraso insignis. Quanquàm verò si vnum ex isto grege noris, omnes

omnes noueris:tamen dubium profectò est, ex his duobus vter alteri præferēdus,cum vterque & mentiendi vanitate nobilis sit,& turbandi studio celeber:homines scilicet malitia pares,ingenio dissimiles. Illyricus fatetur quidem esse in Lutheranismo de ipso doctrinæ fundamento hæretica Schismata,& talia prorsus,quæ absque exitiali Christianæ religionis detrimēto tolerari non possint. Atque hoc tamē ita fatetur, vt & Catholicos eidem crimini obnoxios persuadeat esse,& minus grande suorum dissidiorum scelus nobis appareat. Smidelinus contra, negat esse vllum de fundamento doctrinæ dissidium inter Euangelicos, ac ne minimum quidem: & quas ego ipsorum pugnātes sectas protulerim, commenta esse mea,dum documenta Lutheranorum. Vter quæso istorū improbior est? Smidelinus ne,qui,cū inter Catholicos nō reperiat hęreticas dissensiones,negat etiā inter Lutheranos reperiri? An vero Illyricus,qui,cū inter Luteranos hæreses esse, non possit inficiari,asserit quoque esse inter Catholicos? Quàm vanus vterque sit,res ostēdit:quàm neuter dicat verum, declarat retecti mendacij turpitudo, quāto impudentior autem Smidelinus,nemo non videt. Quapropter malo equidem homines, cur Staphylus non respondeat Smidelino, quàm cur responderit,querere:ne videar negotium suscepisse cū eo homine,cui vix vlla gutta mentis est,

linguæ Stygia palus integra:& cum tali perſona concertaſſe,à qua vinci honeſtius eſt,quàm vincere.Eam ſanè ob cauſam,ſi ita meæ debuiſſem, quàm aliorum voluntati ſatisfacere, Lutheranorum reſpondiſſem nemini, maximeque Smidelino.At,quia ſecus viſum fuit amicis,indulſerim hoc ſanè,ne cauſam,quam illi dicendo, nos tacendo fecimus deteriorē,planè deſeruiſſe exiſtimemur. Itaque obiter duntaxat de libro Smidelini lectorem admoniturus,aio, hunc Theologum duo ieciſſe ſuæ aduerſus me ſcriptionis fundamenta : quorum neutrum verum eſt, ſed vtrumque euidens mendacium:nam,ſicuti hoc falſum eſt,me nō bona fide collegiſſe ſectas Lutheranorum & antilogias:ita & illud non verū, quòd ait,nulla eſſe de doctrinæ fundamento apud ſuos diſsidia. Quid autem impudentius dici poteſt,quàm id inficiari proteruè, quod cuncti oculis ſuis coràm cernunt?An nullæ ſunt diſſenſiones in Lutheraniſmo?quid ſi cruenta certamina etiā? Quod obſecro,membrum eſt, quis articulus in tota Confeſsione Auguſtana, qui non variè ſit acerbeque in mutua lite poſitus?Si eos articulos,de quorum corruptelis Vinarienſe ſcriptum, nouem Euangelicas ſectas condēnat,ſuſtuleris ex Auguſtana Confeſsione, quot erunt reſidui?Ne vnus quidē. Quid Illyricus in ſuo libro contra Melanthonem? Profecto tot ille profert ex Philippi aliorumque Adiaphori-

ſtarum

ſtarum libris errores atque hæreſes, vt articuli Confeſsionis Auguſtanæ non tam ab ipſo authore oppugnati, quàm omnes penè deleti videãtur. Si nullæ ſunt de fundamento diſcordiæ, quid ſcribit Gallus cõtra Maiorem? Quid Amſdorfius contrà Melanthonem? Quid viciſsim Mœnius, Maior, Pfeffinger, Eberus, cunctaque Vuittenbergenſis ſchola contra eoſdem? Qua de re Caluiniani dimicant cum Saxonicis Eccleſiis? Suencfeldiani quid? num lineas illi in Auguſtana confeſsione cõmouent, an integras paginas? Articulus de iuſtificatione, eſt haud dubie non minima pars Auguſtanæ Confeſsionis: an non de eodem hoc inter Confeſsioniſtas varia diſcordiarum colluctatione decertatur? De hoc, Oſiandrini cõtra vniuerſos, & hi viciſsim, & contra illos, & contra ipſoſmet ſeſe. A quatuordecĩ Lutheranicis Eccleſiis petiuerat Dux Pruſsiæ iudicium de Oſiandrina huius articuli doctrina. Singulæ Eccleſiæ reſcripſerunt principio priuatim, poſtea publice editis libris: ſed ita reſpõderunt, vt plus ipſis inter ſe eſſet, quàm cum Oſiandro mutuæ diſſenſionis, dum quælibet Eccleſia ſuam obtruderet priuatam Iuſtitiæ definitionem. nulla Catholicam, omnes contrariam. Vere ne hoc an falſò aſſeram, è libris hac de re euulgatis velim cognoſci. De eodem hoc articulo quot errorum taxat Illyricus Melanthonẽ in libro illo ſuo, quem *Berichc*, inſcriptũ,

nuper emisit? De pœnitentia, septem recenset grauissima errata, & hæc quidem singulorũ authorum singula. Adeo manifeste ista colluctantur hæresium inter ipsas certamina, non solum, vt passim in vniuerso orbe horribiles digladiãtium voces audiantur, verumetiã, vt iam exteræ nationes inclament, nutare Germaniã, ruere imperiũ, insania nostra Christianum orbẽ in summũ discrimen adduci. Sed de hisce, eiusdemque generis alijs Augustanæ Cõfessionis emblematibus insigniores flosculos in cõpendiũ colligi curabimꝰ, ne populꝰ si forte istos animæ hortulos collustrare velit, desit compendiaria semita.

Illud autem, quod ait Smidelinus, ego nego, perperàm à me cumulatas esse Antilogias Lutheranorum, nec ipsorum esse, quas citem, hæreses, nulla alia potest ratione nec melius cognosci, nec euidentius, quàm si lector loca librorũ, quæ ego allegaui, inquirat: atque si non perinde, vt quodque allegatum est, reperiat, me denique falsæ allegationis meritò incusauerit. Absurdus autem, vanusque est Smidelinus: in sua etenim refutatione nihil pene dicit, nisi, quas cõgesserim, Antilogias, esse mendacia mea, neque Lutherum, neque Philippum, neq; alios ita sensisse, ita docuisse, ita scripsisse vnquàm: vt videlicet istorum errorum, quorum nunc ipsos pudet, fiat obliuio: & aliorum, qui nuper cœperũt placere, sit noua occasio. Nonne decuisset Smi-

delinum

delinũ loca eorum librorum, quæ nominatim à me expreſſa ſunt, accurate inſpicere, ac ſi quid protuliſſem ſiue deprauatũ ſenſu, ſiue dictione mutilatũ, ſiue prorſus (quia nuſquã ita ſcripſerint) falſò allegatũ, id in lucem proferre, & vbi vitium latitet, oſtendere palã? Decuiſſet, credo, ſi aperte voluiſſet, nõ in tenebris dimicare digitis: ſi ciuilis potius, quàm fabrilis videri ſtuduiſſet, homo ſcurrilis, non quia ipſe cuderit, verum ſit, ſed quia exẽpla falſæ allegationis produxerit, ſed quia recte dicta, praue detorta edocuerit, ideo ſibi credi debere, mihi diffidi. Quid autẽ & quo modo Smidelinus? Commenta Staphyli ſunt: Calumniæ Staphyli ſunt: fraudes Staphyli ſunt. Hoc principiũ Smidelinæ probationis eſt, hoc cõcluendi diagrãma, hic finis omnis argumẽti. Næ ego hunc theologum in ſpecu Platonis alligãdum cenſeã, vt pro ipſis rebus, rerũ vmbras admiretur. Si nugæ meæ ſunt, vt dicis Smideline & cõmenta, quid eſt igitur, de quo Lutherani recentes Euãgelici tãtopere digladiãtur? Num ego tragœdias iſtas veſtras, quibus orbem cõcutitis, cõmentus ſum? Veſtra ego placita recitaui, veſtras hæreſes, quas diſſeminaſtis, redegi in cõpendium, diſcordias ego veſtras patefeci, & turbas oſtẽdi populo. Iam veſtrũ eſt Smideline, palàm euincere, vbi falſò citauerim ſcripta veſtra, vbi mutilauerim integre dicta, vbi diſtraxerim coniuncta, confuderim diuiſa,

vbi denique crimen falſarij commiſerim. Tuũ erit vel in primis,probare,quod aſſeruiſti,vt, ſi me tanti ſceleris legitime conuiceris, luam pœnas:ſin non,vt lege Talionis,illud,quod ego,ſi eſſem conuictus ſubire debebam,ſubeas ſupplicium. Vlterius tecum non progrediar : hîc claram audiã vocem tuam Smideline:tu, quia me falſarij criminis publicè reum cæpiſti agere,noli tergiuerſari : arx controuerſiæ eius, quæ tibi mecum eſt, in hoc poſita conſiſtit, fugam aliò non arripias:ſcilicet me falſæ allegationis vt cõuincas:ac niſi tu id feceris, non dubitare debes, quid me decuerit facere. Omnipotens Deus, Pater miſericordiarum,miſereatur Eccleſiæ ſuæ,faciatque nos tandem idem ſentire & loqui in Domino. Amen.

Auguſtæ Idus Maij,
Anno 1559.

FINIS.

(;)